

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Φωτογραφία από το εργοστάσιο του Κόκκινου (1926)

ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Α.Ε. Νηματουργία Ναούσης

— ■ —
Αρχείο Χ' Κων)νου Μαλούση

— ■ —
Ο τάφος των Λύσωνα & Καλλικλή

— ■ —
Ο Ναουσαίος «βαλής» της Θεσσαλονίκης

Χουροίτ Πασάς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΥΔΕΚ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
-ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ-

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΡΤΙΟΣ 1984

Έτος 18ο - Τόμος Θ' - Τεύχος 68
Αριθμός ISSN 1106 - 2118

ΙΔΡΥΤΑΙ:
Σύλλογος Αποφοίτων - Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3. Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24.102 & 22.575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Εργοστάσιο Κόκκινου (1926)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Γ. Μαυρογένη
Αντων. Καμάρα 3 — Θεσσαλονίκη
Τηλέφωνα 260.140 & 261.747 - FAX 261747

Περιεχόμενα

Ιστορικά

- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Ο τάφος των Λύσωνα και Καλλικλή 5
ΦΩΤΗ ΠΕΤΣΑ: Η τελική δημοσίευση του Μακεδονικού τάφου 11
ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ: Η Βεργίνα, τα Παλατίτσια, οι Μπάρμες και πάλι... 12
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Ο «Ναουσαίος Βαλής» της Θεσσαλονίκης Χουροίτ Πασάς 15
ΤΑΚΗ ΜΠΑΪΤΣΗ: Ύψιτρος και Ζαφειράκης 20
ΕΛΙΣΑΒΕΤ και ΜΑΡΙΑ ΜΑΛΟΥΣΗ: Αρχείο Χ' Κων/νου Μαλούση 23
ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ — ΖΕΓΚΙΝΗ: Ταπεινοί φύλακες της κληρονομιάς 27
ΘΑΛΕΙΑΣ ΣΑΜΑΡΑ: Νιάουστα 28
ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ: Ρουμλουκιώτικο τραγούδι - θρήνος για τον χαλασμό της Νιάουσας 29

Αφιέρωμα

- ΛΕΥΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ: «Βαρβαρέσος Α.Ε.» Νηματοουργεία Ναούσης 30

Λαογραφικά

- ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τα παλιά πιχνίντγια 34
ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΟΥΦΑΧΕΙΛΗ: Οι λαϊκοί οργανοπαίκτες της Νάουσας και η τοπική μουσική 38

Λογοτεχνικά — Καλλιτεχνικά

- ΑΧΙΛΛΕΑ ΓΚΟΥΤΑ: Για τα ταξίδια 40
ΜΑΡΙΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: Ποιήματα 42
ΑΛΕΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Γιάννης Τσιπλιάδης 43
ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΠΑΤΑΝΤΖΗ: Ένας θεατρικός (και όχι μόνο) Φλεβάρης 44

Γεωργικά

- ΙΩΑΝΝΗ Α. ΧΑΤΖΗΧΑΡΙΣΗ: Τα ιδιαίτερα προβλήματα της καλλιέργειας της κερσιάς 48

Έρευνες — Διάφορα

- 2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ Ναούσης: Τα εξωκλήσια της Νάουσας 54
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΡΚΟΒΙΤΗ: «Εφημευτική» επέμβαση στη Βοσνία 57

Αγαπητοί φίλοι,

Με περηφάνεια το περιοδικό μας αρχίζει από αυτό το τεύχος και δημοσιεύει μέρη του αρχείου του αείμνηστου δημάρχου της Νάουσας Χ' Κωνσταντίνου Μαλούση.

Αυτό επιτεύχθηκε με την ευγενική προσφορά και συνεργασία των εγγονών του, Ελισσάβετ Μαλούση — Ρούκαλη και Μαρίας Μαλούση — Λυκοστράτη. Μέσα από τα έγγραφα θα δούμε να διαγράφεται όλη η ζωή της Νάουσας εκείνης της περιόδου.

Επίσης από μία αφήγηση του κ. Γρ. Βαρβαρέσου — χορηγός η εταιρεία «Βαρβαρέσος» της τρίτης έκδοσης της Ιστορίας της Πόλεως Ναούσης και του 65ου τεύχους της Νιάουσας — μαθαίνουμε μέσα από την ιστορία του εργοστασίου του Κόκκινου, την ιστορία της βιομηχανίας μας και πως με πολύ αγώνα «γιατί ο άνθρωπος δεν πρέπει να απογοητεύεται ποτέ», φτάσαμε στην ανθούσα σήμερα βιομηχανική μονάδα Νηματοουργεία Βαρβαρέσος Α.Ε.

Φιλοξενούμε ακόμα μία πολύ ενδιαφέρουσα συνεργασία για τις Ναουσαίες στα τούρκικα χαρέμια και την ανακοίνωση της δημοσίευσης του τάφου των Λύσωνα και Καλλικλή.

Πιστεύοντας πως με την ύλη μας ανταποκρινόμαστε στις προσδοκίες σας, περιμένουμε τις συνεργασίες σας και τις παρατηρήσεις σας που θα τις δούμε με πολύ μεγάλη προσοχή.

Η συντακτική επιτροπή

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές

Λογιστικό Γραφείο

Βαγγελίτσας Δεληχρήστου

Παναγούλη 14. Τηλ. (0332) 25.278

(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	500
Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	2.000
Δήμοι - Κοινότητες - Συν) σμοί	4.000
Εξωτερικού δολάρια	40

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ISDS
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 32, 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.08 597

ΕΝΤΥΠΟ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ISSN

Το Ελληνικό Κέντρο ISDS σας γνωστοποιεί ότι η έκδοση σε σειρές με
τίτλο **ΝΙΑΟΥΣΤΑ**

έχει πάρει ISSN 1106 - 2118

και έχει καταχωρηθεί στον Διε-

θνή Συλλογικό Κατάλογο Εκδόσεων σε Σειρές, στο Παρίσι.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ISSN

Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα τυπώνεται ολόκληρος ο αριθμός σε κάθε
τεύχος ή τόμο, με το πρόθημα ISSN, στο εξώφυλλο πάνω δεξιά και σε κάθε άλ-
λο σημείο που διακρίνεται εύκολα (στο verso της σελίδας τίτλου, στο πίσω εξώ-
φυλλο κ.λ.π.).

Αθήνα, 1.12.1993

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΛΥΣΩΝΑ & ΚΑΛΛΙΚΛΗ

Ένας Ελληνιστικός Τάφος με τοιχογραφίες

των Χαράλαμπου Μακαρόνα
και Στέλλας Μίλλερ

Όπως δημοσιεύτηκε στα Αγγλικά στο περιοδικό ARCHAEOLOGY
τόμος 27, τεύχος 4. Οκτώβριος 1974

Εισαγωγή — μετάφραση — σημειώσεις
Αλέξανδρου Γ. Οικονόμου

Εισαγωγή

Το άρθρο αυτό των Χαρ. Μακαρόνα και Στ. Μίλλερ αποτελεί μία πρώτη παρουσίαση του Μακεδονικού τάφου των Λύσωνα και Καλλικλή, στα Λευκάδια Νάουσας, και δημοσιεύτηκε στα αγγλικά στο ειδικό περιοδικό Archaeology στον τόμο 27, τεύχος 4, τον Οκτώβριο του 1974, αρκετά χρόνια μετά από την ανακάλυψή του από τον Χ. Μακαρόνα το 1942. Όπως σημειώνουν και οι συγγραφείς του άρθρου, η αναλυτική δημοσίευση του μνημείου θα γίνει αλλού, και ότι προς το παρόν (αναφέρεται θετικά στο 1974), επιχειρούν με την αναφορά αυτή «...να τραβήξουν την προσοχή στο σημαντικό αυτό μνημείο της Ελληνιστικής Μακεδονίας».

Η μετάφραση του άρθρου αυτού επιχερήθηκε με κίνητρο να γίνει γνωστό το μνημείο αυτό πρώτα, πρώτα στους ίδιους τους Ναουσαίους, που τόχουν δίπλα τους και οι περισσότεροι το αγνοούν, και δευτερευόντως σ' όλους όσους ενδιαφέρονται και δεν έχουν πρόσβαση στην αρχική δημοσίευση. Και εδώ θα πρέπει να εκφραστούν οι θερμότερες ευχαριστίες του γράφοντος προς τον φύλακα αρχαιοτήτων Λευκαδίων κ. Κώστα Λιάμπρα, τον ακούραστο και πάντα ανήσυχο αυτόν αρχαιολάτρη, για την ευγενική παραχώρηση του

πρωτοτύπου κειμένου του άρθρου, και για την όλη του βοήθεια. Ακόμη και σήμερα ο τάφος αυτός είναι κατεχόμενος και δεν είναι επισκέψιμος από το ευρύ κοινό, το οποίο πληροφορείται για την ύπαρξή του μόνον από την οδική πινακίδα και το μικρό στέγαστρο που έχει τοποθετηθεί επί τόπου. Είναι βέβαιο ότι οι φωτογραφίες και μόνο των τοιχογραφιών στο εσωτερικό του τάφου, θα εντυπωσιάσουν τους αναγνώστες, όπως ακριβώς εντυπωσιάστηκαν και οι λίγοι τυχεροί που είχαν κατά καιρούς την δυνατότητα να επισκεφθούν το εσωτερικό του μνημείου, ακολουθώντας την οδό που ακολουθήσαν οι τιμωροί για να πο συλλήσουν.

Η μετάφραση προσπάθησε να είναι όσο το δυνατό πιο πιστή στο αρχικό κείμενο. Σε ελάχιστα σημεία χρειάστηκε να γίνει νοηματική παράφραση, για λόγους κατανόησης των εννοιών. Παρατέθηκαν επίσης ωρισμένες επεξηγήσεις, ιδίως στις περιγραφές των αρχιτεκτονικών στοιχείων των ρυθμών, τις οποίες οι συγγραφείς παραλείπουν, μία που απευθύνονται σε εξειδικευμένους αναγνώστες. Προστέθηκαν επίσης οι επί μέρους τίτλοι για διευκόλυνση της ανάγνωσης.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί εδώ ότι στο άρθρο αυτό οι συγγραφείς κάνουν μία αρκετά επιφανεια-

κή παρουσίαση του μνημείου (δεν αναφέρουν ούτε καν τις διαστάσεις του), και αφιερώνουν μεγάλο μέρος της εργασίας τους στην παρουσίαση του ζωγραφικού διακόσμου, επιμένοντας κυρίως στις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και λιγότερο έως καθόλου στην ερμηνεία των σκηνών που υπάρχουν σ' αυτόν. Δεν δίνονται επίσης στοιχεία για το πώς ανακαλύφθηκε ο τάφος, ούτε για το πότε είχε συλληθεί, ούτε αναφέρονται όλα τα ονόματα όλων βίων κατά καιρούς ενταφιάστηκαν εδώ. Ελπίζουμε τα στοιχεία αυτά να περιλαμβάνονται σε άλλη πιο εξειδικευμένη δημοσίευση. Ωστόσο, και όλα όσα περιλαμβάνονται στο άρθρο αυτό προσφέρουν σίγουρα μία καλή ενημέρωση γύρω από το μνημείο, και για το λόγο αυτό αξίζει τον κόπο να γίνουν ευρύτερα γνωστά. Στο κάτω κάτω πρόκειται για ανθρώπους που έζησαν και πέθαναν στα ίδια χώματα που πατάμε κι εμείς σήμερα.

Γενικά

Με την πάροδο των ετών ένας αριθμός ηγεμονικών τάφων του αποκαλούμενου Μακεδονικού τύπου έχουν ανασκαυφθεί στην Ελλάδα, και κυρίως στην Μακεδονία. Μερικοί απ' αυτούς έχουν τραβήξει ιδιαίτερα την προσοχή εξ αιτίας των ωραίων, από αρχιτεκτονική άποψη, προσόψεων και ζωγραφικών τους διακοσμήσεων. Άλλοι όμως, μεταξύ των οποίων και αρκετοί με πιο σεμνή διακόσμηση, είναι λιγότερο γνωστοί. Ένας από τους πιο αξιοσημείωτους μεταξύ των σχετικά «σκοτεινών» τάφων είναι αυτός που ανακάλυψε ο Χαρ. Μακαρόνας το 1942 κοντά στην Κοινότητα των

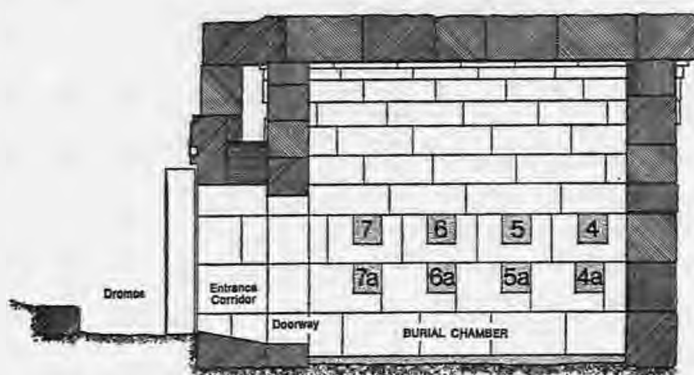
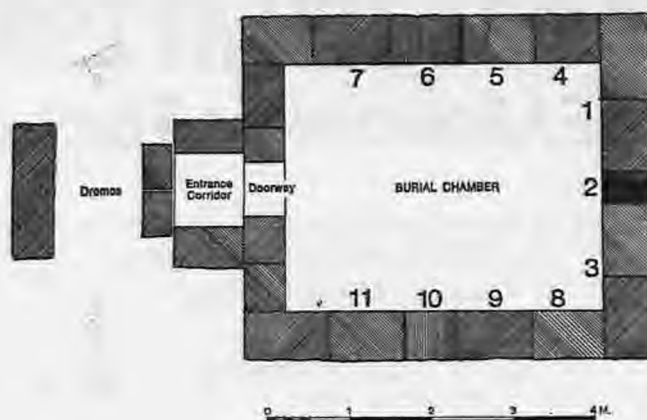
Λευκαδίων, στη Νάουσα της Μακεδονίας.

Ο τάφος αυτός διακρίνεται για την λεπτή τέχνης ζωγραφική διακόσμηση στους εσωτερικούς του τοίχους ζωγραφική που είναι μοναδική μεταξύ των ήδη γνωστών τάφων αυτού του τύπου και εποχής. Αυτές οι ζωγραφικές διακοσμήσεις αποτελούν αξιοσημείωτη συνεισφορά στην συνολική ιστορία της αρχαίας ζωγραφικής. Επί πλέον, ο τάφος έχει σημαντική ιστορική σημασία, επειδή τα ονόματα των πεθαμένων μελών μίας οικογένειας για μιά σειρά γενεών είναι γραμμένα πάνω από την αντίστοιχη νεκρική κόγχη του καθενός. Οι πρώτοι απόγονοι της οικογενείας, ο Λύσων και ο Καλλικλής, «δανείζουν» τα ονόματά τους για να διακρίνεται ο τάφος αυτός από άλλους.

Με την σύντομη περιγραφή που ακολουθεί και τις φωτογραφίες που την συνοδεύουν, επιχειρείται μιά πρώτη γνωριμία με το σημαντικότερο αυτό μνημείο της Ελληνιστικής Μακεδονίας.

Περιγραφή του μνημείου

Η κατασκευή είναι υπόγεια, τετράγωνη σε κάτοψη (με εξωτερικές διαστάσεις του κυρίως χώρου 5 χ 4,5 μ. περίπου, σ.τ.μ.) και καλύπτεται με θολωτή οροφή, τυπικά χαρακτηριστικά των τάφων του Μακεδονικού τύπου. Η εξωτερική πρόσοψη, στην οποία οδηγεί ένας «δρόμος», είναι διακοσμημένη πολύ απλά, μόνο με ένα επίπεδο ανώφλιο πάνω από την είσοδο που κλείνεται με δίφυλλο θύρωμα. Πιο περίτεχνοι τάφοι μερικές φορές περιλαμβάνουν προσόψεις με πολύπλοκους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, που συμπληρώνονται με κολώνες και βάσεις, σε απομίμηση των μνημειακών κτιρίων που κατασκευάζονται για να είναι περιβλεπτά και όχι θαμμένα στη γή. Αλλά στον πολύ απλούστερο τάφο

Σχ. 1. Κάτοψη του Ελληνιστικού τάφου των Λύσωνα και Καλλικλή.

Οι αριθμοί αναφέρονται στις κόγχες

Σχ. 2. Κατά μήκος τομή του τάφου. Εμφανίζεται σε όψη ο δυτικός τοίχος

των Λύσωνα και Καλλικλή μπαίνει κανείς από μιά κεντρική πόρτα, η οποία δια μέσω ενός στενού διαδρόμου οδηγεί στον ευρύτερο νεκρικό θάλαμο (εσωτερικές διαστάσεις θαλάμου 4 χ 3,5 μ. περίπου, σ.τ.μ.) (σχ. 1 και 2). Εδώ, οι έντονα ζωγραφισμένοι τοίχοι και η οροφή αποτελούν πραγματική αντίθεση με την αυστηρότητα του εξωτερικού. Ο επισκέπτης που στέκεται στον θάλαμο αυτό, έχει την εντύπωση ότι βρίσκεται σε μιά περίστυλη αυλή, με έναν απροσδιόριστο χώρο να εκτείνεται πίσω από τις κολώνες. Το «εύρημα» αυτό αποτελεί πρόδρομο των τοιχογραφιών της Ρωμαϊκής εποχής, οι οποίες χρησιμοποίησαν και ανέπτυξαν έως υπερβολής τέτοιες σκηνογραφικές τεχνικές (φωτ. 1).

Φωτ. 1. Βόρειος ή πίσω τοίχος του νεκρικού θαλάμου. Στην επάνω σειρά των κογχών ήταν τοποθετημένες οι τέφρες των τριών γιών του Αριστοφάνη και στην κάτω των ευγενών συζύγων τους Εύιππος και Σπάρτη Λύσων και Δημότη και Καλλικλής και Φίλα.

Φωτ. 2. Ένα από τα 14 Ελληνιστικά κεραμικά που βρέθηκαν στον τάφο

Χρονολόγηση

Ο τάφος μπορεί με ακρίβεια να χρονολογηθεί στην μέση Ελληνιστική περίοδο, χάρη στα αγγεία που βρέθηκαν στο εσωτερικό του. Μεταξύ αυτών είναι δώδεκα πυξίδες (μικρά δοχεία για αρώματα) και δυο μικρά δοχεία λαδιού, που μπορούν να χρονολογηθούν μεταξύ των μέσων και των τελευταίων Ελληνιστικών χρόνων (Φωτ. 2). Δεν υπάρχουν ενδείξεις επαναζωγράφισης του τάφου, και η σειρά των κεραμικών φαίνεται να συμφωνεί καλά με την απαραίτητη χρονική διάρκεια για τις ταφές τεσσάρων διαδοχικών γενών.

Οι νεκροί που τάφηκαν στον τάφο είναι απόγονοι κάποιου που ονομάζονταν Αριστοφάνης, του οποίου οι τρεις γιοί, ο Εύιππος, ο Λύσων και ο Καλλικλής, ήταν οι πρώτοι που ενταφιάστηκαν εδώ. Οι τέφρες τους τοποθετήθηκαν στις τρεις επάνω κόγχες του βορείου τοίχου, με τις τέφρες των ευγενών συζύγων τους ακριβώς στις από κάτω κόγχες. Καθόσον δε μόνον τα ονόματα του Λύσωνα

και Καλλικλή, γιών του Αριστοφάνη εμφανίζονται πάνω στο υπέρθυρο της εισόδου στο νεκρικό θάλαμο, συμπεραίνουμε ότι ο Εύιππος κατασκεύασε τον τάφο για τους αδελφούς του, που πέθαναν πριν από τον ίδιο. Ο ίδιος ο Εύιππος, φαίνεται να πέθανε χωρίς ν' αφήσει απογόνους, κι έτσι τάφηκε με τ' αδέρφια του στον τάφο που ο ίδιος είχε κατασκευάσει (Φωτ. 1).

Οι απόγονοι του Λύσωνα μέχρι την τέταρτη γενιά τάφηκαν κατά μήκος του δυτικού τοίχου (κόγχες 4,5 και 6) και αυτοί του Καλλικλή, επίσης μέχρι την τέταρτη γενιά, κατά μήκος του ανατολικού τοίχου (κόγχες 8,9 και 10), αρχίζοντας και στις δυο περιπτώσεις από το βάθος του θαλάμου και προχωρώντας προς την είσοδο. Οι κόγχες 7, 7α στον δυτικό τοίχο και 10α, 11 και 11α στον ανατολικό δεν χρησιμοποιήθηκαν ποτέ, γεγονός που θα μπορούσε να προκαλέσει την υπόθεση ότι η οικογένεια εξαφανίστηκε απότομα μετά την τέταρτη γενιά (Φωτ. 3 και 4). Ο στρατιωτικός εξοπλισμός που εικονογραφείται στα δύο ημικύκλια των τοίχων της αρχής και του τέλους του θαλάμου υποδεικνύει ότι η οικογένεια επέκτησε στρατιωτικές διακρίσεις στα ταραγμένα χρόνια της Μακεδονικής κυριαρχίας. Προς το παρόν δεν υπάρχει άλλη αναφορά στην οικογένεια αυτή στην Μακεδονική ιστορία.

Το εσωτερικό του τάφου

Στο νεκρικό θάλαμο αυτής της φημισμένης οικογένειας οδηγεί ένας στενός διάδρομος, του οποίου

Φωτ. 3. Ο δυτικός τοίχος. Περιλαμβάνει τους απογόνους του Λύσωνα

Φωτ. 4. Ο ανατολικός τοίχος, με τις κόγχες των απογόνων του Καλλικλή

Οι τοίχοι είναι βαμμένοι μ' ένα κρεμ ανοιχτό χρώμα, που αφήνει να προβάλλονται μεγάλα αντικείμενα, ζωγραφισμένα με λαμπρότερα χρώματα. Στον ανατολικό τοίχο, εικονογραφείται πάνω στο υπόθαυρο αυτό ένα μεγάλο περιρραντήριο, μιά λεκάνη δηλαδή για τελετές γεμάτη με νερό (φωτ. 5). Στον απέναντι τοίχο του διαδρόμου είναι ζωγραφισμένος ένας θωμός μ' ένα φίδι (φωτ. 6). Ο θωμός είναι ψηλός και τετράγωνος μ' ένα βαθυύλωμα από πάνω

Φωτ. 5. Το περιρραντήριο που είναι ζωγραφισμένο στον ανατολικό τοίχο του στενού διαδρόμου

του, που δείχνεται με προοπτική κατά τα τρία τέταρτα (είναι εκπληκτική η ομοιότητα με τα σημερινά οναθηματικά εκκλησάκια κατά μήκος των δρόμων, σ.τ.μ.).

Μπαίνοντας στον νεκρικό θάλαμο αντικρύζει κατ' ευθείαν μπροστά του έξι κόγχες για τα υπολείμματα των αδελφών και των συζύγων τους. Στον δεξιό και αριστερό τοίχο είναι οι κόγχες όπου ενταφιάστηκαν οι μεταγενέστερες γενιές. Οι νεκροί καίγονταν και η τέφρα τους τοποθετούνταν στις θέσεις αυτές που έχουν μορφή κύθου με μήκος πλευράς περίπου 36 εκατοστά. Όλα αυτά τα ανοίγματα καλύπτονταν με λίθινες πλάκες, τεμάχια των οποίων βρέθηκαν κατά την ανασκαφή. Οι πλάκες προφανώς αποσπάστηκαν και καταστράφηκαν από τους αρχαιοκάπηλους οι οποίοι ανακάλυψαν τον τάφο πριν από την αρχαιολογική σκαπάνη. Από τα νεκρικά αναθήματα, τα οποία θα πρέπει να ήταν πολύ πλούσια, παρέμειναν μόνον τα κεραμικά για τα οποία έγινε αναφορά πιο πάνω.

Κατά μήκος του κάτω μέρους των τοίχων του νεκρικού θαλάμου βρίσκεται ένας απλός ζωγραφιστός πλίνθος (η βάση δηλαδή του οικοδομήματος) με τον ορθοστά-

τη (χαμηλό συμπαγή τοίχο, σ.τ.μ.), να ορθώνεται από πάνω. Τα περιγράμματα των λίθων σ' αυτήν την ζώνη είναι χαραγμένα στο κονίαμα και ζωγραφισμένα έτσι που να μοιάζουν με ορθογωνισμένη λιθοδομή από μάρμαρο με έγχρωμα νερά. Αυτές οι εγκοπές αποτελούν και την μόνη τρισδιάστατη διακόσμηση μέσα στο τάφο.

Μιά κόκκινη ταινία στεφανώνει τον ορθοστάτη. Πάνω απ' αυτή την ζώνη, ορθώνεται μιά κιονοστοιχία από μπεζ τετράγωνες κολώνες χωρίς βάση, μπροστά σ' ένα ανοιχτόχρωμο υπόθαυρο (φώτο). Τα Ιονικά τους κιονόκρανα αποτελούνται από ένα κυματί ζωγραφισμένο με ένα κοκκινόλευκο μοτίβο, με ωοειδή σχήματα που εναλλάσσονται με αιχμές βελών, και ένα απλό προσκέφαλο από πάνω. Στις γωνίες του θαλάμου οι κολώνες ζωγραφίζονται σε ερπή γωνία μεταξύ τους. Γύρω στον θάλαμο απεικονίζονται μιά κρεμαστή φυτική γιρλάντα. Η ίδια η γιρλάντα, αποτελείτο από διάφορες αποχρώσεις τοπρασίνου, με κόκκινα και κίτρινα φρούτα, πιθανόν ρόδια, που διο-

Φωτ. 6. Ο βωμός που είναι προοπτικά σχεδιασμένος στον δυτικό τοίχο του διαδρόμου

Φωτ. 7 Λεπτομέρεια του ημικυκλίου πάνω από την είσοδο (νότιος τοίχος)

κρίνονται ανάμεσα στα φύλλα.

Ο ρυθμός που απεικονίζεται πάνω από την Ιονική κιονοστοιχία είναι Δωρικός. Ένα μπεζ επιστύλιο ακουμπά στα κιονόκρανα και πάνω απ' αυτό γαλάζιοι κανόνες (μικρά επιμήκη τεμάχια, όπως οι παλιοί ξύλινοι χάρακες, χαρακτηριστικό στοιχείο του δωρικού ρυθμού, σ.τ.μ.), με ζωγραφισμένες σταγόνες (επίσης στοιχείο του δωρικού ρυθμού, στυλιζάρισμα στο μάρμαρο των κεφαλών των καρφιών, όταν τα κτίρια ήταν από ξύλινα, σ.τ.μ.) φαίνονται να κρέμονται από μία κόκκινη ταινία (απλή διατομής αρχιτεκτονική προεξοχή, σ.τ.μ.). Πάνω από την ταινία αυτή όμως ο ρυθμός έχει μείνει ανολοκλήρωτος. Δεν υπάρχει κανονική ζωφόρος (με τρίγλυφα και μετόπες, σ.τ.μ.) και οριζόντιο γείσο, παρόλο που οι κανόνες κάτω ακριβώς από τα ημικύκλια υποδεικνύουν τις θέσεις του πλήρους αρχιτεκτονικού ρυθμού.

Συλλογές από στρατιωτικές εξαρτήσεις είναι ζωγραφισμένες στα δύο ημικύκλια του θαλάμου. Στο ημικύκλιο πάνω από την είσοδο (Φωτ. 7), παρουσιάζεται μία τυπική ασπίδα του είδους που είναι συνηθισμένο από τα Μακεδο-

νικά νομίσματα. Περιστοιχίζεται από πανοπλίες, πάνω από τις οποίες είναι τοποθετημένο από ένα κράνος. Σε κάθε πλευρά, συμμετρικά τοποθετημένα, κρέμονται από καρφιά δυο σπαθιά. Στο απέναντι ημικύκλιο (Φωτ. 8), είναι ζωγραφισμένη μία διαφορετικού τύπου Μακεδονική ασπίδα (με κεντρικό διακοσμητικό μοτίβο το γνωστό οκτάκτινο αστέρι, το Μακεδονικό δηλαδή «επίσημον», σ.τ.μ.), με ένα ζευγάρι περικνημίδες και δύο Θρακικά κράνη από κάτω. Εδώ επίσης δυο σπαθιά φαίνονται να κρέμονται αριστερά και

δεξιά της κεντρικής διακόσμησης. Ειδικά πρέπει να επισημανθούν οι κόκκινες και κίτρινες αποχρώσεις του κράνους στα αριστερά και το ψηλό κόκκινο - πορτοκαλί λωβίο από φτερά στο κράνος στα δεξιά.

Η οροφή του νεκρικού θαλάμου είναι επίσης διακοσμημένη με λαμπρά χρώματα. Στο κέντρο είναι μία πλατιά ανοιχτόχρωμη περιοχή που καταλήγει σε ζωγραφιστούς μαιάνδρους και στις τέσσερις πλευρές. Ένα σκούρο θυσινόμαυρο πλαίσιο με δύο ταινίες, την εσωτερική μπλε και την εξωτερική κίτρινη, περικλείει την κεντρική περιοχή. Το σχέδιο με τους μαιάνδρους είναι ένα γνωστό μοτίβο από τα αρχαία υφάσματα, κι κάποιος μπορεί εύκολα να φανταστεί ότι η διακόσμηση της οροφής προσπαθεί να αναπαραστήσει μία υφασμάτινη τέντα (Φ. 9)

Το εικονογραφικό πρόβλημα

Προβλήματα προοπτικής ήταν η κύρια πρόκληση που ο καλλιτέχνης είχε ν' αντιμετωπίσει, αλλ' όχι τα μόνα που είχε να επιλύσει. Στον τοίχο της εισόδου, το κεντρικό μεσοδιάστημα μεταξύ των κολωνών έπρεπε να φαρδύνει για να

Φωτ. 8 Λεπτομέρεια του ημικυκλίου στον βόρειο τοίχο

Φωτ. 9 Η οροφή με την διακόσμηση. Διακρίνεται η σκάλα καθόδου από την τρύπα

περιλάβει το άνοιγμα της εισόδου. Ο καλλιτέχνης τότε ζωγράφισε δυο κανόνες πάνω από την είσοδο αντί για έναν. Αλλά μιά και επιθυμούσε προφανώς να υπάρχει μιά ισορροπία στον όλο χώρο, έπρεπε να φαρδύνει αντίστοιχα ένα μεσοκίονιο διάστημα στον απέναντι τοίχο, όπου επίσης προσέθεσε έναν επί πλέον κανόνα. Αλλά στον τοίχο αυτό, το φαρδύτερο διάστημα θρίσκεται αριστερά από το κέντρο, στο πρώτο μεσοκίονιο διάστημα, όπου είναι τοποθετημένος και ο επιπλέον κανόνας.

Η ψευδαίσθηση του βάθους στα αρχιτεκτονικά μέλη επιτεύχθηκε κυρίως με δυο τρόπους, πρώτον με την προοπτική και την σκιαγράφια και δεύτερον με την διαπλοκή. Η γιρλάντα που εμφανίζεται να αιωρείται ελεύθερα στο αέρακι από κολώνα σε κολώνα υποδηλώνει αφενός ότι οι κολώνες είναι σταθερές και αφετέρου ότι υπάρχει ανοιχτός χώρος ανάμεσα και πίσω τους. Στα αρχιτεκτονικά στοιχεία έχουν σχεδιαστεί προοπτικές γραμμές για να υποδηλώσουν τα διαδοχικά επίπεδα βάθους και οι επιφάνειες που στην πραγματικότητα θα ήταν πιά πίσω έχουν όλες σκιαστεί: οι πλευ-

ρές των κολωνών και των κιονοκράνων όπως και το κάτω μέρος του επιστυλίου και της ταινίας. Αλλά αν κάποιος κοιτάξει προσεκτικά τον τοίχο της εισόδου, θα διαπιστώσει ότι προφανώς εδώ ο καλλιτέχνης αντιμετώπισε δυσκολίες, και βρέθηκε ξαφνικά με δυο αντίθετα σημεία προοπτικής. Δεξιά της εισόδου, η προοπτική κατευθύνεται προς ένα σημείο στον δυτικό τοίχο, και στα αριστερά της εισόδου προς ένα σημείο του ανατολικού τοίχου. Το γιατί συμβαίνει αυτό, μπορεί να ερμηνευθεί από τον τρόπο που εκτελέστηκε η όλη εργασία. Ο καλλιτέχνης άρχισε να ζωγραφίζει από τον πίσω, ή βόρειο τοίχο του θαλάμου. Όπως δε μετακινούνταν από τον πίσω προς τον δυτικό τοίχο, διατήρησε την προοπτική που κυριαρχούσε στο δυτικό τμήμα του τοίχου του βάθους. Με τον ίδιο τρόπο, στα δεξιά, μετέφερε προς τον ανατολικό τοίχο το σημείο θέασης που χρησιμοποίησε για το ανατολικό τμήμα του τοίχου του βάθους. Έτσι, όταν έφτασε στον πίσω τοίχο, τον νότιο, ο οποίος πλακισιώνει την είσοδο, τα δυο σημεία θέασης ήρθαν αντίθετα. Η στιγμή της συνάντησης αυτής είναι πιά αξιοση-

μείωτη στον κανόνα πάνω από το δυτικό μισό της εισόδου, όπου οι δυο πλευρές του δείχνονται με διπλή προοπτική, και επίσης στις δυο κολώνες εκατέρωθεν της εισόδου, οι οποίες άτεχνα στρέφονται προς τα μέσα (φωτ. 10).

Παρότι, όπως περισσότεροι από τους ομοτέχνους του στην αρχαιότητα, ο ζωγράφος δυσκολευόταν να χρησιμοποιήσει μόνον ένα σημείο προοπτικής, όπως κάνουν οι σημερινοί καλλιτέχνες εν τούτοις, πράγματι πέτυχε να αποδώσει μιά ψευδαίσθηση βάθους στο έργο του. Πίσω από τις κολώνες δεν υπάρχει περιορισμός βάθους τουλάχιστον στον τοίχο της εισόδου. Στους άλλους τοίχους τα ονόματα που αναγράφονται πάνω από τις νεκρικές κόγχες, οι οποίες ήταν κλεισμένες και επιχρισμένες, θα φαίνονταν σαν να αιωρούνταν στον χώρο. Αντίθετα, ένα σαφές χωρικό περιθώριο υποδεικνύεται στα δυο ημικύκλια. Το επίπεδο βάθους δεν μπορεί να είναι πιά πίσω από τα καρφιά από τα οποία κρέμονται τα σπαθιά. Αλλά και πάλι, το βάθος αυτό πρέπει να είναι αρκετό, ώστε να συμπεριλάβει τον όγκο της πανοπλίας. Τέτοια τεχνάσματα ψευδα-

Φωτ. 10. Ο νότιος τοίχος του θαλάμου. Διακρίνεται η ανόστροφη προοπτική

σθήσεων προοιωνίζουν τα μεγάλα αρχιτεκτονικά πανοράματα του Δεύτερου Ρωμαϊκού Στυλ, όπως απεικονίζονται για παράδειγμα στους τοίχους της περιφημής βίλλας κοντά στο Μπόσκορεάλε στη νότιο Ιταλία

Ο τάφος των Λύσωνα και Καλλικλή είναι ένα ελκυστικό και έντονα προκλητικό μνημείο. Η ζωγραφική αρχιτεκτονική του διακόσμηση και τα καλοδιατηρημένα λαμπρά του χρώματα του εξασφαλίζουν μία σημαντική θέση

ανάμεσα στα Ελληνιστικά ευρήματα. Υπάρχουν ακόμη πολλά να μάθουμε για τις αρχαίες τεχνικές στη ζωγραφική, ιδιαίτερα για την προέλευση των διαφόρων τεχνοτροπιών και στυλ. Ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να ερευνήσει ι-

διαίτερα στη Μακεδονία για νέα στοιχεία στο σύνθετο αυτό θέμα, μία που κάθε χρόνο νέοι τάφοι ανασκάπτονται και νέες ανασκαυσεις, σε άμεση σχέση με την ανάπτυξη και χρήση της ζωγραφικής στην αρχαιότητα, γίνονται.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Ι. ΜΑΚΑΡΟΝΑΣ, επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων Μακεδονίας, διετέλεσε Διευθυντής του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Επίσης, Διευθυντής Αρχαιοτήτων της Ελλάδος το 1963 και 1964, και Διευθυντής των ανασκαφών στην Πέλλα από το 1957.

ΣΤΕΛΛΑ ΜΙΛΛΕΡ, διδάκτωρ του Bryn Mawr College διδάσκει τώρα στον Κλασικό Τομέα του Πανεπιστημίου του Stanford. Έχει ασχοληθεί για μερικά χρόνια με ανασκαφές στην Ελλάδα.

Κυκλοφόρησε η τελική δημοσίευση του Μακεδονικού Τάφου Λύσωνος και Καλλικλέους

από την αμερικανίδα αρχαιολόγο κ. STELLA G MILLER

Είχε τυπωθεί ήδη το άρθρο του κ. Αλ. Οικονόμου για τον Μακεδονικό τάφο όταν ο αρχαιολόγος καθηγητής κ. Φώτης Πέτσας είχε την καλοσύνη να μας πληροφορήσει ότι κυκλοφόρησε η τελική δημοσίευση του Τάφου του Λύσωνα

και Καλλικλή από την αρχαιολόγο που τον μελέτησε.

Παραθέτουμε στη συνέχεια το σημείωμα του κ. Φώτη Πέτσας.

Η τελική δημοσίευση του λαμπρού Μακεδονικού Τάφου κοντά στα Λευκάδια, επί τέλους κυκλοφόρησε αυτό το καλοκαίρι σε μεγάλο σχήμα, 50 ολόκληρα χρόνια μετά την αποκάλυψή του την Άνοιξη του 1942. Είναι έργο της Αμερικανίδος αρχαιολόγου Στέλλας Μίλλερ και δημοσιεύθηκε στα αγγλικά από τον εκδοτικό οίκο PHILIPP VON ZABERN, παγκόσμια γνωστό για τις θαυμάσιες εκδόσεις του. Το βιβλίο περιλαμβάνει 45 σελίδες με προλογικά στοιχεία, με εξαντλητική βιβλιογραφία για τους Μακεδονικούς Τάφους γενικά, με κατάλογο πινάκων μεταξύ των οποίων και 9 θαυμάσιες έγχρωμες αναπαραστάσεις του ζωγραφικού διακόσμου κλπ.

Το κύριο σώμα του κειμένου περιλαμβάνει οκτώ κεφάλαια: Εί-

σαγωγή στο θέμα των μακεδονικών τάφων γενικά, το ιστορικό της αποκαλύψεως και της ανασκαφής του τάφου Λύσωνος και Καλλικλέους, την αρχιτεκτονική του τάφου, τη ζωγραφική διακόσμηση γενικά και στις λεπτομέρειές της, σύντομο λόγο για τις ταφικές πυρές, περιγραφή, ανάλυση και χρονολόγηση των διασωθέντων πηλίνων και άλλων μικροεργημάτων εξαντλητική μελέτη των επιγραφών με τα ονόματα των νεκρών και ανασυγκρότηση του γενεαλογικού δένδρου της οικογενείας Λύσωνος και Καλλικλέους, με το τελικό συμπέρασμα ότι τα δυο αδέλφια πρέπει να θάφτηκαν στους χρόνους περί το 200 π.Χ. Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο του κυρίου σώματος, αναπτύσσονται παρατηρήσεις και συμπεράσματα για τη θέση της

γραφτής αρχιτεκτονικής τεχνοτροπίας στη Μακεδονία και τη σχέση της με το δεύτερο Πομπηϊανό στυλ το οποίο διδάχθηκε από τη Μακεδονική τέχνη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα τρία παραρτήματα στο τέλος του βιβλίου, τα οποία αναφέρονται σε καίρια θέματα της Μακεδονικής αρχαιολογίας. Το πρώτο αναφέρεται στις αρχές του τύπου των «μακεδονικών» τάφων, το δεύτερο σε σχετικούς τάφους λαξευτούς στη Μακεδονία, στη Θράκη και στην Ιλλυρία. Το δεύτερο παράρτημα περιλαμβάνει σημειώσεις για την σύγχρονή μας ονοματολογία των μακεδονικών τάφων και ένα κατάλογο των τάφων με εξαντλητική σχεδόν βιβλιογραφία χωριστά για τον καθένα. Εδώ και στο επόμενο πα-

ρ. συνέχεια στην σελίδα 39

Η Βεργίνα, τα Παλατίτσια, οι Μπάρμπες και πάλι...

Θεωρώ ότι είναι αναγκαίο να επανέλθω στα αφερώντα στη Βεργίνα (στη μυθική «βασίλισσα» της λαϊκής παραδόσεως και στο όνομα του χωριού), μετά τα όσα έγραψε ο κ. Μιχάλης Ακριόπουλος στη «Μακεδονική ζωή» (τεύχος 330, του Νοεμβρίου 1993, σελίδες 20 - 23), με αφορμή -όπως ισχυρίζεται- το σημείωμα του καθηγητή κ. Παναγιώτη Κ. Χρήστου («Μακεδονική ζωή», τεύχος 326, του Ιουλίου 1993). Και υποχρεούμαι να κάμω τούτο, διότι ο αγαπητός φίλος φαίνεται ότι έθρηκε την ευκαιρία για να μεταφέρει στις στήλες του αξιόλογου εκείνου περιοδικού («Μακεδονική ζωή»), τα παράπονα του ίδιου και του χωριού του Παλατίτσια εξαιτίας της πρωτοκαθεδρίας, που πήρε το γειτονικό χωριό Βεργίνα, μετά την ανακάλυψη - αποκάλυψη (1977 και ύστερα) των γνωστών βασιλικών τάφων κτλ. (για τους οποίους βλ. τελευταία τη συλλογική έκδοση «Μακεδονία, από τον Φίλιππο Β' ως τη ρωμαϊκή κατάκτηση», Αθήνα 1993, σελ. 242, ευρετήριο). Και νομιμοποιούμαι να απαντήσω, επειδή ο κ. Μ.Α., «εμμέσως πλην σαφώς», δεν διαφοροποιείται απλά (όπως δικαιούνταν, θέβαια) από όσα έχω εκθέσει ήδη (βλ. στη «Μακεδονική ζωή», τεύχος 328, του Σεπτεμβρίου 1993, σελ. 26 και 31 - 32), με αφορμή το άρθρο του κ. Χρήστου, αλλά δημοσιοποιεί απόψεις, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στην ιστορική αλήθεια, αν και δείχνει ότι -δήθεν- συμφωνεί μαζί μου, γράφοντας ότι τα αναφερόμενα στην ονομασία «...εξέθεσε ήδη ο ιστορικός Γ. Χιονίδης». Στη συνέχεια, όμως, προσπαθεί να γράψει τα αντίθετα, με πολλή τέχνη είναι αλήθεια...

Και ιδού οι αποδείξεις:

1. Δεν είναι αληθές ότι η ονομασία Βεργίνα «...στηρίχθηκε σ' έναν όχι αληθινό μύθο που πλανιόταν κυρίως μεταξύ των Ελληνοβλάχων για την περιοχή», όπως γράφει ο Μ.Α.

Ανέπτυξα τα σχετικά ιστορικά δεδομένα και τα επιχειρήματά μου στο προηγούμενο ιστορικό σημειώμά μου, το οποίο -όπως σημειώθηκε- δημο-

σιεύθηκε, τόσο στη «Μακεδονική ζωή», όσο, και μάλιστα πλήρες και ολόκληρο, όπως είχε δακτυλογραφηθεί, σε 12 σελίδες, σ' τούτο το περιοδικό, δηλαδή στη «Νιάουστα», στο τελευταίο τεύχος 65, Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1993, στις σελ. 161 - 165 και 190. Συνεπώς, θα σημειώσω εδώ μονάχα, ότι δεν πρόκειται για «...όχι αληθινό (Sic) μύθο των Ελληνοβλάχων ή κυρίως των Ελληνοβλάχων, αλλά για λαϊκή παράδοση, η οποία είναι ριζωμένη βαθιά στην πόλη της Βέροιας και στην περιοχή

Του Γιώργου Χ. Χιονίδη

της, μεταδιδόμενη με σεβασμό από γενιά σε γενιά, εδώ και 600 - 700 χρόνια, είναι δε καταγεγραμμένη και τεκμηριωμένη σε πλούσια βιβλιογραφία με πρώτη, γνωστή, παραπομπή πριν 150 χρόνια (βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, «Ιστορία της Βεροίας τόμος 2ος, Βυζαντινοί χρόνοι», Θεσσαλονίκη 1970, σελίδες 70 - 72 και συγκεκριμένα τη σημείωση της σελίδας 71 στην οποία πρόσθεσε και όσα έγραψε ο Μαργαρ. Δήμιτσας στο πάντα χρήσιμο και τόσο εντυπωσιακό, στον τίτλο και στο περιεχόμενο, βιβλίο του, «Η Μακεδονία εν λίθοις φθεγγόμενοις και μνημείοις σωζόμενοις», Αθήναι 1896, το οποίο φωτοαντυπώθηκε, το 1988, στη σειρά των εκδόσεων του Ι.Μ.Χ.Α., όπου, στη σελίδα 179 δίδεται μια σύντομη, αλλά περιεκτική περιγραφή της λαϊκής παραδόσεως. Τέλος, τον σχετικό «μύθο» περιέλαβαν στο βιβλίο τους οι Λ. Θεοδώρου Β. Γκράτζιου: «Βεργίνα, θησαυροί, μύθοι και ιστορία της Μακεδονικής γής», Αθήνα 1993, κυρίως σελ. 10η).

Μνημονεύω, ότι ο Λ. Εζέ (ο περίφημος αρχαιολόγος, ο οποίος πρώτος με 3 ή 4 βιβλία του, πρόσβαλε την περιοχή και έκανε νύξη και για τις Αιγές) (αν και εκεί τοποθέτησε τη Βάλλα), γράφει συγκεκριμένα ότι χωρικός της, του διηγήθηκε τη σχετική ιστορία για μία βασίλισσα, όπως την καταγράφει (χωρίς εισαγωγικά). Για τις έρευνες

κ.τ.λ. του Εξέ βλ. και στο τελευταίο βιβλίο του Μ. Ανδρόνικου, «Ελληνικός θησαυρός», Αθήνα 1993, σελίδες 19 - 20, 212 - 213 και 216.

Έχω γράψει για το τριπρόσωπο των Ελλήνων πρωταγωνιστών μιάς από τις αλώσεις της Βέροιας από τους Τούρκους (και στο προηγούμενο σημείωμά μου στη «Νιόλουστα» και συνεπώς δεν επανέρχομαι, σημειώνοντας, μονάχα, ότι τα άλλα δυο πρόσωπα της παραδόσεως έχουν εντοπισθεί (εδώ και λίγα χρόνια) και είναι ο ιεράρχης της Βέροιας Αρσένιος (που τον ξέραμε ως Καλλίνικο ή Καλλιμάχο) και ο εξωμότης Ιωάννης Χαριτόπουλος (τον οποίο η παράδοση ονομάτιζε Χατζηκατθία κ.τ.λ.). Βρέθηκαν, συγκεκριμένα, έγγραφα, από τη δημοσίευση των οποίων επαληθεύθηκε και επιβεβαιώθηκε απόλυτα η αλήθεια του πυρήνα της σχετικής παραδόσεως. Συνεπώς, είναι πολύ πιθανόν να αποκτήσουμε κάποτε και κάποιο έγγραφο ή μνημείο και για τη θυσία της «βασίλισσας» Βεργινίας ή για κάποια άλλη αρχόντισσα (ή μη) της Βέροιας, που αυτοκτόνησε για να μη πέσει στα χέρια των εισβολέων Τούρκων, χωρίς να ξεχάσουμε ότι μπορεί, δέβαια, να πρόκειται για «ετεροχρονισμένο» πραγματικό γεγονός -ως προς τη «βασίλισσα» - αφού ξέραμε ότι, πράγματι, αυτοκτόνησε νωρίτερα (το 1268) η αρχόντισσα, Βυζαντινή Άννα Παλαιολογίνα, γυναίκα κ.τ.λ. του εκχριστιανισθέντα Σελτζούκου σουλτάνου του Ικονίου Καϊκάους Β', όπως σημείωσα στο προηγούμενο κείμενό μου.

Άρα, δεν έπρεπε να γράφει ο Μ.Α., ούτε για «...έναν μή αληθινό μύθο» (όσα μπορεί να σημαίνει αυτή, η περιέργη, έκφραση), πολύ δε περισσότερο των Ελληνοβλάχων κυρίως, αλλά για λαϊκή παράδοση της πόλεως της Βέροιας, με διάρκεια και αποδοχή πολλών αιώνων.

Έχω λοιπόν τη γνώμη ότι επιτυχημένα μετουσιώθηκε η παράδοση για τη Βεργίνα στην τωρινή πραγματικότητα, και δόθηκε το όνομά της στον καινούργιο οικισμό της περιοχής, διότι, έτσι, συνδέεται η Αρχαιότητα με τα Βυζαντινά Χρόνια και στη συνέχεια με τα Νεοελληνικά, αφού υπάρχουν τα αρχαία παλάτια, η θυσιασθείσα γυναίκα, των Βυζαντινών χρόνων, της οποίας, η ηρωϊκή πράξη διατηρήθηκε ζωηρότατα και ενεργά, ως ιερή, εθνική παρακαταθήκη, για να δοθεί ύστερα το όνομά της σ' ένα χωριό, των νεώτερων χρόνων, που κατοικήθηκε κυρίως από Πόντιους Πρόσφυγες (το 1922). Έτσι, «δένει» η ιστορική παράδοση, αφού μάλιστα, τα παλάτια υπήρχαν στην περιοχή της σημερινής Βεργίνας και εκεί (σύμφωνα με τη λαϊκή φαντασία), έφθανε η «βασίλισσα», κάτω α-

πό τα λαγούμια, ερχόμενη από το παλάτι της στη Βέρεια (υπολείμματα του οποίου σώζονται και σήμερα στην πλατεία Ωρολογίου της Βέροιας, πίσω από τα Δικαστήρια και την Στρατιωτική Λέσχη). Να θυμίσω, πάλι, ότι ο Κωνσταντίνος Μελήκ (της οικογένειας Καϊκαούς) έδωσε το όνομά του στη Μελήκη, διότι ήταν γαιοκτήμονας τούτης και της περιοχής (πιθανόν και των Παλατιτίσιων και συνεπώς επισκέπτονταν η οικογένειά του και τα «Παλάτια», ώστε να υπάρχει ο μίτος της Αριάδνης, που δίδει την εξήγηση για τις διηγήσεις του λαού.

Ξαναδιαβάζοντας δε το βιβλίο του κ. Μιχάλη Ακριθόπουλου, δηλαδή το «Λεύκωμα, ιστορικό και φωτογραφικό των Οικισμών Μπάρμπες, Κούτλες Παλατίτσια, από τον 14 αιώνα μέχρι και το 1944», έκδοση του «Πολιτιστικού Συλλόγου Παλατιτίσιων», που εκδόθηκε (επί προεδρίας του) στη Βέρεια, το 1986, παρατήρησα με χαρά, αλλά και με συγκίνηση ότι το προλογίζει ο αείμνηστος αρχαιολόγος Μανόλης Ανδρόνικος. Γράφει δε ο σημαντικός τούτος πανεπιστημιακός καθηγητής, για το «φλέγον» αυτό θέμα: «Από το 1922 και ύστερα δίπλα στα Παλατίτσια δημιουργείται ένα καινούργιο σημαντικό χωριό, που ο τότε Μητροπ. Βέροιας είχε την πολύ εύστοχη ιδέα να ονομάσει Βεργίνα».

(Οι υπογραμμίσεις, ή ο τονισμός, των τελευταίων λέξεων, είναι δικός του).

2. Επισημαίνω (και εδώ) ότι το χωριό Μπάρμπες:

Α' Αναγράφεται σε τουρκική απογραφή του έτους 1445, οπότε απαριθμείται ανάμεσα στα τιμάρια, παρέχεται δε και η ενδιαφέρουσα πληροφορία ότι αποτελούνταν από 15 σπίτια, (δηλαδή οικογένειες), ενώ υπήρχε και ένας κάτοικος άγαμος, όπως και μία χήρα (βλ. Βασ. Δημητριάδη, Φορολογικές κατηγορίες των χωρίων της Θεσσαλονίκης κατά την Τουρκοκρατία, Μακεδονικά, 20, 1980, σελ. 375 - 459 και συγκεκριμένα στη σελίδα 388). Είναι, συνεπώς, πολύ πιθανό να υπήρχε και στα Βυζαντινά χρόνια, όταν θυσιάστηκε η «βασίλισσα» Βεργίνα.

Β' Δεν είναι άσχετο και με τη Βέρεια: Το όνομά του (Μπάρμπες), θυμίζει αυτόματα το δεδομένο ότι και η περιοχή του ποταμού, όπου έπεσε η Βεργίνα - Βιργινία, από το «παλάτι» της στη Βέρεια, λέγεται, επίσης, Μπαρμπούτα, όπως είναι γνωστό και όχι στους Βεροιώτες, μονάχα. Είναι δε προφανής η ετυμολογική ταυτότητα ή, έντονη συγγένεια του θέματος των δυο λέξεων (Μπάρμπες - Μπαρμπούτα).

Να, λοιπόν, ότι η ιστορική παράδοση είναι εξαιρετικά και άρρηκτα ριζωμένη στη Βέρεια και

στην περιφέρειά της και ότι δεν πρόκειται για «όχι αληθινό μύθο» και μάλιστα κυρίως των Ελληνοβλάχων, που -δήθεν- «...δεν τον υιοθετούσαν απόλυτα οι ντόπιοι κάτοικοι της περιοχής», όπως ισχυρίζεται αυθαίρετα ο κ. Μιχ. Ακριβόπουλος και τελειώς αναπόδεικτα, και ως είναι πανεπιστημιακός πτυχιούχος των ΘΕΤΙΚΩΝ επιστημών...

3. Δεν επιθυμώ να αναμειχθώ στον ακήρυχτο (:) πόλεμο των δυο χωριών (δηλαδή των Παλατισιών και της Βεργίνας) γύρω από το ποιο είναι το σπουδαιότερο και πως πρέπει να λέγεται ο, τυχόν, καινούργιος Δήμος της Ημαθίας. Και δεν το κάμνω τούτο, επικαλούμενος ότι δεν έχω γνώμη, διότι... «εγώ είμαι από χωριό», όπως συνηθίζουν να λένε οι... «έξυπνοι», κουτοπόνηροι ευθυνόφοδοι. (Πάντως, γεννήθηκα, πράγματι, σε... χωριό, αλλά σε άλλο, όπου ο πατέρας μου ήταν διορισμένος δάσκαλος). Απλούστατα, δεν συνηθίζω να ερευνώ τα ιστορικά θέματα με τα απαράδεκτα και επικίνδυνα εθνικιστικά, τοπικιστικά κριτήρια, ένα εκ των οποίων οδηγεί στον παραλογισμό να πιστεύει ο καθένας άνθρωπος ότι η ιδιαίτερη πατρίδα του, η γενέτειρά του, είναι -δήθεν- ο οφθαλμός της Ελλάδας ή και της... ανθρωπότητας!! Και έτσι, έχομε τόσους οφθαλούς, όσοι περίπου είναι και οι συνοικισμοί της χώρας!! (Να θυμίσω, μήπως, την αιώνια αντιπαλότητα της Νάουσας με τη Βέροια και τελευταία και με τον Κοπανό ή του τελευταίου με τα Λευκάδια;).

Για να αποδεχθεί δε μέχρι που μπορεί να φθάσει μια τέτοια νοοτροπία (και δεν εννοώ, μονάχα, ότι ο κύριος, εάν όχι και ο αποκλειστικός, σκοπός και λόγος, που γράφηκε το σημείωμα του κ. Μ.Α. ήταν η επιθυμία του να δημοσιοποιηθεί η πίκρα του ή και η άκρατη -άμετρη αγάπη του για τα Παλατισιά του), επισημαίνω και εγώ (όπως αναγκάστηκε να πράξει ήδη η Σύntαξη της «Μακεδονικής ζωής», σε Σημείωσή της, σε παρένθεση του κειμένου του), ότι ο αγαπητός φίλος, μετονόμασε σε Παλατισιώτισσες τις Ελληνοβλάχες του Σελλίου, που έπεσαν από το θράχο της περιοχής του μοναστηριού των Αγίων Πάντων, το 1878, μετά τη γνωστή Επανάσταση. Ξέχασε (;) άραγε τί έγραψε ο ίδιος πριν 6 χρόνια (βλ. στην εφημερίδα «Ημερήσια» της Βέροιας, της 6.2.1987, σελ. 5) σε ολοσέλιδο άρθρο του, για το γεγονός της θυσίας τους; Να του το θυμίσω, αντιγράφοντάς τον: «Εφτά γυναίκες βλάχων από τη Βέροια, που οι άνδρες τους άρπαξαν τα όπλα για να φέρουν το Ρωμέϊκο ρίχτηκαν από το θράχο του Παλιόκαστρου στο βαθύ γκρεμό, για να μη πέσουν στα χέρια των Τούρκων». Στη συνέχεια, μάλιστα, παραθέτει και

τα (ελληνοβλάχικα) ονοματεπώνυμά τους, παρέμποντας στο γνωστό βιβλίο της ιστορίας του Κολινδρού της Κλεοπάτρας Πολύζου - Μαμέλη. Βέβαια, πρόκειται για παράδοση, καταγεγραμμένη, όμως, και νωρίτερα σε βιβλία, όπως ξέρομε και από άλλους συγγραφείς (βλ. στον Μιλιτιάδη Σεϊζάνη, «Η πολιτική της Ελλάδος και η Επανάσταση του 1878 εν Μακεδονία, Ηπείρω και Θεσσαλία», Αθήναι 1879, σελίδα 484, όπου γράφει για «δυο γυναίκες βλαχοποιημένων», πρβλ. δε και την έκθεσή προς την Επιτροπή των Μακεδόνων, της 3.4.1878 που υπογράφουν, στη Δεσκάτη, ο πρόεδρος και τα μέλη της «Προσωρινής Κυβερνήσεως», η οποία δημοσιεύτηκε από τον συχωρεμένο πλέον Ιωάννη Νοτάρη στο βιβλίο του «Ανέκδοτα έγγραφα για την Επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία, Αρχείο Στεφάνου Δραγούμη», Θεσσαλονίκη 1966, σελίδες 272 - 274 και συγκεκριμένα στη σελίδα 273, όπου γράφεται: «Εν τοις Αγίοις Πάσιν τρεις γυναίκες κατεκρημνίσθησαν από των θράχων φεύγουσα την θηριωδία των Τούρκων...» και Γεωργίου Χ. Χιονίδη, «Οι ανέκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη (Παναγιώτη) Ναούμ για τους Βλάχους της Ηπείρου και της Μακεδονίας στη διάρκεια του 19ου αιώνα και για την Επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία Μακεδονικά, 24, 1984, 36 - 97 και συγκεκριμένα τις σελίδες 93 - 94, τώρα δε πρέπει να δει κανείς και το καινούργιο και σημαντικό βιβλίο του Ευάγγελου Κωφού, «Ο αντάρτης επίσκοπος Κίτρου Νικόλαος, τα απομνημονεύματά του και η εξέγερση της Πιερίας του 1878», εκδόσεις «Δωδώνη», Αθήναι 1992, αν και δεν αναφέρει σχετικά με τη θυσία των γυναικών).

Άρα, οι 2 ή 3 ή 7 γυναίκες, που αυτοκτόνησαν ήσαν Ελληνόβλαχες (κάτοικοι του χειμώνα) της Βέροιας - Σελλίου (το καλοκαίρι), γι' αυτό, άλλωστε, και ο «Πολιτιστικός Σύλλογος Παλατισιών» έλαβε την απόφασή του (πράξη 3η) της 22.2.1987, ομόφωνα, και γιόρτασε - τίμησε ύστερ το γεγονός, επίσημα, στο Μοναστήρι των Αγίων Πάντων και στον θράχο, έγραψε δε στη σχετική πρόσκληση - ανακοίνωσή του, που δημοσίευσε στις εφημερίδες της Βέροιας (βλ., π.χ., στην εφημερίδα «Βέροια», φύλλο της 27.2.1987, σελ. 4η για το ιστορικό των εκδηλώσεων και τα εξής, κατά λέξη (πιθανότατα δε με το χέρι του Μ.Α., ο οποίος είχε (γενικά τις πρώτες πρωτοβουλίες) και τον πρώτο λόγο, μπροστά και στον τότε, Υπουργό Μακεδονίας - Θράκης κ. Στ. Παπαθεμελή, στον είμνηστο πιά μητροπολίτη Παύλο, στον στρατηγ κ.τ.λ. (όπως γνωρίζω από προσωπική αντίληψη) Η συνέχεια στη σελ. 1

Ο «Ναουσαίος Βαλής» της Θεσσαλονίκης

Χουρσίτ Πασάς

Του Γεωργίου Τουσίμη

Το έτος 1872 αντικαταστάθηκε ο Βαλής - Γενικός Διοικητής - του Βιλαετίου Θεσσαλονίκης Νουσερέτ Πασάς από τον Χουρσίτ Πασά.

Οι πληροφορίες έλεγαν ότι ο νέος Βαλής ήταν υποναύαρχος του Τουρκικού Ναυτικού και είχε προϋπηρετήσει στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου ως Διοικητής Αστυνομίας.

Συγχρόνως, όμως, και μια άλλη πληροφορία κυκλοφόρησε ευρέως και επιμόνως, μόλις ο νέος Βαλής αφίχθηκε στη Θεσσαλονίκη.

Διαδόθηκε η φήμη ότι ήταν Έλληνας χριστιανός Ναουσαίος αιχμάλωτος των Τούρκων κατά την καταστροφή της Ναούσης.

Έτσι, ο νέος διοικητής σχεδόν απεκαλείτο από τους χριστιανούς ο «Ναουσαίος Βαλής».

Το ζήτημα κίνησε θέβαια το ενδιαφέρον του Έλληνα Προξένου Π. Βατικιώτη. Ελπίζοντας ότι ίσως βαθεία στη ψυχή του νέου Βαλή, υπήρχε κάποια σπίθα χριστιανική, προσπάθησε να ανιχνεύσει την αλήθεια.

Ο Π. Βατικιώτης διεπίστωσε και πληροφορήσε το Υπουργείο Εξωτερικών ότι ο νέος Βαλής ήταν πράγματι εξισλαμισμένος Έλληνας χριστιανός. Αλλά, χριστιανός από το Μεσολόγγι. Πολύ μικρός αιχμαλωτίστηκε κατά την έξοδο του Μεσολογγίου και μεταφέρθηκε στην Αίγυπτο. Δεν ενθυμείται το όνομα της οικογενείας του, μεγάλωσε, όμως, κοντά σε Τούρκους μπέηδες οι οποίοι τον βοήθησαν να ανέλθει στα ανώτερα στρατιωτικά αξιώματα.

Μετά τις διαπιστώσεις αυτές ο Πρόξενος Π. Βατικιώτης προσθέτει: «Ευκαίον όπως μη είναι μισέλλην».

Αλλά πώς διαδόθηκε η φήμη ότι ήταν Ναουσαίος και έλαβε μάλιστα από τη κοινωνία της Θεσσαλονίκης την προσωνυμία ο «Ναουσαίος Βαλής»!

Και αυτό το ζήτημα κατόρθωσε να το διαλευκάνει ο Πρόξενος Βατικιώτης. «Απλούστατα ο Χουρσίτ Πασάς ενυμφεύθη, γράφει στην αναφορά του, χριστιανή Ναουσαία επίσης αιχμάλωτη και εντεύθεν προκύπτει ότι τον ίδιον ονόμαζον Ναουσαίον».

Από αυτό το έγγραφο του Προξένου Π. Βατι-

κιώτη γίνεται γνωστή η τύχη μιάς από τις χιλιάδες Ναουσαίες γυνακες που τον καιρό της καταστροφής σύρθηκαν στην αιχμαλωσία.

Άλλη μια παρόμοια περίπτωση Ναουσαίας αιχμάλωτης των Τούρκων κατά τη καταστροφή είναι γνωστή από οικογενειακή παράδοση της οικογενείας Πεχλιθάνου.

Μια κόρη της οικογενείας Πεχλιθάνου ωρέθηκε μετά από χρόνια - στο χαρέμι του μπέη του Βελιγραδίου.

Μέσα από το χαρέμι κατόρθωσε να ειδοποιήσει την οικογένειά της στη Νάουσα που βρίσκεται, οπότε και ένα μέλος της οικογενείας την επισκέφθηκε στο Βελιγράδι.

Το συγκινητικότερο από αυτή την υπόθεση είναι ότι ο μπέης, σύζυγός της της επέτρεπε να διατηρεί μέσα στο χαρέμι, εικόνα της Παναγίας μπρος στην οποία έκαιε ακοίμητη κανδήλα.²

Από μια γραπτή και μια προφορική μαρτυρία, λοιπόν, βλέπουμε ότι δυο Ναουσαίες αιχμάλωτες κατά τη μεγάλη καταστροφή έγιναν σύζυγοι οθωμανών αξιωματούχων.

Ποία, όμως ήταν η τύχη των χιλιάδων ανδρών και γυναικών Ναουσαίων που δεν πρόλαθαν να πέσουν στην Αράπιτσα και σύρθηκαν στην αιχμαλωσία;³

Μια μικρή ακτίνα φωτός για το δράμα τους μάς παρέχουν οι επιστολές δυο Ναουσαίων γυναικών αιχμαλώτων που έχουν διασωθεί στο Ιστορικό Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών.

Τις επιστολές αυτές, αυτούσιες και εν φωτοτυπία, δημοσιεύουμε παρακάτω, με την ελπίδα ότι θα παράγουν προσάνναμμα για μια γενικότερη έρευνα, είτε από στοματική παράδοση, είτε από ελληνικά και ξένα αρχεία, για τη τύχη των χιλιάδων αιχμαλώτων ανδρών και γυναικών κατά την καταστροφή της πόλεως.

Επιστολή της Ναουσαίας Αικατερίνης Αργύρη προς την επί των Εξωτερικών Βασιλική Γραμματεία της Επικρατείας⁴.

Στεύδουσα η υποφενομένη να απαλλάξω από την ανδραποδώδη κατάστασιν δυο αδελφάς μου, αι οποίαι υπέπεσαν εις την δουλείαν των Τούρκων καθ' ήν εποχήν εξηνδραποδώθη η πατρίς μου Νάουσα πόλις της Μακεδονίας, ομού με τας οποίας είχαν το δυστύχημα η υποφαινόμενη να εξανδραποδισθώ, αλλ' αγαθή τύχη απηλλάγην πρό τινών ήδη ετών, προσφεύγω εις την Σεβαστήν ταύτην

Γραμματεία να εξαιτουμένη να ευαρεστηθεί με χορηγήσει τα απαιτούμενα προς τούτο μέσα, ήτοι να με εφοδιάσει με πιστοποιητικά τινά προς την εν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν, όπου σκοπεύω να μεταβώ επί σκοπώ τούτω, ώστε να χορηγήσει εις την υποφαινομένην πάσαν δυνατήν συνδρομήν, δια να δυνηθώ να απαλλάξω της δουλείας τας δύο δυστυχείς αδελφάς μου.

Ευέλπεις εις το φιλοδίκαιον και φιλόανθρωπον της Σ. ταύτης Γραμματείας.

Υποσπμειούμαι την 13 Φεβρ. 1840, Αθήνας.

Ευσεβάστας

Αικατερίνη Αργύρη

Εν Αθήναις την 27 Ιανουαρίου 1840.

Σημειώσεις επί της αιτήσεως:

Διευθύνεται προς τον διοικητήν Αττικής, προσκαλούμενον να ειδοποιήσει εις την αναφερομένην ότι πρέπει να παρουσιασθεί εις την Γραμματεία όπως δώσει τινάς πληροφορίας περί των περί ου ο λόγος αιχμαλώτων αδελφών της. Η παρούσα θέλει επομένως μάς επιστραφεί.

Εν Αθήναις τή 14 Φεβρουαρίου 1840

Ο επί του Βασιλικού Οίκου και των Εξωτερικών Γραμματείας της Επικρατείας.

Α. Τράκιος

Επιστάλη Αικατερίνης ανεψιάς του Μ.Κ. Φλέβα προς τον Όθωνα⁵. Μεγαλειότατε,

Εις την καταστροφήν της Ναούσης και πατρίδος μου μόλις διεσώθην με ένα μόνον υιόν μου προς τον εν Τρανσυλβανία θείον μου Κωνσταντίνον Φλέβα, όστις με περιέβαλε, αλλά κατά δυστυχίαν μου αυτός απέθανε και άφησε την περιουσία του συνισταμένην εις οκτώ χιλιάδας φλωρίων της Αυστρίας εις το σχολείον του Μεσολογγίου, διατάξας να με χορηγούνται εκ τούτων δια βίου μου τα προς τροφήν αναγκαία, καθώς και τα έξοδα προς σπουδήν του υιού μου. Οι εν Βουκουρεστίω επιτροποί του επρονόησαν τα αναγκαία εμού και του υιού μου, έως ότου έλαθον διαταγήν παρά του

Κυβερνήτου της Ελλάδος να παραδώσουν την κληροδοσίαν του θείου μου Φλέβα, εις χείρας του εκεί Προξένου της Ρωσίας. Τότε ηναγκάσθην να αναφερθώ προς τον ρηθέντα Πρόξενον, και ούτος με παρέπεμψε να έλθω εις Ελλάδα, όταν έφθασα τα πράγματα ήσαν τεταραγμένα και μέχρι της ώρας δεν υδυνήθην να λάβω ούδ' οβολόν. Νομίζω μάταιον να σημειώσω ότι μια ψευδώνυμος γυνή επαρρυσιάσθη εις την τότε Κυβέρνησιν, ως η αναφερομένη εις την διαθήκην του θείου μου γυνή και την εξαπάτησε. Καθώς όμως έφθασα μετά ανά χείρα μου αποδεικτικά η γυνή εκείνη ανεχώρησε πλέον αλλά το δεινόν εις την περίστασιν ταύτην είναι ότι μή λαμβάνουσα τα προς τροφήν εμού και του υιού μου προσδιωρισμένα, κινδυνεύω να αποθάνω απι την μακράν μου στέρησιν. Εσχάτως ήκουσα ότι έφθασε εις την Ελλάδα και μια άλλη ποσότης χρημάτων από όσα ο θείος μου άφησε, και επρόστρεξα εις τον επί της Δημοσίας Εκπαιδέυσεως Γραμματέαν, δια να ζητήσω τα προς εμέ χρεωστούμενα, ούτος όμως μοι απεκρίθη ότι δεν δύναται να κάνει τί άνευ ρητής διαταγής της Υπέρτατης Αρχής. Δια ταύτα προστρέχω εις τους πόδας του θρόνου και παρακαλώ να διαταχθεί ο ρηθείς Γραμματεύς να με χορηγεί τακτικώς το οφειλόμενον προ εμέ και τον υιόν μου, κατά την διαθήκην του Κληροδοτήσαντος το εις Μεσολλόγι σχολείον. Είμαι γυνή αδύνατος και άπορος, κινδυνεύω να αποθάνω από την μεγάλη στέρησιν μετά του υιού μου, ει ταύτα δικαίωσιν εξαιτούμαι παρά της Υ.Μ. δε ζητώ ει μή το δίκαιόν μου.

Της υμετέρας Μεγαλειότητος ταπεινοτάτη και ευπειθεστάτη δούλη και πιστή υπήκοος.

Αικατερίνη ανεψιά του Μ.Κ. Φλέβα

Εν Ναυπλίω τή 28 Ιουλίου 1833.

Σημειώσεις επί της αιτήσεως:

Προς την επί των Εξωτερικών Γραμματεία να εξετάσει ακριβώς την υπόθεσιν και να ενεργήσει περί αυτής τα δέοντα.

Εν Ναυλίω τή 4/16 Αυγούστου 1833

Παραπομπές

1. Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, Αναφορά προξένου Π. Βατικιώτη προς ΥΠ—ΕΞ από 20 Μαΐου 1872.

2. Την πληροφορία οφείλω στον μακαριστό σήμερα και κατά πάντα αξιοπιστον Ναουσαίον βιομήχανο Φωκίωνα Πελχιδάνα.

3. Σημαντική συμβολή στο ζήτημα της τύχης και της αποκατάστασης των Ναουσαίων μετά τη καταστροφή αποτελεί η εργασία του εκλεκτού φίλου Γ.

Χιονιόδη: «Ζητήματα ιδιοκτησίας - φορολογίας και διώξεις στη Νάουσα στα χρόνια 1870 - 1872 με βάση το φερμάνι επαναχορηγήσεως (1830) της περιουσίας στους επαναστάτες και άλλα ανέκδοτα έγγραφα». Μακεδονικά 19 (1978) σσ 93-123 Το έγγραφο αυτό ανακάλυψε στο Ιστορικό Αρχείο του ΥΠ—ΕΞ και ευχαρίστως το παρεχώρησα στον άξιο αυτόν ιστορικό.

Επίσης ο κ. Χιονιόδης επανειλημώς με ευχαριστεί στις παραπομπές του, αλλά και εγώ, με τη σειρά μου τον συγχαίρω από τη στήλη αυτή, για την πληρέστατη ιστορική αξιολόγηση και θεώρηση αυτών των εγγράφων.

4. Ιστορικό Αρχείο ΥΠ—ΕΞ φάκελος 1840,2

5. Γ. Τουσίμη, Ο Ναουσαίος γιατρός στο Μπρσοάβ της Ρουμανίας Κ. Φλέβας «Νιόσουστ» τ. 53 τόμος Ζ' σ 138 - 138

Exp^d in 12. Aug^o 1720
ap 496

Ἐπὶ τῇ ἐν τῶν ἐξορκισμῶν β.
Ἐπαγγελίᾳ τοῦ ἁγίου.

2^d 18. July. 40
Cm. 914

22

[illegible]

A. K. K.

[illegible]

1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344

Ed. Adams. Jun. 27. 1840.

Նոստրոս.
Անապոստոլոս.

Դո՛ւ Երեմիայ Մարտիրոս,

Եւսջ ունիւն ամ' օրաց ճշտելն
 Դի' յ ամ' օրաց Էջտ' աստ.

Ամառ օրն ան' փա' ի'
 Մ. Կ. Թի' Յա.

ΥΠΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ

Η ζωή η συνάντηση και το τέλος των δύο ανδρών

Δημήτριος Ύπατρος

Γνωστός στην Ιστορία της Νάουσας ο φιλικός Δημήτριος Ύπατρος ο 10ος Απόστολος της Εταιρείας.

Γεννήθηκε στο Μέτσοβο το 1788. Το πραγματικό του όνομα είναι Δημήτριος Φουρκιώτης. Σπούδασε Θεολογία και Ιατρική. Χειροτονήθηκε παπάς, αλλά το επαναστατικό του χαρακτήρα του, τον κάνει να πετάξει τα ράσα και να καταταγεί στον Αγγλικό στρατό της Επτανήσου. Με τον καιρό πήρε τον βαθμό του Υπιάτρου και από το αξίωμά του, άλλαξε και το όνομά του Υπίατρος - Ύπ(ι)ατρος.

Μόλις πληροφορήθηκε την ύπαρξη της Φιλικής Εταιρείας, παραιτήθηκε από τις τάξεις του Αγγλικού στρατού και έφυγε για την Κων(η)πολη. Αργότερα κατεβαίνει στο Μωριά και στις 6.7. 1818 μυήται στη Φ.Ε. από τον φιλικό Αναγνώσταρά στο σπίτι του Παναγιώτη Σέκερη στην Τρίπολη. Από τούτη τη στιγμή προορίζεται σαν ο 10ος Απόστολος της Φ.Ε. για την περιοχή της Αιγύπτου, όπου ανθούσε ο Ελληνισμός υπό την προστασία του ηγεμόνα της Μεχμέτ Αλή. Ανήκει στην Τριανδρία Α. Παπά - Φαρμάκη - Ύπατρου η οποία σα σκοπό της είχε την μύηση Επισκόπων - Αρματολών και προκρίτων της Θεσσαλίας και Μακεδονίας.

Μετά το θάνατο του Σκουφά και τη μεταφορά της έδρας της Φ.Ε. από την Οδησό που ιδρύθηκε, στην Πόλη, στην αρχηγία της

εκλέγεται ο Παν. Σέκερης με τον οποίο ο Ύπατρος συνδέεται στενότερα και εκτιμάται σαν επιστήμων, αγωνιστής και πατριώτης πρώτης γραμμής.

Ξεκινώντας για την Αίγυπτο, τον Οκτώβριο του 1818, πέρασε από τη Λάρισα, ήρθε σε επικοινωνία με τους Έλληνες παράγον-

Του Τάκη Μπαϊτόν

τες του τόπου και φρόντισε να μυήσει στη Φ.Ε. όσους δεν είχαν ιδέα γι αυτήν. Έτσι στις 18 Οκτωβρίου μύησε τον μεγαλέμπορο Γ. Σερκουλιώτη στη Λάρισα και τον Αμπελακιώτη φοιτητή Δρόσο Δροσινό Ύθο και πολλούς άλλους. Αναπτύσει σχέσεις με τον βιβλιογράφο και λόγιο Ιωάννη Οικονόμου με τον οποίο και αλληλογραφεί.

Γνωρίζεται και κατηχεί τον μητροπολίτη Λάρισας Πολύκαρπο Δαρδαίο που το 1821 εκτέλεσε με άγρια βασανιστήρια ο Μαχμούτ πασάς Δράμαλης.

Στην πορεία του για την Αίγυπτο πέρασε από την Κύπρο συνοδευόμενος από τον υπασπιστή του Γορτύνιο Αντώνη Πελοπίδα. Εδώ μυούν τον αρχιεπίσκοπο της Μεγαλονήσου Κυπριανό και άλλους. Ο Κυπριανός εκτελέστηκε από τους Τούρκους μαζί με 70 προκρίτους - Μητροπολίτες - Μοναχούς τον Ιούλιο του 1821 με απαγχονισμό.

Στην Αίγυπτο ανάμεσα στους πολλούς επιφανείς, εμήσε τον

Μιχαήλ Α. Τουσίτσα που ήταν σύμβουλος του Μεχμέτ Αλή (αντιβασιλέα), καθώς και τους Θεόδωρο Τουσίτσα και Τάτσικα Κυριακού εφοπλιστή, τον οποίο και προβίβασε σε ποιμένα.

Το 1819 τρέχει σε όλη τη Μακεδονία καθοδηγώντας και προετοιμάζοντας τον Ελληνισμό για την Επανάσταση. Το 1820 επιστρέφει στην Οδησό.

Τον Οκτώβριο στο Ισμάηλη της Μολδοβλαχίας γίνεται η μεγάλη σύσκεψη των κορυφαίων Φιλικών υπό την προεδρία του Αλεξάνδρου Υψηλάντη. Ανάμεσά τους ο Ύπατρος ο οποίος εκτελεί χρέη υπασπιστού του Αρχηγού. Εδώ πάρθηκαν οι τελευταίες αποφάσεις και επειδή ο Ύπατρος γνώριζε πολύ καλά τους δρόμους της Μακεδονίας ως τα Γιάννινα, καθώς και πρόσωπα και πράγματα διατάχθηκε να πάει εκεί και να εγχειρίσει προσωπικά τον Αλή Πασιά που στο μεταξύ είχε επαναστατήσει κατά του Σουλτάνου Μαχμούτ. Μεταφέρει προσωπικά έγγραφα του Υψηλάντη στα οποία τονίζεται ότι εντός της Ανοιξέως του '21 ο Ελληνικός στρατός θα κατέβαινε Νικηφόρος στην Ελλάδα και ότι έπρεπε ως εκείνη τη στιγμή να κρατήσει άμυνα κατά των Σουλτανικών στρατευμάτων και τέλος οι Σουλιώτες θα τον βοηθούσαν στην προσπάθειά του αυτή. Για τον σκοπό αυτό αποστέλλεται ο Χριστόφορος Περαιβός.

Ξεκινώντας με τις ιδιότητες του Φιλικού - Αρχηγού και Οπλαρχηγού, περνά από Κων(η)πολη. Χαλ-

κιδική και τον Δεκέμβριο του 1820 έρχεται στη Σαλονίκη όπου γνωρίζει και οργανώνεται με τους Αθ. Σκανδαλίδη, Στέργιο Τολιδάρς, Χρυσάνθο Πρωτοσύγγελο - Σιναΐτη, Κυριάκο Τουσίτσα, Αργύρη Ταρπιχτή και Χριστόδουλο Μπαλάνο από τον οποίο και φιλοξενείται. Στο Μπαλάνο έδωσε και τα γράμματα του Μανώλη Παππά από την Πόλη, καθώς και προκηρύξεις του Υψηλάντη για τους Αρματωλούς του Ολύμπου Λαζαίους, Σιρόπουλο και του Βερμίου Καρατάσιο και Γάτσο.

Το Δεκέμβριο του 1820 φεύγει για λίγο στα Άγια Όρος και από κεί στα Γιάννινα μέσω Με-

πρόδου. Συστήνεται ως γιατρός από τον Κορνήλιο προς τον Πασιέρ Μπέη και Μαχμούτ πασά (Δράμαλη) για να μπορέσει να μπει στα πολιορκημένα Γιάννινα, με το πρόσχημα ότι «θα φαρμάκωνε τον Αλή».

Έπειτα από την είσοδό του στην πόλη και τη συνομιλία του με τον Αλή, για την οποία δε γνωρίζουμε τίποτε, ο Ύπατρος μετέβει βιαίως στη Νάουσα για να συναντήσει το Δήμαρχο της πόλης Ζαφειράκη Θεοδοσίου Λογοθέτη.

Ζαφειράκης Θεοδοσίου Λογοθέτης

Ο Ζαφ. Θ. Λογοθέτης, γεννήθηκε στη Νάουσα το 1773. Μορφώθηκε με τους καλύτερους για την

εποχή του δασκάλους. Από τη νεαρή του ηλικία επιδόθηκε με το εμπόριο. Αργότερα συνεταίρισθηκε με τον Θωμά Σιώμο - Χατζηχειμώνα και κληρονόμησε κάποιο πλούσιο συγγενή του στη Γερμανία. Σημαντικότερες υπήρξαν οι εμπορικές του συναλλαγές με τα Αμπελάκια και τα Ζαγοροχώρια. Μετά από παρέμβαση του επ' αδελφή γαμβρού του Μαρίνογλου, ιδιαιτέρου γραμματέα του Αλή - πασά, ανέλαβε την φορολογία των Τσιγκάνων και εμπορικός αντιστρόφός του για χρόνια. Σ' αυτή την φάση διεφώνησαν με τον Αλή και το μίσος τους ήταν σμιθεία θανάσιμο.

Ήταν σα χαρακτήρας οξύθυμος και δεν ανείχετο άλλον ανώτερο ή ίσο του. Οι προσωπικές του διαφορές, όπως η λύση του αρραβώνα της κόρης του με τον Κων/νο Περδικάρη γιατρό, και γιό του μεγαλκκτηματία Αντώνη Περδικάρη, τον οδήγησε να μεταφέρει τα προσωπικά του προβλήματα και έχθρες, σε πολιτική τοπική αντιπαράθεση. Υπήρχαν ουσιαστικότερες οικονομικές διαφορές συμφερόντων μεταξύ του εμπόρου Ζαφειράκη με τους γαιοκτήμονες Περδικαραίους και Μάμαντη, οι οποίοι και δεν ήθελαν την επανάσταση, όπως και όλη σχεδόν η τάξη τους.

Σημαντικότερο χαρακτηρισμό για την προσωπικότητα του Ζαφειράκη μάς δίνει ο Ευστάθιος Στουγιαννάκης. Δυστυχώς όμως δεν μετέφερε τον αυτούσιο του Δημητρίου Πλαταρίδη για να έχουμε μια άψογη πιο συγκεκριμένη.

Η συνάντηση και το τέλος των δύο ανδρών

Ο Ύπατρος στη Νάουσα φιλοξενείται στα σπίτια του δασκάλου Δημ. Μπαρλαούτα και Λούση Παπαφιλίππου πολιτικού αντιπάλου του Ζαφειράκη.

Στη συνάντησή του με τον Ζα-

Ζαφειράκης Θεοδοσίου Λογοθέτης

φειράκη που έγινε στην Κούλα, ανέφερε ότι ο Αλής θα βοηθούσε την επανάσταση και ότι ήταν ήδη οργανωμένος κατά των Τούρκων.

Ο Ζαφειράκης την περίοδο εκείνη βρισκόταν σε μεγάλη διχόνοια με τον Σελήμ πασά και υποπεύθηκε τον Ύπατρο ως κατάσκοπό του. Αυτό είχε κάποια βάση γιατί ο Ύπατρος συνδέονταν με τον Μετσοβίτη Κοντογιάννη φίλο του Σελήμ. Τότε ο Ζαφειράκης κατά μια εκδοχή τους παρέδωσε στους Τούρκους και τους δυό, ως συνεργάτες του Αλή. Έτσι έβρεθηκαν και τα απόρρητα έγγραφα που μετέφερε ο Ύπατρος και ο ίδιος σιδηροδέσμιος οδηγήθηκε για το στρατόπεδο των Ιωαννίνων.

Ο Κατής έκαμε «Ιλιάμι» και ο Ζαφειράκης έλαβε ευχαριστήριο φιρμάνι από την Υψηλή Πύλη, για τη δούλεψη που πρόσφερε και που δεν έκαμε ούτε Τούρκος στο Ντουβλέτι.

Ο Σουλτάνος στον οποίο έφθασε η αλληλογραφία, δεν εμπιστεύθηκε τη μετάφρασή της στον Μέγα Ντραγουμάνο Ιωάννη Καλλιμάχη, τον οποίο και θεωρούσε ύποπτο τότε, αλλά σε Τούρκο μυστικοσύμβουλο «Ελληνογνώστη». Οι φίλικοί της Σαλονίκης, έγραψαν αμέσως στον Καλλιμάχη να «παραποιήσει το κατά δύναμιν», τα έγγραφα και κείνος παρά τις υποψίες που τον έζωναν, βρήκε τρόπο να ικανοποιήσει το κατεπείγον αίτημα, όπως και σε πολλές περιπτώσεις. Την υπόθεση της επικοινωνίας χειρίστηκε ο Στ. Πολύδωρος που έφυγε από τη Σαλονίκη για την Πόλη. Έπρεπε να μάθει τα καθέκαστα που αφορούσαν ζητήματα ζωής και θανάτου των Φιλικών Κέντρων Πόλης και Σαλονίκης.

Στην πορεία για τα Γιάννινα ο σιδηροδέσμιος Ύπατρος δολοφονείται στα Χάσια από τους Μπαχαβαίους μετά από εντολή της

Φ.Ε. για να μη λυγίσει από τα «σκετζέματα» βασανιστήρια, και μιλήσει για πρόσωπα και πράγματα που θα χανόταν μαζί του. Έφτανε το κακό των γραφών.

Γνωστή είναι η άλλη εκδοχή της δολοφονίας του Υπάτρου την οποία αναφέρει ο Στουγιαννάκης στην Ιστορία του κατά την οποία ο Ζαφειράκης δε μετέχει στη δολοφονία του Υπάτρου, η οποία διενεργείται στο βουνό μας. Αναφέρει την τοποθεσία σαν «Του Φράγκου το μνήμα». Κατά τον Κ. Χ' Μαλούση δήμαρχο της Νάουσας τέτοια τοποθεσία δεν υπήρξε ποτέ. Γνωστός είναι ο αφορισμός του Ζαφειράκη από το Πατριαρχείο γιατί κρίθηκε υπεύθυνος για τη δολοφονία του Ύπατρου, που σαν επέκταση είχε, μετά την ανάγνωση των εγγράφων, τη σύλληψη και απαγχονισμό του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε'.

Το τραγούδι του Φράγκου ακόμα τραγουδιέται και χορεύεται σαν πατινάδα στη Νάουσα: Απ' τη Σιθηνία νέους ήρθεν κι μας φέρνει του χαμπέρι κι ζητάει του Σύνταγμα να γένει απού μέσ' απ' του Ντουβλέτι...

Μετά τη δολοφονία του Ύπατρου ο Ζαφειράκης κλείστηκε στο σπίτι του και έπεσε του θανάτου.

Για πολύ καιρό έκλαιγε απαρηγόρητα για τον άδικο χαμό του Φιλικού.

Αργότερα μνηται από τον Φιλικό Χριστόδουλο Μπαλάνο και αναλαμβάνει την αρχηγεία της επανάστασης του 1822 θυσιάζοντας την περιουσία του, και την ίδια δια του τη ζωή στο Σοφολιό του Βάλτου της Βέροιας το Δεκέμβριο του 1822. Η γυναίκα του πεθαίνει μαρτυρικά, σε σακί με φίδια, στις φυλακές της Σαλονίκης. Η κόρη του νιόπαντρη μετά το θάνατο του συζύγου της, εξισλαμίζεται και οδηγείται σε χαρέμι Τούρκου Μπέη της Σαλονίκης. Ο γιός του σκοτώνεται. Στο τέλος τα πάντα θυσιάζονται για την πατρίδα για τη Νιάουστα.

Το ερώτημα όμως παραμένει ποιος και γιατί σκότωσε τον Φράγκο;

Βιβλιογραφία

1. Ευσταθίου Στουγιαννάκη «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» (1976) σελ. 119 - 120
2. Κορομηλάς Γ.Δ. Εγκυκλ. Πυρσού (1928) σελ. 921.
3. Εγκυκλοπαίδεια Ηλίου τόμος 18 σελ. 43 (1954)
4. Τάκη Μπαίτη «Τα δημοτικά τραγούδια της Νιάουσας» (1977) σελ. 14
5. Κολογιάννης Βασ. Ιστορία της «Πάνυρος Πρεσ» τεύχος 78, σελ. 132-135 (1974)

Η Βεργίνα, τα Παλατίσια οι Μπάρμπες και πάλι...

Διάρκεια από την σελίδα 14

«...Τραγικός επίλογος της επανάστασης εκείνης ήταν η θυσία 7 γυναικών από τη Βέροια...».

Λυπούμαι, διότι δεν ήταν δυνατό να αποκρύψω την ιστορική αλήθεια και δεν μπορούσα να μη συμβουλευθώ τη σχετική βιβλιογραφία και το Αρχείο μου, των Δημοσιευμάτων σε εφημερίδας και περιοδικά. Θα προτιμούσα, ειλικρινά, να έπρεπε να συγχαρώ και τώρα τον κ. Μ.Α., όπως έκαμα επανειλημμένα για εκείνη την πρωτοβουλία του με επιστολές μου σε τοπικές εφημερίδες. Λυπούμαι, τέλος, επειδή πρέπει να τελειώσω το κείμενό μου, θυμίζοντας το γνωστό «φίλος μεν ο Πλάτων» (και εδώ ο Μιχάλης Ακριθόπουλος) «αλλά φίλτερος» ή, σωστότερα, «φιλτάτη η αλήθεια...».

Από το Αρχείο του πρώτου Δημάρχου Νάουσας Χ' Κωνσταντίνου Μαλούση

Αγαπητοί αναγνώστες και αναγνώστριες του αξιόλογου περιοδικού **ΝΙΑΟΥΣΤΑ**,

Από σήμερα οι αδελφές Ελισάβετ και Μαρία Αλεξ. Μαλούση, αποφασίσαμε να παρουσιάσουμε μέρος του αρχείου του πρώτου Δημάρχου της Νάουσας και παππού μας Χ' Κων)τίνου Μαλούση στο περιοδικό **ΝΙΑΟΥΣΤΑ**, καθώς και να δώσουμε στοιχεία και ντοκουμέντα για την γραφή της Νεώτερης ιστορίας της ηρωικής μας πόλης.

Αφαρμή έγινε η κ. Λευκή Σαμαρά η οποία πολλές φορές μας είπε ότι δεν έχοιμε κανένα δικαίωμα να κρατάμε πολύτιμα έγγραφα για τον εαυτό μας, έγγραφα που αφορούν την ιστορία της πόλης μας και σίγουρα ενδιαφέρουν όλους τους συμπολίτες μας.

Επίσης η δημοσίευση στη Φωνή της Νάουσας ότι διακεκριμένοι Ναυσταίοι και άλλοι που αγαπούν πραγματικά και πονούν την πόλη μας, αποφάσισαν να καθίσουν όλοι μαζί και να γράψουν την ιστορία της Νάουσας.

Σήμερα δίνουμε για δημοσίευση το 1ο Πρακτικό της Γενικής Συνέλευσης όλων των Προέδρων.

Προέδρων των αναγνωρισμένων σωματείων της Νάουσας, για την εξαγορά του κτήματος Θ. Κανέλλη.

Ο παππούς μας Χ' Κων)τίνος Μαλούσης, την εποχή εκείνη ήταν πρόεδρος του λαϊκού συνδέσμου Νάουσας και επίτιμος πρόεδρος όλων των αναγνωρισμένων σωματείων.

Χ' Κωνσταντίνος Μαλούσης

(από σημείωμα του Άγγελου Βαλταδούρου και στοιχεία από τις Ελισάβετ και Μαρία Μαλούση).

Σωδός, Δελμούζος, Γληνός: Προσηπτικότητα σημαντικώτατες του

ελληνικού χώρου στις αρχές του αιώνα μας, που ζήτησαν να γνωρίσουν τον Χ' Κων)νο Μαλούση, όπως υπογράφει ο ίδιος ή Κων)νο Χ' Μαλούση ή Χ' Ντάμνα, όπως τον αποκαλούσαν οι Ναυσταίοι.

Ο Χ' Κων)τίνος Μαλούσης γεννήθηκε στην Νάουσα το 1878 όπου και μαρτώθηκε.

Ψύχη ανήσυχη και πανέξυπνη όπως φαίνεται από τα διάφορα έγγραφα που σώζονται στο αρχείο του, μπαίνει στον πολιτικό στίβο το 1903, ιδρύοντας Πολιτική Κίνηση με την επωνυμία Άγιος Δημήτριος ή το πούπολο (πόπολο) όπως το λέγανε οι Ναυσταίοι με κύριο σκοπό την προστασία των συμφερόντων των λαϊκών τάξεων, κάτι

πρωτόγνωρο για τις επικρατούσες τότε συνθήκες και την κοινωνική δομή της πόλης.

Έρχεται σε σύγκρουση με το κοινωνικό κατεστημένο με θάρρος και περσμα. Παλεύει και καθιερώνει την 10ωρη εργασία σε μία Νάουσα που οι δισητηχανίες της εκμεταλλεύονται τον εργάτη από την

Ελισάβετ και Μαρία Μαλούση

νύχτα ως την νύχτα» και οι εργάτες της γής δουλεύουν σκυλίσια για μια λίρα το χρόνο. Δίνει τα παγκάρια των εκκλησιών σε επιτρόπους, ενώ μέχρι τότε τα κατείχαν και τα διαχειρίζονταν οι προύχοντες.

Θεμελιώνει με τη δούθεια των Ελλήνων της Βοστώνης το σχολείο του Αγίου Μηνά.

Βοηθάει όλα τα σωματεία που έχουν εκλεγμένα προσδρία και όλα τον ανακηρύσσουν επίτιμο πρόεδρο. Κάνει υδραγωγείο και φέρνει νερό από της Χώρας το Νερό θεωρώντας κατόπιν εξετάσεως της ποιότητάς του ακατάλληλο το νερό του Αγίου Νικολάου και ξεκινάει με το φωτισμένο του μυαλό καλώντας όλους τους συλλόγους της Νάουσας την διαδικασία για την αγορά του δάσους Κανέλλη από όπου και παρυσιαζόμαστε σήμερα αυτούσια την πρώτη συνεδρίαση.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Ν 1 ο ν Γενικής Συνελεύσεως των Προεδρείων αναγνωρισμένων Σωματείων Ναούσης, προς εξαγοράν του κτήματος Θ. Κανέλλη

Σήμεραν 24 Οκτωβρίου 1921 ημεραν Κυριακήν και ώραν 10ην π.μ. πρωτοβουλία του Προέδρου του Λαϊκού Συνδέσμου Ναούσης κ. Χ' Κων)τίνου Μαλούση, κλη-

θέντες υπ' αυτού συνήλθομεν εις Γενικήν συνέλευσιν εν τώ οικήματι του Λαϊκού Συνδέσμου τα κάτωθι Προεδρεία των αναγνωρισμένων Σωματείων Ναούσης, ή-

τοι:

1) Θωμάς Κ. Τσαρνούχας, πρόεδρος Κηπουρών Ναούσης, 2) Γεώργιος Κ. Καραμπατζός, πρόεδρος Μαραγκών και Κτιστών Ναούσης, 3) Γεώργιος Κ. Μέσκος, πρόεδρος Κρεσπωλών, 4) 'Αδάμος Μπιλιούρης, πρόεδρος Υποδηματοποιών, 5) Ζαφείριος Πιτάκης, πρόεδρος Αρτοποιών, 6) Αριστείδης Ψαράς, πρόεδρος Ιχθυοπωλών, 7) Δημήτρ. Γρ. Μελτιζιανής, πρόεδρος Βαρελοποιών, και 8) ο Εμμανουήλ Σωτηρόπουλος, πρόεδρος Γεωργών Ναούσης.

Λαβών τον λόγον, ο πρόεδρος του Λαϊκού Συνδέσμου Ναούσης Χ' 'Κων)τίνας Μαλούσης, είπε στους συναδέλφους τα εξής:

Κύριοι Συν/φοι, η σημερινή συνέντευξη ημών είχε όντως εξαιρετική το να συνεδριάσομεν όλα τα προεδρία μαζί αλλά και ο σκοπός δια τον οποίον εκάλεσα ημάς έλθηκε όλοι σας είχε επίσης εξαιρετικός διότι ίσως σήμερα η συνεδρία μας αυτή θάλλει τας βάσεις και επί των βάσεων μας αυτών των σημερινών εκπληρωθεί το όνειρον του λαού Ναούσης το οποίον όνειρον από το 1885 και εντεύθεν εθασάνιζε τους Ναουσαίους ή θασανίζει δηλαδή, διότι οι πατέρες ημών λόγω των κομματικών των παθών άφησαν το κτήμα των ήτοι το (Περισιόρι, Κουτσούφλιανη, Δραζήλοβον, 'Οσλιανη κ.λπ.), να το αγοράσει από τους πασιάδες το 1885 ο Αντώνιος Κανέλλης αντί (8.000) οκτώ χιλιάδων λιρών χρυσών Τουρκικών. Κτήμα εις το οποίον τα μνημονεφθέντα ανωτέρω χωρία όλοι μας γνωρίζαμεν ότι είναι θαμμένα τα Ιερά οστά των Πατέρων μας. Κατά το 1922 αλλά και δια το αμάρτημα των πατέρων μας

του 1885 θα αναγκασθώμεν σήμερα ημείς αντί των (8.000) χιλιάδων λιρών χρυσών τουρκικών τότε όπως θα το ηγόραζον, σήμερα ημείς εάν θα αποφασισθεί να το αγοράσωμεν θα πληρώσωμεν (4.000.000) τέσσαρα εκατομμύρια δραχμάς.

Λοιπόν Κύριοι. Είναι μην και πλέον άπου πλείστοι όσοι συμπολίται, τακτικά μοι ενοχλούσι διότι δεν καλώ Γενικήν των, πολιτών συνέλευσιν, ίνα συσκευθώμεν δια την αγοράν του ανωτέρω κτήματος, εγώ όμως, σας λέγω, ότι δεν προέβαινον εις τοιαύτον διάθεμα μένον και μόνον δια να εκθεθώμεν ή μη εκθέσωμεν τον οίκον Θεοδώρου Αντ. Κανέλλη διότι δεν είχαν εγώ τουλάχιστον, πραγματικά στοιχεία εις χείρας μου. Επειδή όμως προχθές περιήλθον εις χείρας μου σοβαρά στοιχεία ήτοι κατάθεση του Πασχάλη Ι. υποδιευθυντού του κτήματος, ότι το κτήμα τούτο πωλείται, επίσης προχθές τυχαίως συναντηθείς και με τον Δικηγόρον του ανωτέρω κτήματος κ. Χ. Δάλλα όστις ερωτηθείς μου είπε ότι όντως πωλείται και με ώρισε και την τιμή 4 1/2 Τέσσαρα και ήμισυ εκατομμύρια Δραχμές - αλλά και το σοβαρότερον εξ όλων όσων έχω στοιχείον είναι η χθεσινή μου επίσκεψη εις τα ίδια γραφεία του κτήματος όπου είδον και εδιάβασα ο ίδιος μετά του προσωπικού του γραφείου την τοιχοκολλημένην δήλωσιν του Διευθυντού του κτήματος κ. Μπλακ Χάρσι, όστις ειδοποιεί όλον το προσωπικόν του κτήματος ότι εντός δυο μηνών το κτήμα περιέρχεται εις άλλον ιδιοκτήτην ήτοι από της 1ης Ιανουαρίου 1922 διότι επωλήθη ώστε να μη παραπονεθεί κανείς διότι πέραν της διορίας θα είναι παυμέ

νος. 'Αρα αυτά όλα τα στοιχεία νομίζω μας επαρκούν δια να συννενοηθώμεν σήμερα ημείς τα Προεδρεία και να σκεφθώμεν ή μελετήσομεν τον τρόπον ή το μέσα προς εξαγοράν υπό του λαού Ναούσης του ανωτέρω κτήματος, διότι εάν και αυτήν την φορά μας φύγει η ευκαιρία τότε πλέον δεν θα έχομεν κανένα λόγον να λέμε ότι λέμε για τους προγενέστερους μας.

Τ' ανωτέρω ακούσαντες μετά χαράς και προσοχής οι ανωτέρω πρόεδροι δήλωσαν εν μια φωνή ότι το κτήμα θα το αγοράσωμεν και εγερθείς ο Θωμάς Κ. Τσαρνούχας είπε ότι το λάθος τοι 1885 δεν θα επαναληφθεί και πάλιν. Λαβών τον λόγον δε ο Γεώργιος Κ. Μέσκος είπε ότι το κτήμα θα αγορασθεί διότι οι Ναουσαίοι δεν θα φανώμε κατώτεροι εις την αντίληψιν των Αρχουδοχωριτών οι οποίοι ενώ ήσαν πάμπτωχοι, αλλά με την εξαγορά του χωριού των σήμερα εντός δέκα ετών έγιναν Αρχοντοχωρίται. Εις τούτων αποφασίσθη να προβώσι τα Προεδρεία και εν ονόματι των Καταστατικών των να προσκαλέσωσιν Γενικήν των πολιτών Συνέλευσιν να καταστήσωσιν τη απόφασίν των τούτην γνωστήν κοινώς ή εις την εξαγοράν του κτήματος υφ' όλων των πολιτών (ελευθέρων αγοράν) ή εάν δε θελήσουν όλοι οι πολίται να λάβωσι μέρος τότε τα Προεδρεία να προβώμεν εις την εξαγορά δια του Νόμου (924) περί Συνεταιρισμού επικαλούμενοι την εφαρμογή υπό του Κράτους τον περί απαλλοτριώσεως Ν. (2052).

Καθ' ω διελύθη η συνεδρία. Εν Ναούση τή 24.10.1921.

Οι Πρόεδροι

ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Στη «Μακεδονική Ζωή» τεύχος 323 διαβάσαμε ένα ενδιαφέρον άρθρο του Νίκου Πασχαλίδη με τίτλο «Ταπεινοί φύλακες της κληρονομιάς», το οποίο αναφέρεται σ' ένα συμπατριώτη μας που διακρίθηκε στον αθλητισμό στις αρχές του αιώνα μας. Πρόκειται για τον Γεώργιο Λιάμπα πατέρα του γνωστού μας Κων)νου Λιάμπα του «ταπεινού ακρίτα των Μακεδονικών τάφων στα Λευκάδια Ναούσης» όπως τον χαρακτηρίζει ο συγγραφέας.

Δημοσιεύουμε απόσπασμα από το σχετικό άρθρο.

...Πατέρας του είναι ο Γεώργιος Γρηγ. Λιάμπας που κατέστη διάσημος όταν το 1908 στη Θεσσαλονίκη, στο πεδίο του Άρεως, κατήγαγε περιφανή νίκη στο αρχαίο πένταθλο.

Σείσθηκε τότε η Θεσσαλονίκη. Η χαρά και η ικανοποίηση των Ελλήνων ήταν τόσο μεγάλη και η περιφάνεια ακόμα πιο τρανή, ώστε θέλησαν να τον περιβάλλουν με μεγαλύτερη τιμή.

Τον ανέβασαν σε μια ιππήλατη άμαξα, που επείχε θέση αρχαίου άρματος και τον περιέφεραν στους δρόμους και τις πλατείες της Θεσσαλονίκης. Όλοι οι Έλληνες στο πέρασμά του σταματούσαν, άνοιγαν δρόμο, χειροκροτούσαν και φώναζαν: «Ζήτω η Ελλάδα». Οι αγώνες, μεταξύ όλων των πολιτών και φυλών της πολυεθνικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έγιναν αμέσως μετά το «Χουριέτ» (Σύνταγμα) με πρωτοβουλία των Νεοτούρκων, που ήθελαν να συνενώσουν και να υποδουλώσουν με ένα σύγχρονο τρόπο τους.

Το οικονομικό θάρος αυτών των αγώνων ανέλαβαν καθ' ολοκληρίαν σχεδόν οι Έλληνες πλούσιοι του καιρού εκείνου και κυρίως ο μεγαλοτραπεζίτης Χατζηλαζάρου και η σύζυγός του Σόφη που κα-

τάγονταν από το Γραμματικό Εδέσσης. Το ζεύγος Χατζηλαζάρου δώρησε στον Λιάμπα 2.500 χρυσές λίρες για τη νίκη του.

Ο Γ. Λιάμπας, που κατάγονταν από παλαιά οικογένεια της Κατράντισας (Πύργος) Εορδαίας θεωρείται - και ήταν πια - Ναουσαίος. Ήταν απόφοιτος οικονομικών επιστημών της Σχολής Κοπτών ένδεκα γλωσσών. Πρωταθλητής του Ιστορικού Συλλόγου Ηρακλής. Στον Μακεδονικό Αγώνα συνεργάτης του καπετάν Άγγρα.

Ιδρυτικό και πρωτοαγωνιστικό μέλος της φοιτητικής οργάνωσης «Σάρισσα» κατά τον Μακεδονικό αγώνα μαζί με τους Ναουσαίους συμφοιτητάς Γ. Μπίλη, Γ. Τουρμπάλη, Θ. Λαναρά, Χρ. Πετρίδη, Στ. Χατζηνώτα Γκούτα κ.ά. (όλοι βιομήχανοι).

Ετιμήθη από τον Ελ. Βενιζέλο. Ο κύριος καταστολεύς της επαναστατικής κίνησης του Τούρκου Καρά - Αλή στα μετόπισθεν των Ελλήνων το 1916 και πρόσφερε πάρα πολλές εθνικές προσφορές στα σκοτεινά χρόνια της σκλαβιάς. Μεγάλωσε, έζησε και απεβίωσε στη Νάουσα το 1968 σε ηλικία 80 ετών.

Επιμέλεια:

Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

Γεώργιος Γρ. Λιάμπας: Μακεδονομάχος, νικητής του πεντάθλου το 1908 στο Πεδίο Άρεως της Θεσσαλονίκης ηρωαθλητής του ιστορικού Συλλόγου «Ηρακλής»

Νιάνουστα

Στις 8 του Μάρτη γιορτάζεται παγκόσμια η Ημέρα της Γυναίκας.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» τιμώντας την γυναίκα δημοσιεύει το διήγημα της Θάλειας Σαμαρά «Νιάνουστα» από το βιβλίο της «Στου Βέρμιου την Αντάρα», τιμώντας στο πρόσωπό της όλες τις Ναουσαίες γυναίκες.

Θεόρατο το πανύψηλο Βέρμιο φαντάζει ολοπράσινο, βαθύσκιο, οι απόκρημνες κορφές του σχηματίζουν ένα ημικύκλιο, που ολοένα κατεβαίνει για να αγκαλιάσει, λες να προστατέψει την περήφανη, αγονάτιστη πολιτεία, τη Νιάνουστα, που στα ριζά του βουνού, χτισμένη πάνω σε βράχο, μοιάζει σαν αετοφωλιά. Είναι καινούργια η πολιτεία τα παιδιά της προσπαθούν να ξαναζωντανέψουν την παλιά αγαπημένη πατρίδα που πατήθηκε, κουρσεύτηκε, κήκε.

Πολέμησαν παλικαρίσια οι Νιαουστιανοί, μά ήταν τόσο λίγοι και μύρμηρο οι Οθωμανοί και ο Αβδούλ Αμπούτης σκληρός, άγριος κατακτητής. Φωτιά, σίδερο, κραβάλα. Ο Τσάμης Καρτάσος με τα παλικάρια του βαστά ακόμη άμυνα για να δώσει καιρό στα γυναικόπαιδα να ανεθούν προς το ύψωμα της πολιτείας, να πάρουν δρόμο προς το βουνό. Μά οι Τούρκοι άγριοι το κατόπι τους τρέχουν, σε λίγο νά, θα προλάβουν τις γυναίκες και έπειτα η σκλαβιά, η ατίμωση, το σκλαβοπάζαρο. Χίλιες φορές ο θάνατος. Κάτω απ' τα πόδια τους με βοηητό πέφτουν τα αφρισμένα νερά της Αράπιτσας στους Ζτουμπάνους, να οι φωνές των Τουρκαλάδων όλο και πλησιάζουν και τότε... Η πρώτη κοπέλα της Νιάνουστας ανοίγει τον τραγικό χορό, πέφτει στη μανιασμένη δίνη του καταρράχτη, ακολουθεί άλλη, και άλ-

λη, μάνες με μωρά στην αγκαλιά και η τελευταία της συντροφιάς που πέφτει θεληματικά, περήφανα στον υγρό τάφο.

Οι Τούρκοι στέκονται χαμένοι, θάϊ - θάϊ, τέτοιο πράγμα δεν ξανάγινε και γυρίζουν προς την πολιτεία εκεί κάτι ακόμα θα θρουν ν' αρπάξουν. Άλλοι κυνηγημένοι, πιο τυχεροί, κατάφεραν να φτάσουν στον Άγιο Νικόλα να κρυφτούν, ν' ανεθούν στις σπηλιές του Βέρμιου το αγαπημένο βουνό προστατευτικά θα τους τυλίξει, θα τους σώσει.

Έπειτα από το χαλασμό της πολιτείας ο Τσάμης με τα παλικάρια του φεύγει στην παλιά Ελλάδα να συνεχίσει τους αγώνες του ενάντια στους Τούρκους. Ο Ζαφειράκης ηρωικά έχει πέσει και ορφανεμένοι από τις κεφαλές του τόπου, οι φυγάδες, όσοι απομείναν γυρίζουν στην πολιτεία. Ο τούρκικος στρατός έφυγε αφήνοντας πίσω του μαύρα αποκαΐδια, ερήμωση και καταστροφή. Μά οι βουνίσιοι Νιαουστιανοί είναι θεληματικοί, σκληροί, δουλευταράδες και έπειτα η ανάγκη, ο υπέρτατος νόμος της ζωής, σπρώχνει ξανά τους ανθρώπους με νέα ορμή να απλώσουν καινούργιες ρίζες πιο βαθιές απ' εκεί που τους ξεριζώσαν.

Το καλό Βέρμιο, η απαντοχή και το καταφύγιό τους, τους έδωσε την πέτρα, τα δέντρα του, να χτίσουν τα σπίτια τους, να ζήσουν

θούν, και ακόμα τα πλούσια ιρά που από τα ριζά του αναβλίζουν και κατεβαίνουν οι μάν πλούσιες, δροσάτες, κυλούν το μύλους, τα μπατάνια τους, ποζουν τα χωράφια, τους μπαχακδες με το πλούσιο μαύρο, αφράχωμα. Ένας κύκλος καινούργιας ζωής αρχίζει, μά μέσα βαθύ στις ψυχές παραμένει ο πόνος, πίκρα, το ερώτημα. Γιατί τό αίμα, τόσοι νεκροί, τόση ορφάνη και πάντα πάνω στο κεφάλι το ο Τούρκος να διαφεντεύη τη ζωή τους;

Μάς πάτησαν, μάς χάλασαν μάς πήραν τις γυναίκες μας Κρινίτσα μου, ψυχή, καρδίτσα μου.

Πήραν γυναίκες με παιδιά και πεθερές με νύφες μά τον ουρανό, κορμί που τυραννώ.

Πήραν και μιάν αρχόντισσα και μιάν αρχοντοπούλα μά τη θάλασσα, κορμί π' αγκάλισσα.

Απ' το φλουρί δεν φαίνονταν κι απ' το μαργαριτάρι.

.....
Με πόνο οι γριές θυμούνται λιές αδέχαστες συντροφισσες, θυμούνται ακόμα και όλα τα ή και έθιμα, που μέσα τους πάλαι αυτή η ζωή της χαμένης πολιτείας. Είναι μια κληρονομιά που σφιχτά και πολύτιμα πρέπει να διαφυλάξουν, για να παραδώσουν στην καινούργια γενιά, π' έτσι μόνο θα δεθώ με τις παλιές ρίζες. Μια δύναμη μέσα στη ψυχή φυλαγμένη, που δεν μπορεί να αγιάξει και να αφαιρέσει τούρκικο χέρι.

Ρουμλουκιώτικο τραγούδι - δρῆνος για τον χαλασμό της Νιάουστας

Κατά την διάρκεια της πολύχρονης έρευνας που διεξάγω για την Ιστορία και Λαογραφία του Ρουμλουκιού, είχα πολλές φορές την ευκαιρία να διαπιστώσω ότι οι Ρουμλουκιώτες αισθάνονται ότι έχουν ιδιαίτερους δεσμούς αγάπης και εκτίμησης για τους Ναουσαίους. Είναι δε χαρακτηριστικό αυτό που λένε ότι, σε σχέση με τους Βεροιωτάδες αγαπούν περισσότερο τους Ναουσαίους, προς τους οποίους νοιώθουν σαν συγγενείς τους. Μοιάζει πο-

Του Ιωάννη Μοσχόπουλου

λύ το γλωσσικό τους ιδίωμα, μοιάζουν τα παραδοσιακά τους όργανα και αρέσκονται να χορεύουν Ναουσαίικους χορούς. Τα Ρουμλουκιώτικα ρουγκάτσια (1) τόχαν μεγάλη τιμή να πάνε να χορέψουν μέσα στη Νάουσα, διότι γνώριζαν πως, επειδή οι Ναουσαίοι είναι μερακλήδες στο χορό, θα εκτιμούσαν τον χορό τους και θα τους αντάμειβαν με απλόχερες προσφορές, οπότε πράγματι τα ρουγκάτσια μάζευαν σημαντικά χρηματικά ποσά από τη Νάουσα.

Πρόσφατα όμως ειλικρινά συγκλονίστηκα όταν ανακάλυψα ένα παραδοσιακό Γιδιώτικο τραγούδι, που αναφέρεται στο χαλασμό της Νιάουστας το 1822. Το τραγούδι αυτό αποκαλύπτει, ότι οι ρουμλουκιώτες προφανώς είχαν συνδέσει την επιτυχία της Επανάστασης της Νάουσας με την ελπίδα και της δικής τους απελευθέρωσης, γι' αυτό και θρήνησαν ιδιαίτερα για την καταστροφή του κινήματος. Το τραγούδι αυτό το κατέγραψα τον Ιανουάριο 1994 από τον Ανδρέα Κυρόπουλο του Δη-

μητρίου, κάτοικο Αλεξάνδρειας, ετών 77, και έχει ως εξής:

«Δεν τ' όμπιζα (2), μάννα μ', στην Νιάουστα
Τουρκιά για να πατήσει,
μά την θάλασσα,
κορμί π' αγκάλιασα.
Ωρέ πήραν, μαννάδεις μι πιδιά κι πιθιρές μι νίφεις,
μά τον ουρανό,
κορμί που τυρανώ.
Ωρέ, πήραν και μιάν αρχόντισα και μιά κυρά
μεγάλη,
μά τη θάλασσα,
κορμί π' αγκάλιασα.
Ωρέ, τους κλιέν μάνα μου, όλη η Νιάουστα και όλο
το Ρουμλούκι,
μά τον ουρανό,
κορμί που τυρανώ».

Με την ευκαιρία της δημοσίευσης αυτού του ιστορικού τραγουδιού πρέπει να πώ ότι, μετά την καταστροφή της Νιάουστας, κήκαν όλα τα χωριά και τα μοναστήρια του Ρουμλουκιού από την εκδικητική μανία των Τούρκων, που ήθελαν μ' αυτόν τον τρόπο να καταπνίξουν κάθε εστία αναζωπύρωσης των απελευθερωτικών αγώνων στην ευρύτερη περιοχή της κεντρικής Μακεδονίας.

(1) Ομάδα φουστανελοφόρων χορευτών που αναπαρίσταναν τις ομάδες των αρματολών και κλεφτών και από την Δεύτερη ημέρα των Χριστουγέννων μέχρι τα Θεοφάνεια, συνοδευόμενοι από την εκκλησιαστική επιτροπή του χωριού τους, χόρευαν σε διάφορα γειτονικά χωριά και πόλεις, προκειμένου να συλλέξουν έσοδα με τα οποία ανήγειραν σχολεία ή εκκλησίες.

(2) δηλ. δεν το περίμενα, δεν το φανταζόμουν

ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Α.Ε. ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΝΑΟΥΣΗΣ

Ο ιδρυτής Γρηγ. Βαρβαρέσος

«Η περιοχή που σήμερα βρίσκεται το πρώτο, το αρχικό συγκρότημα των νηματουργείων ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Α.Ε. ήταν το παλαιό εργοστάσιο του «Κόκκινου» όπως το «ονόμαζαν οι Ναουσαίοι».

Πως από τις παλαιές εγκαταστάσεις του «Κόκκινου», φτάσαμε στις σημερινές σύγχρονες εγκαταστάσεις της ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ Α.Ε. το διηγείται με μοναδική γλαφυρότητα και απέραντη μνήμη, ο πρόεδρος της εταιρείας κ. Γρηγόριος Βαρβαρέσος.

«Λεγόταν του Κόκκινου γιατί η περιοχή ήταν γεμάτη καρυδιές, ιδιοκτησίας των Κокκινάϊων γύρω στο 1890 - 1900.

Αρχικά είχαν συμπράξει Κόκκινος και Μπίλης για την ίδρυση νηματουργείου. Η αγορά χρειαζόταν στημόνι και η οικοτεχνεία δεν επαρκούσε.

Πρώτο έγινε το νηματουργείο Λόγκου - Τσίτση - Τουρπάλη. Δεύτερο του Γκούτα - Καρατζά. Με-

τά του Μπίλη - Κόκκινου.

Έγινε το κτίριο και έπρεπε να εγκατασταθούν τα μηχανήματα. Μια γέφυρα ένωσε το εργοστάσιο με του Ματθαίου για την μεταφορά, αλλά μόλις ανέβηκε το πρώτο φορτωμένο κάρο η γέφυρα έ-

γιά στο εργοστάσιο και ο έργο από τους συνεταίρους ο Σαφής καταφέρθηκε, άδικα, και του διευθυντού Φιλώτα Κόκκινου ο οποίος τον χαστούκισε και κατέλειψε την θέση, για να πει στον Πειραιά, όπου και ανέλι-

Αφήγηση: Γρηγόριος Βαρβαρέσος Επιμέλεια: Λευκή Σαμαρά

πεσε και έγινε αφορμή να μαλώσουν οι συνεταίροι και να μὴ γίνει το εργοστάσιο. Ο Μπίλης έκανε εργοστάσιο με τον Τσίτση.

Στον ίδιο χώρο οι Κокκινάϊοι έκαναν αλαντικά, τυριά και γαλακτοκομικά που τα έστελναν στην Αίγυπτο (1900 - 1925).

Η Γρ. Τσίτση και ΣΙΑ, ιδρύθηκε στην Έδεσσα. Κλωστήρια, νηματουργεία, υφαντήρια. Όπου υπήρχαν υδατοπτώσεις, τις αγόραζαν για κινητική ενέργεια.

Το 1920 αποφάσισαν να εκμεταλλευτούν το εδώ ακίνητο με τον όρο να διευθύνει πάντα ένας απόγονος του Αριστείδη Κόκκινου. Το 1922 φέραν υδροστρόβιλο και άρχισε να εργάζεται με τεχνικό τον πατέρα μου Κωνσταντίνο Βαρβαρέσο.

Τα νήματα της Νάουσας ήταν καλής ποιότητας και κυκλοφορούσαν σε όλη την βαλκανική. Θυμάμαι ονόματα πελατών, όπως του Φραντζή, του Σεκουλη. Το 1935 προσελήφθη εγώ.

Το 1925 διηύθυνε την επιχείρηση ο Φιλώτας Κόκκινος, ο οποίος έφερε και κινηματογράφο για να ψυχαγωγεί τους εργαζόμενους. Τέλος του 1925 έγινε μια πυρκα-

για την εκπροσώπηση όλων των νηματουργείων της Βορείου Ελλάδος.

Το εργοστάσιο συνεχίζει δουλεύει, εμένα με στείλανε στο Μπίλη, ξανά στο Κόκκινου, κοινή, εμφύλιος, '45, '48. Το 19 οι αντάρτες καίνε όλο το εργοστάσιο εκτός από τα γραφεία.

Ο Φιλώτας Κόκκινος, ρίχνει πρώτος το σύνθημα να ξαννούν τα εργοστάσια στη Νάουσα. Έγιναν πολλές συσκέψεις για πεισθούν οι παλαιοί Ναουσαίοι ομήχανοι να επιστρέψουν και πάλι. Τότε πείστηκε ο Χατζής ο Λαράς. Οι συνθήκες ήταν δύσκολες και όλες οι βιομηχανίες έφευγαν για την Αθήνα και οι προσφύτες του Χατζή, ήτανε μεγάλη, όπως πάντα μεγάλη είναι η προσφυγική των ναουσαίων βιομηχάνων να πενδύουν στον τόπο τους.

Το Γενάρη κήκε το εργοστάσιο, τον Μάρτη μάς ειδοποίη ο Φιλώτας ότι βρήκε ολόκληρο εργοστάσιο που θα το μεταφέραμε στη Νάουσα.

Τα μηχανήματα θα ερχόταν από Ν. Υόρκη. Ο προορισμός ο σαρκικός ήταν η Κίνα, αλλά οι αμερικανοί δυσανεκτοί από

Οι νέες εγκαταστάσεις της ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Α.Ε. στο Στενίμαχο

επικράτησε του Μάο, δεν τα έστειλαν, και με το σχέδιο Μαρσαλ, ήρθαν στην Ελλάδα προς το τέλος του 1949.

Άρχισε το κτίσιμο στην ίδια θέση και τέλος του '50 εργαζόταν.

Οι ζημιές της εταιρείας όμως ήταν πολύ μεγάλη, γιατί αντί να βοηθηθούν, τα χρέη έπρεπε να επιστραφούν σε δολάρια, που με τον πληθωρισμό από 7000 τοδολάριο έγινε 10.000, μετά 15.000 για να το πάρει ο Μαρκεζίνης στις 30.000 με αποτέλεσμα το χρέος να αυξάνεται συνεχώς.

Χρέη, συλλογικές συμβάσεις, κοινωνική πολιτική, η εταιρεία δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει. Το χρήμα ήταν πολύ ακριβό. Σε όλη την Ελλάδα υπήρχε κρίση. Κλωστήρια λειτουργούσαν ένα, δυο στην Αθήνα. Στην Έδεσσα, στη Νάουσα, στη Θεο(ν)ίκη, έκλεισαν και άρχισε η μετανάστευση.

Έτσι το 1962 (μέχρι τότε η εταιρεία το υπενοίκιαζε για φασόν), διαλύθηκε η εταιρεία και πολλοί χάσανε και τις περιουσίες τους. Τότε χάθηκε και το σπίτι του Σεφερτζή που το πήρε το ΙΚΑ και στεγάζεται σήμερα.

Βρεθήκαμε στο δρόμο, χωρίς αποζημίωση, χωρίς ταμείο ανεργίας, μόνο με ελάχιστα επιδόματα. 200 εργάτες, απολυμένοι στο δρόμο, με πρόβλημα επιβίωσης.

Ψάχνοντας λύσεις, κάναμε εργατικό συνεταιρισμό για να κινηθεί το εργοστάσιο. Δεν έγινε τίποτα. Κανείς δεν διακινδύνευε κεφάλαια που άλλωστε και δεν υπήρχαν.

Το 1963 το νοίκιασε κάποιος Παπαδόπουλος και μας κάλεσε λίγους εργάτες να δουλέψουμε μέχρι το τέλος του έτους.

Ψάχνοντας λύσεις, αποφασίσαμε να κάνουμε εταιρεία περιορισμένης ευθύνης - συνεταιρισμό εργατών. Έγινε το πρώτο καταστατικό και ζητήσαμε την ενοίκιαση από την παλαιά εταιρεία, η οποία μάς το νοίκιασε για οκτώ μήνες με 18.000 χιλ. το μήνα, νοίκι και πληρώσαμε τα νοίκια για ένα χρόνο.

1964. Αρχίσαμε να δουλεύουμε με πολλές δυσκολίες. Η κατάσταση του εργοστασίου και των μηχανημάτων ήταν σε κακά χάλια. Βγάλαμε ένα μόνο νούμερο νήμα. Λίγα κεφάλαια, παλαιά μηχανήματα, άσχημη αγορά, είμασταν

όμως φερέγγυοι και δουλεύαμε.

Τον Οκτώβρη του '64 γίνεται δημοπράτηση και η τράπεζα το βγάζει στο σφυρί. Φήμες ότι θα αγοραστεί για να γίνει ξενοδοχείο, μάς αναγκάζουν να ψάξουμε να βρούμε αγοραστές και να τους συμπαρασταθούμε όσο μπορούμε. Απευθυνθήκαμε στο ΙΚΑ, τράπεζες, δημόσιο. Το υπουργείο οικονομικών έδειξε ενδιαφέρον και έδωσε εντολή να γίνει επιτροπή - εκτίμησης, και έγινε. Σε δεκαπέντε μέρες ήρθε το ποσό της εκτίμησης 6.000.000 δρχ. και το δημόσιο πήρε μέρος.

Κεφαλές και Καλτσογιάννης, δώσανε 2.000.000, ανέβηκε η τιμή με τα έξι που έδωσε το δημόσιο και κατοχυρώθηκε στην τράπεζα με έξι εκατόν πενήντα χιλιάδες δρχ.

Η ΕΤΒΑ είχε συστήσει δική της εταιρεία για την λειτουργία των εργοστασίων που έρχονταν στην κατοχή της και δεν ήθελε να μάς το νοικιάσει.

Στο διάστημα που δουλέψαμε, χάσαμε το 1/3 του κεφαλαίου μας και τέθηκε και το θέμα αγοράς μηχανών.

Στην ΔΕΘ οι Γιουγκοσλάβοι, παρουσίασαν μηχανήματα κλωστήριου. Τα είδα, γνωριστήκαμε και μου είπαν πως μπορούν να μας δώσουν μηχανήματα έναντι νημάτων.

Ήταν καλή πρόταση, κάναμε ένα συμφωνητικό να μας δώσουν τα μηχανήματα με βάση τις διεθνείς τιμές. Μας αναπτέρωσε το ηθικό ότι ήταν δυνατόν να βρεθούν μηχανήματα για τις ανάγκες ενός σύγχρονου κλωστήριου.

Τέλη Δεκεμβρίου, πήγα στο Βελιγράδι, να δω τα μηχανήματα και να αποφασίσουμε, έχοντας για διερμηνέα την Καλλιόπη Καρατζία. Υπογράφηκε η συμφωνία και γύρισα ενθουσιασμένος, χωρίς να ξέρω ότι μάς βγάζουν από το εργοστάσιο σε... 11 μέρες.

Ο αείμνηστος βουλευτής Φιλοκλήμων Παπαδόπουλος είχε πρόσβαση στον Μπακατσέλο και αρχίζουμε άλλον αγώνα, να μὴν μας βγάλουν, να το νοικιάσουμε και να μας δανειοδοτήσουν.

Υπήρχε αντίδραση από το διοικητή της ΕΤΒΑ Πορφυρογένη. Το θέμα πήγε στο Δ.Σ. Πήγαμε μαζί με τον Φιλώτα και ζητήσαμε να το πάρουμε εμείς. Οι συζητήσεις κράτησαν πολύ καιρό και μὰς το νοίκιασαν μετά ένα χρόνο. Οι επαφές με την Γιουγκοσλαβία συνεχίζονταν, αλλά τα μηχανήματα δεν έρχονταν. Η όλη υπόθεση είχε κολήσει στην συμφωνία για το νήμα. Πέρασε έτσι όλο το '65 και στο μεταξύ φαγώθηκε και το άλλο 1/3 του κεφαλαίου. Ψάχνουμε και για άλλους συνεταιρούς, αλλά θέλουμε και μηχανήματα.

Πάω στην Γερμανία να θρω και να φέρω μηχανήματα, έστω και μεταχειρισμένα. Βρήκα κάτι που με λίγο διόρθωμα θα γίνονταν καινούργια.

Γυρίζω αποκριές του '66. Οι συνθήκες δυσμενέστερες. Μὰς γίνεται μια πρόταση από έναν ιταλικό οίκο που ήθελε να μπει στην ελληνική αγορά, μέσω αντιπροσώπου του, ότι μὰς δίνουν κάποια μηχανήματα με μια μικρή προκαταβολή και με πενταετή συναλλαγματική. Οι όροι ήταν πραγματικά ευνοϊκοί και αυτά τα μηχανήματα τα πήραμε επιτέλους.

Πήραμε άδεια σκοπιμότητας δημιουργίας κλωστήριου 2000 αδραχτιών από το υπουργ. Βορείου Ελλάδος παρόλη την αντίδραση που υπήρχε για την δημιουργία νέων κλωστήριων και ο Κατσάμπας είχε γράψει και σχετικό άρθρο, σαν πρόεδρος των κλωστοϋφαντουργών.

Δάνεια ήταν αδύνατο να πάρουμε με τις συνθήκες της αγοράς. Οι Ιταλοί ήρθαν και τους έθεσα όρο να παραδοθούν τα μηχανήματα,

όσο το δυνατόν συντομότερα. Ήταν Σεπτέμβρης, ζήτησα δυο μηχανές τουλάχιστον, να έχουμε πάρει μέχρι το Μάη.

Αποζημιώνουμε τους εργάτες, μπαίνουμε στο ταμείο ανεργίας και εθελοντικά με όσους προσφέρθηκαν, κάνουμε επισκευές στην ντουρμπίνα. Τα μηχανήματα δεν ήρθαν τον Μάη, αλλά τον Ιούλιο και δεν ήταν τα παραγωγικά που θέλαμε. Είχαμε δώσει και 5% προκαταβολή. Έπρεπε να δημιουργηθεί και χώρος για τα καινούργια. Έτσι έλυνα τα παλαιά μηχανήματα, τα πήγα να σε μια αποθήκη και εκεί τα ξανασυναρμολογούσα. Μέχρι τον Σεπτέμβρη μηχανήματα δεν είχαμε ακόμη και τα νοίκια στην ΕΤΒΑ έτρεχαν. Πάω στην Ιταλία. Στην εταιρεία που θα μὰς τα προμήθευε, παρουσιάστηκαν Ρώσσοι που ζητούσαν εκατό κομμάτια. Επιτέλους τέλος '66 τον Δεκέμβρη, θάλαμε την πρώτη μηχανή. Μετά άλλη μια το Μάρτη, Απρίλη άλλες τρεις. Έτσι βρεθήκαμε να έχουμε καινούργιες μηχανές και παλαιές μαζί. Ήταν δύσκολο να τις αλλάξουμε όλες, αλλά δουλεύαμε πια χωρίς ζημία.

Κρίση στην αγορά, παραγγελίες πολλές δεν υπήρχαν, έπρεπε να αγοράζουμε και βαμβάκι, τέλος πάντων τα καταφέραμε μέχρι το 1968. Φερέγγυοι στην ΕΤΒΑ, ζητήσαμε να αγοράσουμε το εργοστάσιο. Μέχρι τότε θάζαμε μηχανές σε ξένο ακίνητο. Γίναμε σκληροί διαπραγματευτές, γιατί είμασταν καλοί στις υποχρεώσεις μας.

Έξι εκατομμύρια η αρχική τιμή, γύρω στις 300.000 χιλ. η αξία των παλαιών μηχανημάτων πάρθηκε στην τιμή των εννιάμισυ εκ. με εξόφληση σε δέκα χρόνια.

Πουλάμε τα παλαιά μηχανήματα για τριακόσιες χιλ. και θέλουμε καινούργια. Σιγά, σιγά, αρχίζει η ανοδική πορεία. Με καλό όνομα, αλλά με δυσκολία πάντα στο κεφάλαιο και λίγο κέρδος.

Μεταφέρω την ντουρμπίνα στην Αράπιτσα και αυξάνεται η ισχύς. Πάω στην Έδεσσα και παίρνω έναν παλιό υδροστρόβιλο, παίρνω και την γεννήτρια, παλαιές σωλήνες από την Εστία, τα τοποθετώ και βγάζουμε διπλή ενέργεια. Έτσι πληρώνουμε λιγώτερο στην ΔΕΗ. Το 1974 παραγγέλ-

Το εργοστάσιο του Κόκκινου (1941)

νουμε επί τέλους καινούργια γεν νήτρια.

Κάνουμε κτιριακή επέκταση, και αγοράζουμε 7776 ατράκτους και έχουμε 15000 μαζί και όλα τα συναφή μηχανήματα και γίνουμε μια μεσαία κλωστοϋφαντουργική μονάδα και αρχίζουμε να πουλάμε νήματα και στο εξωτερικό. Η κίνηση του προϊόντος στο εξωτερικό ήταν δύσκολη, αλλά με επιμονή και εργατικότητα, κατορθώνουμε να διαθέτουμε την παραγωγή μας πιο πολύ έξω. Υπάρχουν βέβαια οι διακυμάνσεις, αλλά εμείς κάνουμε συνέχεια και εξαγωγισμό. Παραγγέλνουμε άλλες 14000 ατράκτους, κάνουμε κτιριακές επεκτάσεις, καλύπτοντας 12.000 τ.μ. και ήδη γινόμαστε μια ικανοποιητική μονάδα.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 το 1988, αποφασίζουμε εκσυγχρονισμό και δημιουργούμε μια νέα μονάδα στον Στενήμαχο, από τις πιο σύγχρονες με δυναμικότητα 16000 αδράχτια η οποία έγινε σε χρόνο ρεκόρ. Μόλις ενάμιση χρόνο από την ημέρα που αγοράστηκε το οικόπεδο. Φέτος κλείνουμε τριάντα χρόνια λειτουργίας. Σε αντίθετες παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες και με ακριβό το χρήμα, σήμερα εμείς θα προχωρήσουμε και θα επιζήσουμε.

Το προφίλ της επιχείρησης σήμερα

Η «ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ Α.Ε.» δραστηριοποιείται στον κλωστοϋφαντουργικό τομέα, ειδικότερα στον κλάδο της νηματοουργίας.

Καθημερινά παράγει 20.000 κιλά νήμα αποτελούμενο από 100% βαμβάκι ή συνθέσεις διαφόρων φυσικών ινών όπως λινάρι, μαλί, κ.λ.π.

Τα νήματα χρησιμοποιούνται σαν πρώτη ύλη σε επιχειρήσεις των κλάδων πλεκτικής και υφαντουργίας.

Η επιχείρηση απασχολεί 354 ερ

γατούπαλλήλους εκ των οποίων 86 γυναίκες και 268 άνδρες. Ο μέσος όρος ηλικίας είναι κάτω των 35 ετών.

Οι δαπάνες προσωπικού το 1993 ανήλθαν σε 1260 εκατ. δρχ.

Η επιχείρηση διαθέτει 2 βιομηχανικές μονάδες (Μία εντός της πόλεως της Ναούσης και η άλλη κοντά στο χωριό Στενήμαχος).

Τα κτίρια καλύπτουν εμβαδόν 26.000 μ.τ. και η ισχύς των μηχανημάτων ανέρχεται σε 8049 HP. Η δυναμικότητα των εργοστασίων, ανέρχεται σε 48.000 αδράχτια.

Ο μέσος όρος της ηλικίας των μηχανημάτων δεν ξεπερνά τα 8 χρόνια.

Ο κύκλος εργασιών το 1993 ξεπέρασε τα 5 δις και για το 1994 προβλέπεται αύξηση της τάξεως του 20% περίπου δηλαδή θα διακυμανθεί περί τα 6 δις.

Το 50% του τζίρου πραγματοποιείται στην Ελλάδα και το υπόλοιπο με εξαγωγές.

Η επιχείρηση διοικείται από τα αδέρφια Αναστασία Βαρβαρέσου (Οικονομοεμπορικός Τομέας) και Κωνσταντίνο Βαρβαρέσο (Τεχνικοεμπορικός Τομέας) πλαισιωμένων από πλειάδα δυναμικών νέων managers.

Επίλογος

Αγαπητή Λευκή,

Θα επιθυμούσα να εκθέσω μερικές απόψεις εμπειρίας μου για την βιομηχανία και τον φορέα της, τον λεγόμενο βιομήχανο.

Είναι αλήθεια ότι η βιομηχανία πάντοτε έπαιξε σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη ενός τόπου.

Η κλωστοϋφαντουργία ιδιαίτερα ως βιομηχανία μεγάλης εκτάσεως απασχολήσεως εργατικού δυναμικού, στήριξε τοπικές και εθνικές οικονομίες.

Σήμερα η κλωστοϋφαντουργία έχει δυσκολευτεί πάρα πολύ από τους έντονους εκσυγχρονισμούς που απαιτεί και τον εξοντωτικό

ανταγωνισμό που δέχεται από παντού, καθώς οι νέες τεχνολογίες την μετατρέπουν σε βιομηχανία εντάσεως κεφαλαίου. Οι θαύμοι και οι ρυθμοί εκσυγχρονισμού και ανταγωνισμού φθάνουν πολλές φορές, στο ΑΚΑΤΟΡΘΩΤΟ. Ο ρόλος του σημερινού βιομήχανου, είναι πολύ δύσκολος. Πρέπει να παλαίψει στον Διεθνή ανταγωνισμό με μεγαθήρια, με βιομηχάνους προηγμένων χωρών όπου οι συνθήκες είναι καλύτερες υπέρ αυτών, γιατί έχουν μικρές πληθωριστικές πιέσεις, χαμηλά χρηματοοικονομικά έξοδα, βρίσκονται μέσα ή κοντά στα μεγάλα καταναλωτικά κέντρα και ακόμη βρίσκονται σε αμεσώτατη επαφή με την πληροφόρηση.

Κατά συνέπεια πρέπει η πολιτεία να δώσει τα ίδια μέσα που έχουν οι ανταγωνιστές των ξένων κρατών. Από δε τις Δημόσιες Υπηρεσίες να τυγχάνουν κάθε δυνατή και γρήγορη εξυπηρέτηση για να διευκολύνεται το έργο τους. Από τις τοπικές αρχές και τον κόσμο ειδικά σε μικρές επαρχιακές πόλεις ηθική συμπαράσταση για να μὴν αισθάνονται ότι είναι μόνοι.

Παράλληλα όλοι οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία πρέπει να κάνουν στο ακέραιο το καθήκον τους για να επιβιώνει αυτό το καινώνικο αγαθό, η βιομηχανία, που μαζί της επιβιώνει και η θέση εργασίας τους, για την πόλη μας, που η αποβιομηχάνιση την πλήττει συνεχώς.

Είναι συνεπώς καθήκον όλων να κρατήσουμε με κάθε θυσία την απομείνασα βιομηχανία και κατά το δυνατόν να την επεκτείνουμε.

Είναι υπόθεση όλων μας η ανάπτυξη για να μπορεί η όμορφη πόλη μας να έχει και την οικονομία που χρειάζεται γι' αυτήν και τους κατοίκους της.

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

Τα παλιά πιχνίντγια στην Νιάουστα (πιχνίντγια απού φυτά)

Στην Νιάουστα τα παλιά τα χρόνια έβαναν πουλά καλαμπούγια γιατί αυτό κι μας ήληγαν καλαμποκάδες.

Μικρά πιντγια τότε στις τελευταίες τάξεις απ' του δημοτικό και στις πρώτες απ' του γυμνά-

Του Νίκου Σπάρτη

σιο κρυβομάσσουν μεσ' τα καλαμπούκια κι εφτιανάμι τσιγάρις μι μουστάκια απού ρόκεις τυλιγμένα σι χαρτί ιφημερίδας κι τα καπνίζαμι. Για να κρυβιθούμι καλύτερας ανεβηνάμι και σι καμιά κυδουνιά. Μι τα καλαμπούκια μαζώνονταν κι όλους ου μαχαλάς να βοηθήσει στο ξέφλισμα μη νυχτέρι τα θράντγια.

Ημείς μικρά πιντγια επιζάμι μι τα φύλλα γκιλιούμασσουν κι απαληθάμι αμά κουβανούσαμι κι τις αρμαθιές ψηλά στουν αλικό για να τις κριμάσουν οι τρανύτιροι στις λαβδαρές για στέγνωμα, κι τσουκάλισμα όντας χρειάζονταν καλαμπούκι.

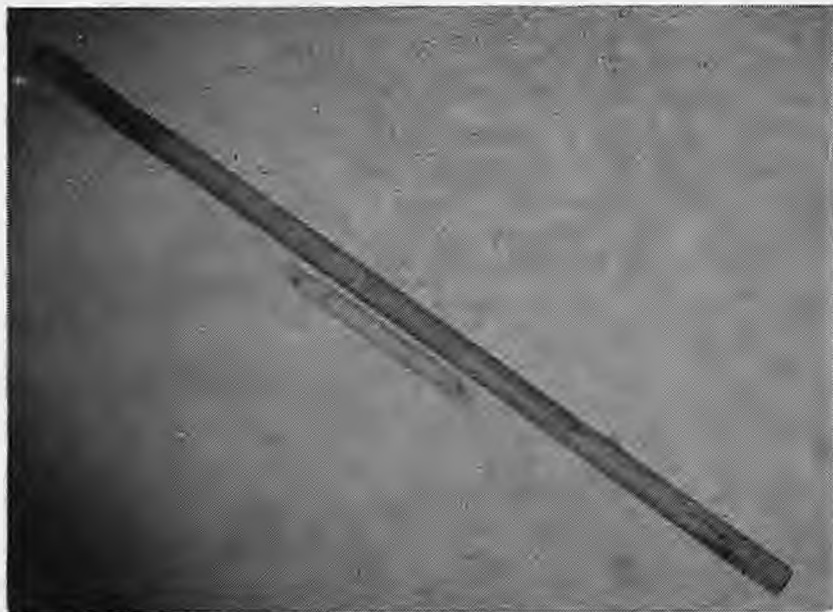
Μι τα κουρμιά από τις καλα-

μπουκιές εφτιανάμι βιουλί όπως φαίνεται στην φωτογραφία. Σηκώνονταν η πέτσα μι 2 ξυλάκια στα ντγιό τα κουμμάτια κι τό' να με τ' άλλου έπιζαν σαν βιολί γούνου - γούνου (φωτ. 1)

Μι ντγιό ξύλα εφτιανάμι κι σκλέντζα του κουντανέκι κι του σκλιτζάρι. Του σκλιτζάρι ήταν πιλικιμένο λοξά στις ντγιό τις άκρις αντίθετα. Ήταν 25 - 30 πόντους κι του κουντανέκι 80 - 90

τσακώσουν του σκλιτζάρι μι τα χέρια στουν αέρα αν αμπορούσαν, τότε έχανειν αυτός που χτηπούσειν το σκλιτζάρι και έπερνειν ου άλλος την σκλέντζα.

Αν δεν τσακώνονταν του σκλιτζάρι, έβγαζαν τα σακάκια τους κι δάγκουναν τον γιακά μι τα δόντια κι τις άκρες απ' τα πέτα τις τσάκουναν μι τα ντγιό τα χέρια για να γένει μια τρανή φωλιά, πούπιανεν το σκλιτζάρι κα-

Φωτογραφία 2

Φωτογραφία 1

πόντους. Έπριπεν τα ντγιό τα ξύλα να είναι ίσια κι γιρά. Σκλέντζα παίζονταν μι ντγιό νουμάτους ή ντγιό ουμάδης. Του σκλιτζάρι χτιπιούνταν μι του κουντανέκι, στην πιλικιμένη άκρα κ' απηδούσιν. Τότε χτιπιούταν αξανάς στουν αέρα μι του κουντανέκι απ' τα πλάγια κι' απετάρχονταν μακριά (φωτ. 2).

Έπριπεν ου άλλους απ' τους ντγιό ή οι άλλοι της ουμάδας να

λύτερας. Κάθι χάσιμου ήταν κι ένας πόντους, μι τέσσερις - πέντε πόντους, ανάλογα μι το μάκρος απ' του σουκάκι κέρδιζεν αυτός ή η ουμάδα και καθαλίκευειν στις πλάτις απ' του χαμένου, που τουν ήφιρνειν ουπίσω από κεί που ξεκίνησαν.

Σκλέντζα έπηξαν μούνγκι τα πιντγια κι όχι τα κουρίτσια.

Στουν τόπου που χτηπούσαν του σκλιτζάρι έφτιαναν κι μια μικρή

τρύπα για να συκώνιτι καλύτε-
ρας το σκλητζάρι, όντας χτυπιούν
ταν μι το κουντανέκι κι όντας ή-
ταν παραπάνου απού νγιό πιντ-
για έριχναν κουμπανιό:

«ΚΟΥ - ΜΠΑ - ΝΙΟ - ΤΑ ΣΑΡΑ -
ΝΤΑ - ΝΤΓΙΟ ΒΓΑΙ - ΝΟΥ - ΙΓΩ
ΚΛΕΙ - ΝΕΙΣ ΙΣΥ».

Ένουναν του δεξι χέρι όλοινοι
μαζί κι σηκώνοντας απάνω - κά-
τω ήληγαν τον κουμπανιό κι βα-
στεύσαν τα χέρια μι την απαλάμη
σι' απάνω ή ανάποδα. Αυτό γέ-
νονταν κι για του ποιός δα κλεί-
σει στα κρυθθάκια. Όποιοις -
Οφεις ήταν πλιότερης έφινγαν
απ' την μέση κι όντας έμνισκαν
νγιό νομάτοι έφτυναν στην μια
μιριά από μια πλακίτσα ή κερα-
μιθάκι κι την έριχναν ψηλά ή έ-
ριχναν κουρώνα - γράμματα μη
καμμιά καραντάνα ή άλλου νόμι-
σμα. Την σκλέντζα την έπιρνειν
αυτός που κέρδιζεν κι οι άλλοι
πήγιναν απέναντι κι προσπαθού-
σαν να τσακώσουν το σκλητζάρι.
Όποιους του τσάκουνειν έπιρνειν
τη σκλέτζα κι χτυπούσειν. Το
σκλητζάρι το χτυπούσαν μι του
κουντανέκι κι στον αέρα χωρίς
να τον ακουμπούν στου χώμα.

Τώρα έμαθαν τα πιντγια στα α-
γοραστά τα πιχνίντγια κι τ' α-
κριθά, που τα παίρνουν κι σι μια
μέρα τα χαλούν.

Τότι σι πιχνίδι τούχαμι να πά-
μι να φέρουμε κλαδί να του δέ-
σουν οι μάνεις μας σένα καλαμί-
δι για να φικιάσουν ξικαπνιστήρι
για τις πασαντζίδεις. Στου γυμνά-
σιου πάλι ήταν βιασκέδαση να πά-
μι να μάσουμε κι να κουθανίσου-
μι στην αμασκάλι πιξάργια για
να σπουλίσουμε του σκουλιό για
την εικουστή πέμπτη Μαρτίου.

Καμνιάφρας σαν ήταν ανάγκη
κουθανούσαμε κι τσάκνα στου νώ
μου για τη γάστρα του καζάνι
για την πλύση κι του φούρνου για
ψουμί. Τα μάζουνάμι, τα κλαρ-

νούσαμε μη του φαλκίδι για νάνι
ίσια κι τα δινάμι μι μια χλουρή
βέργα που την εστριβάμι πουλ-
λές βουλές στην κουρφή κι την
εφκιανάμι θηλιά. Έτσι εδινάμι σι
νγιό μιριές του διμάτι μι τα τσά
κνα ή του ρουμάνι για τη γίδα.
Τα διμάτια αυτά τα 'δινάμι κι μι
καμιά λιγιά, έτσι έδινάμι κι του
μακιδουνίσι, τη λαγουρίνα, ή τα
βλίτρα για τα λαγούντια ή κι
του χουρτάρι, κουστριάθα, τρι-
πουσάκι, θαύλιαρι κι τέτοια. Ε-
θγαζάμι κι πέτσεις απ' τις τρα-
νύτηρεις τις μурόβιργεις, που
τις στέγνουνάμι για να δένουμε
του τρυφύλι κι τις βέργεις να τις
θάνουμε στις φασουλιές για ν' α-
νιθαινουν.

Όλεις τις γιουργικές δουλει-
ές τις είχαμι κι σαν πιχνίδι, του
ξιβουτάνισμα, του πότισμα πλά-
τσα πλούτσα μες τα νιρά, κόφι-
μου φύλλου για του μιτάξι μι του
ζουθανά, μαζώματα απού φασού-
λια, καλαμπούκι, κιδώνια, ρόντ-
για, καρύντγια, ούτι κιάν.

Πάλι μι του μάζουμε απ' τα
κάστανα ήταν πανηγύρι. Όλη η
Νιάουστα πήγηνειν για κάστανα,
σι δικά τους, ή στα δημοτικά τα
καυταναργιά. Ήταν ένα ξιφάν-
τουμα, μι τραγούντγια, γλέντγια
κι χορούς. Μάζουνάμι τις ζιού-
νεις μι ένα τσιμπίδι απού χλουρό
τσισταλί καστανιάς, ή απού άλ-
λου ξύλου κι τις έβανάμι στην
κάδα για όλουν του χειμώνα. Ε-
ψινάμι κι κάστανα στη φτέρι. Μά-
ζουνάμι φτέρι στιγνή μια αγκα-
λιά, την πατούσαμε ουλίγου για
να ισιάσει κι' απανουθιό έστρου-
νάμι τα δαγκουμένα τα κάστανα.
Έβανάμι κι άλλη μια αγκαλιά
στιγνή φτέρι πανουθιό, την πατού-
σαμε ουλίγου κι' έβανάμι φουτ-
χιά τη φτέρι σι ένα ξιάστρου. Ό-
σου να καγεί όλη η φτέρι τα κά-
στανα ήταν ψημένα.

Για να φουκαλνούμι τις αυλές
κι του στιάρι στ' αλώνι έφκια-

νάμι φουκάλια απού του φυτό
φουκάλι που μύριζειν καλά κι τό-
διναν κι' απού μέσα μιριά στην
τρύπα απ' την κάδα μη τα τσί-
πουρα για να λαγαρνάει του κρα-
σί κι να μυρίζει καλά.

Όντας είμασταν πρόσκουποι
μάζουνάμι φτέρεις για να κλεί-
σοιμι τις καλύβεις στην κατασκή-
νωση. Έδινάμι φτέρεις στου κι-
φάλι να κυτάζουν σιαπάνου, έβα-
νάμι φτέρεις στου λουρί να κυτά-
ζουν σιακάτου κι χορηθάμι του
χουρά των αγριών.

Όντας έβρισκάμι κάνα χαμπη-
λό χουντρό κλαδί απού δέντρου
που μας βαστούσειν πανουθιό τό-
φκιανάμι κούνια κι κουνιούμα-
σταν. Σι πισιμένα ξύλα απού λι-
φκάντγια, καστανιές, ή καρυδιές
έφκιανάμι τραμπάλεις, όντας ου
κιριστές αυτός έρχονταν στου μα
χαλά.

Σαν πιχνίδι είχαμι κι τις θόλ-
τεις μαζί μι άλλα πιντγια στα
μπαξέντγια για βατσινόμουρα,
σύκα, μούρα, τσαμπουλόγια απού
καρύντγια, σταφύλια, μαζουνάμι
πατούλια, κρίνα, τσάπρουνα, κού
μπουρα, θλαστάργια άπου βατσι-
νιές που τις ξυφλάς κι τρώγουν-
τι, μάζουνάμι άγρια αχλάντγια,
γκόρτσα, προύνα κι χίλια νγιό
τέτγια. Μάζουνάμι κι τάφιρνάμι
στον κόρφου για ύσταρνας.

Κι τα κόλιντα ήταν ένα απτά
τρανά πιχνίντγια που καρτιρού-
σαμε πώς κι πώς όλουν του χρό-
νου. Τις τζιουμπανίκες μας τις ί-
φιρναν απτήν αρχή απ' του σα-
ραντάημιρου κι επιζάμι μι ταυ-
τές, χτυπώντας τις μουςάντρεις
κι τις πόρτεις σαν πιχνίδι κι για
να μαθένομι κι του τραγούδι.

Απ' τις μιά νγιό τα μισάνυ-
χτα κινούσαμε μι τη τζιουμπανί-
κα κι του σκαούλι για να πάρου-
μι ζθάρνα όλεις τις πόρτεις απ'
του μαχαλά χτυπώντας μι τη τζι-
ουμπανίκα κι τραγουδώντας:

«Κόλιντα μέλιντα σούρβα βασίλινα του σκυλί σου μι έφαγειν τρανό κουλίκι θέλου. Θέλου δε θέλου τη μάνα σου τη θέλου κι αν δε μι δώς τη μάνα σου δόζιμου ένα κουρίτσι να του τσιμπώ να του φιλώ κι πάλι δα στου φέρου».

Κόοκλιντα μπάμπου!

Τώρα όλοινοι γινικάμι αριστου κράτιδοι αλησμουνούμι απού γάλια, γάλια τα χρυσά τα αντέτχια.

Κι τι δε μάζουνάμι στα κόλιντα τότι, ξυλουκέρατα, καρύντγια, σύκα, κάστανα, ρόντγια, κιδώνια, σταφίδεις, πουρκά κι τι δέν.

Η τζιουμπανίκα ήταν ένα ξυφλισμένου ξύλου σα χειρούλι άπου χουλιάρα ξυλένια μι ένα τσιόπουρου χουντρό έναν ρόζουν σα σκιπάρι στην άκρα σα γρουθιά που χτυπούσειν.

Τώρα μούγκι παράδεις πέρνουν τα πιντγια, τα φρούτα στα πουλεμούν σιαπέρα. Τότι κάγκανένας δε μας έδουνειν παράδεις.

Ακόμα κι καζάνι για αρακί έφκιανάμι τουν τσουκαλουμήνα, στου μαχαλά. Έφκιανάμι φούρνουν μικρόν έβανάμι φουτχιά κι τσίπουρα στου καζάνι που του σκέπαζάμι μι ειδικό καπάκι για να θγάζει αρακί. Όλην την ημέρα του έκτιζάμι μι κόκκινη λάσπι κι κιαραμίντγια, κι του θράδι για να μη γένει κάνας χατάς μη κάνα γιαγκούνι μας του χαλνούσαν οι τρανύτηροι κι μείς την άλλη την ημέρα πάλι τόφκιανάμι.

Κι η φούρλα απού ξύλου γένουνταν. Φούρλεις στη Νιάουστα έφκιαναν ου τχιός μου ου Κανταρτζής ου Νάκης ου σιδηράς, πούχειν τόννουν κι έφκιανειν κι ξυλένια κάγκιλα κι ου Βαρθέρης στου σουκάκι του Αρνή, πόφκιανειν καρέκλεις. Όλοινοι κουθανούσαμε μια φούρλα μι την κόρδα της στη τζέπη μας (φωτ. 3).

Όπου φαίνητι κι στη φουτουγραφία η φούρλα έχει μια τσιόμκα απανουθιό κι ένα καρφί κάτω καρφουμένου στου ξύλου κι κου-

Φωτογραφία 3

μένου μι ιρινί. Για να μην είνεινταρντάρα η φούρλα κι να στέκιτι στούν τόπου όντας τη ρίχνεις πρέπει του καρφί νάνει ίσιου στην ίντγια τη γραμμή μη του κέντρου της τσιόμκας. Η φούρλα γένουνταν απού ξύλου ουξιάς η πιξαρίτικη πούταν μαϊ βαριά κι μαϊ καλή γιατί δεν δέχουνταν τρύπεις απ' τα χτυπήματα όπους της ουξιάς. Τρουγιουρνούσεις την κόρδα (πούταν ένα - ινάμισι μέτρου μακριά κι είχεν ντγιό κόμπους στις άκρεις), απ' του καρφί κατά την τσιόμκα μέχρι να φτάσει ίσιουμι απάνου. Σκάλουνεις την κόρδα απ' τουν κόμπου ανάμισα απ' τα μισκιά τα δάχτυλα κι όπους βαστούσεις τη φούρλα στη χούφτα σου, την έριχνεις μη δύναμι στου χώμα κι έκλουθειν όπους ξυτιλίγουνταν απότουμα η κόρδα. Έσταρνας αμπουρούσεις απ' του χώμα όπους έκλουθειν να την πάρεις μι τα τρία τα δάχτυλα τα μιγάλα στου νύχι απ' του τρανό του δάχτυλου στου διξι του χέρι ή κι στην απαλάμι μη τα ντγιό τα δάχτυλα.

Απού τις φούρλεις ιτιά, είπαν μινικούς που λεν πουλλά νταρντάρες, άλλους τους είπαν φούρλεις.

Αυτός είνι φούρλα λεν δεν είνι ντουρούζης, σταθιρός αμά τα κλώθει τα λόγια κι τις πράξεις του σαν τη φούρλα. Νταρντάρες ήταν οι φούρλεις που δεν στέκουνταν στουν τόπου όντας τις έριχνεις πήγιναν κατά ιδώ κι κατά εικεί.

Του κυριώτηρου πιχνίδι μι τις φούρλεις ήταν τ' αλώνι όπους για τα σέγκια πούχειν μινιά γραμμή στη μέση, κι στη μέση της γραμμής του κιρνάρι, ένα μακρουλό στρόγκυλου σαν αυγό. Του φάρδους απ' τ' αλώνι (η διάμιτρου) ήταν ινάμισι μέτρου. Στου κιρνάρι έβανειν ου πάσα ένας απ' ταυτούς που έπιζαν κι απού μια φούρλα. Όποιους χτυπούσειν μι τη φούρλα του, που την έριχνειν στου κιρνάρι μια ντγιό φούρλεις κι τις έβγαζειν όξου απ' τ' αλώνι, κέρδιζειν τη φούρλα. Αν δεν χτυπούσεις φούρλα κι' έμνισκειν η δική σου μες τ' αλώνι έπριπειν να θάλεις κι άλλη φούρλα. Οι άλλοι πόπιζαν αμπουρούσαν να χτυπήσουν κι τη δική σου τη φούρλα κι αν την έβγαζαν όξου θα την κέρδιζαν.

Σι όλεις τις αυλές απ' τα δημοτικά τα σκουλεία, έπιζαν φούρλεις χουρίς αλώνι.

Τώρα τα θρέφα μαθαίνουν σι ακριβά πιχνίνγια κι όλου πλειότηρα γυρέδουν.

Τότι ένα πιχνίδι στου τζιάκι κουντά ήταν κι η φυσούρα. Ένα μακρύ χουντρό καλάμι ίσιαμι ιξίντα - ιβδουμίντα πόντους που τρυπούσαν μι σύρμα τα γόνατα για να πιρνάει αέρας απού μέσα. Στην άκρα κόφτουνταν σι ένα ρόζου που τρυπούσειν κι αυτός μη του σύρμα σι μικρότηρη τρύπα. Μη τη φυσούρα φυσούσαμε τη φουτχιά απού μακριά για να ανάψει κι να μην καίγουμέστι. Ήταν κι σαν πιχνίδι, φυσούσαμε στ' αφκιά απ' τους άλλους για να τους σκιάξουμε για γούστον.

Ένα καλάμι απ' τουν αργα-
λιό τρανό απ' τ' αυτά που μά-
ζευναν μπαμπακόνημα κι είχεν
20 - 22 πόντους, τούχαμι σαν ό-
πλου. Έβανάμι μέσα χουνιά α-
πού χαρτί μικρά κι τα φουσούσα-
μι μι δύναμι να πάνουν μακριά.

Στις ικδρουμές απ' του σκου-
λειό αντίς για σκινί τα κουρί-

«Μνιά γρηά απ' του Καστιγκάρι
ίφειρειν του χάσει-χάσει Παναγίτσα μου να χάσει».

Απηδούσαν μι τα ντιγιό τα που-
δάργια κι όχι μη του ένα. Απη-

τσικια έκουφταν μια λυγιά μακριά
κι την έφκιαναν σκινάκι για να
παίζουν κι ν' απηδούν. Νγιό έ-
κλουθαν του σκινί κι όντας αυτή
πευ απηδούσειν ακουμπούσειν του
σκινί μη του σώμα της έχανειν
έπιρνειν του σκινάκι κι' έκλου-
θειν για να απηδήσουν οι άλοινοι.

δούσαν κι τρείς τέσσιρεις μαζί κι
όποιους ακουμπούσειν του σκινά-

κι έχανειν.

Στην Αράπιτσα έστινάμι θούρ-
σεις για να τσακώσουμι πέστρα-
θεις. Έβανάμι τρανές πέτρες να
μαζώνητι του νιρό κι να τρέχει σι
ένα μέρους. Απού κάτου έβανάμι
πουλλά λιανά τσάκνα μι λυγιές
πουλύ ανακατουμένα Εικεί έπι-
φτειν του νιρό κι οι πέστραθεις
σκάλουναν στα τσάκνα κι δεν α-
μπουρούσαν να φύγουν, έτσι τις
τσάκουνάμι. Κάθι μέρα ιγλιπάμι
τις θούρσεις (θρόχια) αν είχαν
καμνιά πέστραθα.

Από την «Φωνή της Ναούσης» (1953)

ΠΡΟΙΚΟΥΣΥΜΦΟΥΝΟΥ

— Γληγόρη άλλαξι αμ
πρέ να πάμι στην ικνά της
τχιάτσας της Μαρίγιας, ή
ρθιν η Σουλτούκου κι μας
κόλισιν.

— Οκνέου, μα φέρτα
ζντράνιο μου, κατασάρκι
κι συντροφί.

Βάνει του κισμιρένιο
του πουκάμισου μι του ιλέκι, του σιαλιβάρι μι του ζουνάρι του
ταράμπουλου, τις κάλτσες μι τις βουδέττις τις φούντινις κι τα
γιμινιά τα μouroίτικα. Πέρνουν κι του φανάρι κι τραβούν
στην ικνα.

Απού μακριά ακούγονταν που λαβάτιζαν κι τα νταούλια
που έπιζαν. Χάριψαν πρώτα τα κουρίτοκια ύσταρνα τα πιντιγιά
κι ύσταρνο τ' αντρώγυνα συγκαθιστόν, αντικρυστόν κι άλλου-
νους χουρούς. Έρθιν η ώρα να τιμήσουν την προίκα.

Αυτός ήξιριν ντιγιό κλούτσικς γράμματα κι αχίρησιν να
γράφει του προικουσύμφουνου:

«Σήμερα μέρα τιπράδι αμπρουστά από Θεϊόν κι ανθρώ-
πους οι παρά κάτω μάρτυροι ήρθαμι να τιμήσουμι την προίκα
της Βαγγιλής Λυσιπίνας του Θωμά. Πέρνει πρώτα πρώτα
ένα αμπέλι στου Ισραήλ ένα κι οπουριά δραχμές ντιγιακόσεις
εικοσιπέντι. Ένα τρανό Ζιλί μι μαστραπόδεικς τέσσιρα μι τρία,
τριανταφτά δραχμές κι τρείς δικάρικς. Ζιλί μι λόντρις γία τουν
παληό του νουντά εικοσοχτώ δραχμές.

— Μαρί τί πέννα είν' αυτή; Δε γράφει ντιπ γιά ντιπ!
Τραβιού παρέκει πιδί μου, μη στριμώνησει.

Μα ώσπου να μπτίσει του λόγον ντουκ μιά Ζηπρουξιά
του τραπέζι ντουκουμούν κάτου. Μιλάνι, αγκιτσένια, ακό-
λεις κι τραπιζουμάντιλου γίνηκαν όλα!...

Ασιόθηκαν κι έβαξαν κάτι σιαμάρια στα μάγουλα απ' του
πιδί αματί. Κι ου Κωνσταντούλης ακόμα η ικνά δεν μπτίσαν
τους έβγαλαιν στιχάκια γία τουν γαμπρό.

Ου απειντάρουτους γαμπρός, τρανό γυρεύει νάχτι
βαρύ δικέλι γία να βρεί, να ουκνεύει γία να σκάφτει
θέλει στου προικουσύμφουνου, κι νάχτι κι αμπέλι
της γυναίκας τα χρήματα, να τρέφουν τουν τεμπέλη.
Κι' η καημένη η Βαγγιλή, βαστάει μιγάλη μπέσα
να μόση νάχτη μι δουλειά, γία του γαμπρό τού χέσα.

ΑΠΗΔΟΥΛΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οι λαϊκοί οργανοπαίκτες της Νάουσας και η τοπική μουσική

Ζουρνάς: Στ. Παζαρέντζης, Δημ. Αγγέλτζης. Νταούλι: Τρ. Παζαρέντζης (Π.Α.Ι.)

Παλιοί οργανοπαίκτες στην Νάουσα ήσαν ο Αντώνης Γκαϊντατζής (1891 - 1957) που συνόδευε τους τοπικούς χορούς με την γκάιντα του, ο Μήτρος Χαϊθάνας, πολύ καλός ζουρνατζής και αργότερα ο Σταύρος Παζαρένσκης (γεν. 1930 Γουμένισα), ο Ευάγγελος Ψαθάς (γεν. 1936) και οι δυό ζουρνατζήδες. Οι λαϊκοί οργανοπαίκτες της Νάουσας, σχημάτιζαν τις λεγόμενες «κομπανίες» και έπαιζαν και στα άλλα χωριά του Ν. Ημαθίας και Ν. Πέλλης. Στην κομπανία του Ψαθά έπαιζαν ο Δημήτρης Ψαθάς, αδελφός του Βαγγέλη νταούλι (γεν. 1952), ο Ευάγγελος Ψαθάς ζουρνά, τον οποίο αργότερα συνόδευαν οι γιοί του Γιώργος και Αντώνης με νταούλια και ο Δημήτρης με ζουρνά. Άλλη κομπανία είχε ο Σταύρος Παζαρένσκης με τους γιούς του Δημήτρη και Μανώλη, δυό ζουρνάδες και ένα νταούλι ή δυό ζουρνάδες, σοπράνο και νταούλι. Ζουρνά έπαιζαν επίσης ο Δημήτρης Αγγέλτσος (γεν. 1945), που συχνά συνόδευε τον

Σταύρο Παζαρένσκη, ο Κων)νος Ψαθάς που έπαιζε δεύτερο ζουρνά, συνοδεύοντας τον Βαγγέλη Ψαθά και ο Τρύφων Παζαρένσκης γιός του Σταύρου.

Στην κομπανία των «Αλιάτσων» έπαιζαν ο Χρήστος Αλιάτσης κλαρίνο, ο πατέρας του Νίκος Κρουστά και ο θεός του Άγγελος Τρομπόνι. Αυτοί γνώριζαν καλά τα Βλάχικα τραγούδια και έπαιζαν στα πανηγύρια, τους γάμους και τα γλέντια των Βλάχων. Σε άλλη κομπανία έπαιζαν, ο Αντώνης Άντος βιολί, ο Μπάλλιος βιολί, ο Δημήτριος Άτσης κλαρίνο και ο Αντώνης Βελιγκντένης τρομπόνι. Καλό κλαρίνο έπαιζαν επίσης ο Γιώργος Τσάφκας, ο Γεώργιος Δημητριάς και ο Κατσάνος. Ένας αδελφός του Αντώνη Άντου έπαιζε ούτι και νταούλι.

Η Νάουσα δεν φημιζόταν μόνο για τα κρασιά της, αλλά και για τους οργανοπαίκτες της. Οι ζουρνατζήδες αγόραζαν τους ζουρνάδες τους στο χωριό Γρίθα από τον Χρήστο Κίνη, επίσης από τον Γουμένισα, αλλά πάντα το επιστό

μιο το έφτιαχναν και το προσάρμοζαν οι ίδιοι σύμφωνα με τις πληροφορίες τους. Μετά τον Μήτρο Χαϊθάν, ξακουστοί ζουρνατζήδες έγιναν τα ντουέτα Ευάγγελου και Κων)νου Ψαθά και Σταύρου Παζαρένσκη - Δημήτρη Αγγέλτσου. Ο Ευάγγελος Ψαθάς επί οκτώ μήνες γυρνούσε στα σπία της Νάουσας για να μάθει από τους γέροντες, τα κομμάτια και τα τραγούδια.

Οι λαϊκοί οργανοπαίκτες έπαιζαν στις γιορτές του Αγ. Γεωργίου (στον αυλόγυρο της εκκλησίας, γύρω γύρω είχε κελιά και ε-

Έρευνα:

Στέλιος Ι. Κοφαχείλης
Ιδρυτής και διευθυντής
Μουσικού Μουσείου
Θεσσαλονίκης

κεί έστηναν τον χορό οι γυναίκες), του Αγ. Προδρόμου σ' ένα εξωκκλήσι, της Αναλήψεως στον Αγ. Νικόλα, την Πρωτομαγιά επίσης σε ανοικτούς χώρους πάντα και την Πρωτοχρονιά σε γλέντια. Για τους γάμους που γίνονταν σε άλλα χωριά, ξεκινούσαν με τα πόδια γιατί τότε δεν είχε συγκοινωνία από την Παρασκευή. Έπαιζαν τρεις μέρες και έφευγαν την Δευτέρα το θράδυ.

Το μεγαλύτερο κέφι όμως στην Νάουσα, έφερνε το Καρναβάλι. Ένα ομαδικό ξεφάντωμα αυθόρμητο και πηγαίο. Μια πρωτότυπη αποκριάτικη υπέθρια επιθεώρηση που διαρκούσε δέκα πέντε ημέρες και τελείωνε το θράδυ της Καθαράς Δευτέρας.

Η τοπική μουσική συνόδευε τους χορούς στο έθιμο «Γιανίτσαροι και Μπούλες».

Οι ζουρνατζήδες έπαιζαν πρώτα τον:

«Ζαλιστό», αργό κομμάτι. Μ' αυτό μάζευαν κάθε Μπούλα από

τα σπίτια και πήγαιναν μπροστά στο δημαρχείο όπου έστηναν τον χορό και παρακαλούσαν να πάρουν την άδεια για να βγάλουν τα σπαθιά.

Οι μουσικοί μετά αρχινούσαν τις πατινάδες «Ως τότε παλληκάρια», «Ρόιδο», «τ' αλώνια μαχαλά», «μπολιάννα» κλπ.

Γυρνώντας όλη τη Νάουσα, χόρευαν τις πατινάδες και διασκεδάζαν. Σε κάθε γειτονιά χόρευαν μόνον οι χορευτές που είναι από εκεί και με διαφορετική πατινάδα. Στο δημαρχείο μπροστά, στήνονται όλοι οι τοπικοί χοροί: Μακρυνίτσα, Νταβέλη, Σωτήρη, Παλιά Παπαδιά Παπαδιά. Ένα μικρό παιδί κατόπιν χορεύει τον «Μουσταμπέικο» χορό που μοιάζει

λίγο με καλαμασιανό. Έπειτα όλοι μαζί χορεύουν έναν γρήγορο χορό τον Νιζάμικο.

Ακολουθεί ένας πιο αργός χορός, ο Μελεκές και έπειτα το «Σαράντα πέντε», που χορεύεται πάλι απ' όλους, κυκλικός συρτός χορός.

Στην Νάουσα καταφθάνουν δεκάδες χιλιάδες επισκεπτών κάθε χρόνο για να ζήσουν την παρα-

ζάλη του Καρναβαλιού με την γνήσια χαρακτηριστική τοπική μουσική και τα Ναουσιώτικα έθιμα.

Τελειώνοντας θέλω να ευχαριστήσω όλους τους λαϊκούς οργανοπαίκτες της Νάουσας για τις πληροφορίες και τις φωτογραφίες που μου έδωσαν και βρίσκονται σήμερα στην συλλογή του Μουσικού Μουσείου Θεσσαλονίκης.

Κυκλοφόρησε η τελική δημοσίευση του Μακεδονικού Τάφου Λύσωνος και Καλλικλέους

• συνέχεια από την σελίδα 11

ράρτημα ΙΙΙ, με επιλεγμένη βιβλιογραφία ειδικά για τον τάφο

Λύσωνος και Καλλικλέους βλέπει κανείς και το σημαντικότερο συγγραφικό έργο των Ελλήνων αρχαιολόγων για τους μακεδονικούς τάφους. Ιδιαίτερη διάκριση γίνεται (κεφ. ΙΙ, σελ. 21) για τη μονογραφία με την οποία ο Φ. Πέτσας δημοσίευσε τον «Μέγα Τάφο»: «Η κατά το 1966 δημοσίευση από τον Φ. Πέτσα του μεγίστου από τους τάφους αυτούς, του «Μεγάλου Τάφου» (τάφος 18 C), ήταν σημαντικό ορόσημο στην ανάλυση του μείζονος Μακεδονικού τάφου και την τεκμηρίωση αυτού του σπουδαίου περιφερειακού μνημείου. Η μελέτη του Πέτσα έφθασε πολύ πιο πέρα από μια πλήρη έρευνα του ίδιου του μνημείου με τη συναγωγή πολλών και σπουδαίων πληροφοριών και από την αρχαία γραμματεία και από μαρτυρίες της περιοχής». Και προσθέτει: «Αλλά στο μεταξύ έγιναν νέες και σημαντικές ανακαλύψεις, που περιμένουν δημοσίευση... Συστηματική αρχαιολογική έρευνα της όλης περιοχής χρειάζεται για να βοηθήσει στην κατανόησή του τί έγινε κατά την αρχαιότητα σ' αυτόν το σπουδαίο τόπο της Μακεδονίας».

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

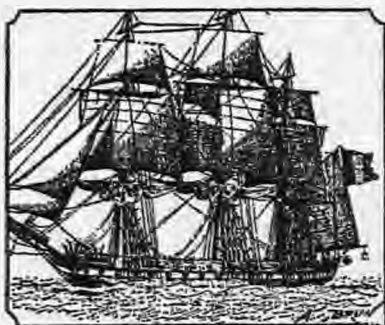
— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό του «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στεγάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Ώρες λειτουργίας:

Κάθε Παρασκευή 6 - 8.30 μ.μ.

«πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω»

(Ομήρου ΟΔΥΣΣΕΙΑ, Α, 3)

ΓΙΑ ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Όσο πλησιάζει η άνοιξη και το καλοκαίρι, τόσο ο νους μας πάει στις διακοπές και τα ταξίδια. Και σαν άλλες σειρήνες τα διάφορα και πολυποίκιλια ταξιδιωτικά Πρακτορεία μας βομβαρδίζουν με προγράμματα, γεμάτα ανεμελιά και «παραδείσους».

Αλλά τί είναι πραγματικά το ΤΑΞΙΔΙ; Αυτή η μετακίνηση του ανθρώπου από έναν τόπο σε έναν άλλον;

Ίσως να είναι μια από τις πιό παλιές και σπουδαίες δραστηριότητες του Ανθρώπου, ο οποίος από τους προϊστορικούς χρόνους ταξιδεύει συνεχώς. Και όλη η Ιστορία του είναι γεμάτη από τις μετακινήσεις και τις περιπλανήσεις του. Μαρτυρίες πάμπολλες, προφορικές και γραπτές, ιστορικές και μυθιστορίες, υφαίνουν ένα πολύχρωμο και πολύθουο ιστορικό σκηνικό.

Οι προϊστορικοί άνθρωποι ταξίδευαν και άλλαζαν τόπο για να βρουν καινούργιους κυνηγότοπους και αργότερα καλύτερα λειβάδια και χωράφια. Υστερότερα, στους πρωτοϊστορικούς χρόνους και σε συνέχεια στους ιστορικούς, τα ταξίδια έχουν κατακτητικούς σκοπούς, που περιβάλλονται με αίγλη και μυθοποιούνται στο τέλος (Αργοναυτική εκστρατεία, Τρωϊκός πόλεμος κλπ.). Τότε ψάχνουν για ευφορότερη γη, πρώ-

τες ύλες, χρυσάφι, χαλκό κτλ. και αργότερα για δούλους.

Τα ταξίδια συνεχίζονται και τα κίνητρα αυτών των μετακινήσεων και περιπετειών επώνυμων (Οδυσσέας) και ανώνυμων απόμων, ομάδων ή και ολόκληρων

Του Αχιλλέα Γκούτα

πληθυσμών είναι πολλά. Και στις μυθολογίες όλων των λαών απεικονίζονται, μυθοποιημένες, όλες αυτές οι μετακινήσεις.

Να μή σταθούμε στην Έξοδο των Εβραίων από την Αίγυπτο και την πορεία προς την γη Χαναάν και να αναφέρουμε τις άπειρες μετακινήσεις για λόγους θρησκευτικούς, στους μεταγενέστερους χρόνους. Έτσι, οι Κινέζοι μοναχοί επισκέπτονται τους Αγίους Τόπους του Βουδισμού και οι Χριστιανοί την Ιερουσαλήμ, το Σινά και άλλα μέρη της Μέσης Ανατολής. Για τους ίδιους λόγους και οι Άραβες διέτρεξαν την Ανατολή για να διαδώσουν τον Μωαμεθανισμό και είναι γνωστό σε όλους το «χατζιλίκι» στη Μέκκα. Βέβαια, πολλές φορές κάτω από τα ιδεολογικά κηρύγματα κρύβονται άλλοι σκοποί. Και οι προσκυνητές γίνονται έμποροι και κατακτητές (π.χ. οι Σταυροφόροι κ.ά.).

Πριν από τις υπερπόντιες αποστολές της Αναγέννησης, με τον Χριστόφορο Κολόμβο και τους άλλους είναι συχνά τα ερευνητικά ταξίδια και οι διπλωματικές αποστολές από την Δύση στην Ανατολή (Μάρκο Πόλο και Βυζαντινοί). Στην Βυζαντινή εποχή και στο Μεσαίωνα είναι συχνές οι επαφές του κόσμου της Δύσης με τις αυτοκρατορίες της Ασίας και είναι γνωστός «ο δρόμος του μεταξιού».

Με τις υπερπόντιες, όμως, αποστολές του Χρ. Κολόμβου, του Μαγγελάνου και τόσων άλλων εξερευνητών, όλοι τους ψάχνουν το δρόμο για τις Ινδίες από τη θάλασσα για την Άπω Ανατολή, για την πηγή των μπαχαρικών, του μεταξιού, του χρυσού και του εξωτισμού. Με ελάχιστες εξαιρέσεις αυτοί οι ταξιδιώτες του 16ου αιώνα εξομοιώνονται λίγο πολύ με το νέο πρότυπο του κατακτητή. Δεν είναι πιά άτομα περίεργα και συνετά, αλλά αρχηγοί ενόπλων αποστολών, βίαιοι και άπληστοι, που σκοπό με τη βία έχουν την κατάκτηση εδαφών και ταυτόχρονα τον προσηλιτισμό με τη βία των αυτοχθόνων και την εξυπηρέτηση των προσωπικών τους συμφερόντων. Η κατακτητική τους μανία κατέστρεψε χώρες και λαούς, αυτοκρατορίες ιθαγενών στην Αμερική και εξαφάνισε

φυλές και λαούς με πολιτισμό.

Στο περιθώριο αυτής της επιθετικής πολιτικής, διατηρείται και το κίνητρο της περιέργειας και φιλομάθειας. Είναι η έφεση των ανθρώπων της Αναγέννησης να γνωρίσουν το σύμπαν στην πολυμορφία του. Έτσι αναπτύσσεται η ουμανιστική αυτή τάση και γεννιέται ένας νέος τύπος ταξιδιώτη στο 18ο και 19ο αιώνα του «εξερευνητή». Οργανώνονται μεγάλες θαλάσσιες αποστολές με στόχο την εξερεύνηση των άγνωστων ακόμα περιοχών του πλανήτη μας (Μπουκεμβίλ, Τζέιμς Κουκ, Κλάρκ, Δαρβίνος κ.ά.). Και πάλι πίσω από ορισμένους «εξερευνητές» κρύβονται τα κατακτητικά σχέδια των νέων ιμπεριαλιστών. Τώρα ψάχνουν πρώτες ύλες και νέες αγορές.

Ας αφήσουμε τους εξερευνητές και αυτούς που πήγαν να ιδρύνουν αποικίες και να εκμεταλλευτούν τους αυτόχθονες. Και ας σταθούμε στον σημερινό ταξιδιώτη, τον περιηγητή, τον τουρίστα. Αυτόν που φεύγει από τον τόπο του για κάποιο χρονικό διάστημα, χωρίς ιδιοτέλεια, μόνος ή ομαδικά, οργανωμένος ή ανοργανωτός. Τα κίνητρά του είναι διάφορα. Ίσως για ν' αλλάξει τον καθημερινό τρόπο ζωής, να γνωρίσει και άλλους τόπους και άλλους ανθρώπους, ίσως για να ξεδώσει ή και να προσκυνήσει κάποιον Άγιο Τόπο. Πιθανόν, όλα αυτά και το καθένα χωριστά.

Ταξιδεύω, όμως, δεν σημαίνει μονάχα ότι βλέπω ξένες χώρες και πράγματα. Σημαίνει επίσης φεύγω. Ο ταξιδιώτης δεν ανοίγει πόρτες μόνον, τις κλείνει κιόλας πίσω του. Και όταν κλείνει τα μάτια του ξαναβλέπει πάντα το μέρος που άφησε, ίσως για πάντα. Όσο σοβαροί και αν είναι οι φανεροί λόγοι του ταξιδιού (ανακαλύψεις, εμπόρια, προσκύνημα κλπ.), τις περισσότερες

φορές είναι ίσως προφάσεις για τον παθιασμένο ταξιδιώτη, που ταξιδεύει γιατί τον ελκύει το κάλεσμα του δρόμου. Και λέγει ο Γάλλος ποιητής ΜΠΟΝΤΛΕΡ «οι μόνοι αληθινοί ταξιδιώτες είναι

αυτοί που φεύγουν μόνο για να φύγουν»!

Τελειώνοντας, ας δοθεί σε όλους αυτούς τους ιδανικούς ταξιδιώτες η ευχή του δικού μας ποιητή του ΚΑΒΑΦΗ:

«Να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος
πολλά τα καλοκαιρινά πρωϊνά να είναι
που με τί ευχαρίστησι, με τί χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους·
να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά
και τις καλές πραγμάτιες ν' αποκτήσεις...
...Πάντα στο νου σου νάχεις την Ιθάκη».

Καλό σας ταξίδι!
Φλεβάρη 1994

● Δ ω ρ ε έ ς

Στο Σύλλογο Αποφοίτων «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» και στο περιοδικό «Νιάουστα» εδώρησαν:

- 1) Το Κέντρο Γεωργικής Έρευνας Μακεδονίας — Θράκης (Θέρμη Θεσσαλονίκης) εις μνήμην Οδυσσέα Ντινόπουλου 20.000 δρχ.
- 2) Η κ. Ελένη Οικονόμου 20.000 δρχ.

Το Δ.Σ. ευχαριστεί θερμά

Ιστορία της Πόλεως Ναούσης

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ η 3η έκδοση

της Ιστορίας της πόλης μας του Ευστ. Στουγιαννάκη
με νέο καλαίσθητο εξώφυλλο

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

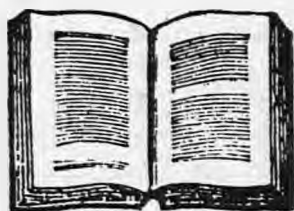
ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Π Ο Ι Η Μ Α Τ Α

του Μάριου Αγγελόπουλου

από τη συλλογή «ΚΡΑΥΓΕΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ»,

Εξώστες δίχως κάγκελα

Στην αιθάλη άφαντης μέρας
ξεκουβαριάζεται τ' άχρωμο νήμα
από επίσημα χέρια
βουτηγμένα σε γάντια θεσμικής εξουσίας.
Κι εξόριστες νύχτες από
τους νωθρούς αμπελώνες των αστεριών
νυχτώνουν τη ζωή μας
με τρύπιες νύχτες!...
Και δραπετεύουν από τις τρύπες
κάθε ανθρώπου οι λεβεντάνθρωποι.
Και σιδερένιες νυχτερίδες σκουριάζουν,
σ' έρημους δρόμους άτακτης φυγής αισθημάτων,
κι απομείναμε κλειδωνιζόμενα,
τρεμουλιαστά ανθρωπάκια
σε ναυτίες ιδεών, που υψώνονται
σαν κύματα αλλοτρίωσης και απουσίας.
Και ζούμε σε ακατοίκητα,
από θαλερές ελπίδες, κορμιά!
Ω!'. γύρνα. Γύρνα ποτάμι που σε δέρνει
ξεγυμνωμένη από σύγνεφα βροχή,
που πέφτει και κατρακυλά ολόγυμνη,
από γκρίζα μπαλκόνια,
σε άχρωμα γκρίζα τοπεία,
σαν σπαραγμός λυτής οδύνης ανθρώπων,
που αποθέτουν νεκρό τον εαυτό τους
στο ουσιαστικό κλινάρι της γης...

ΑΘΑΝΑΤΕΣ ΜΝΗΜΕΣ

Στρατιωτική κατοχή

Στα ορόσημα των σπιτιών
ορθόστατες παλάμες
αλυσσίδα αρχαϊκά ακροκέραμα
χαιρετούν Ρωμαϊκά
τους βαρβάρους
που έρω τοπατούν ομάδι
το χώμα της σάρκας μου.
Φευγατισμένα περιστέρια
ορφάνεψαν τις χούφτες μου
και χάθηκαν...
άσπρο μπουκέτο
στο σμαλτωμένο μυχό τ' ουρανού,
στις γαλάζιες πάχνες,
τα μύχια μυστικά του ΘΕΟΥ
ζητώντας να θρουν.
Κι' έφυγε η περισσότερα της λευτεριάς
φορώντας στο μαθητικό της πηλήκιο
κουκουβάγια ολόχρυση
της γνώσης ή της θλακείας,
σύμβολο δίφορο κι αδιάφορο.
Κ' είναι η νύχτα
της νυχτόμερα νυχτομένης μέρας
που βυθίζει την αιχμηρή σκιά της
στη μουσκεμένη από ιδρώτα σκέψης
ψυχή μου.
Κι' είναι η κίνηση του ωκεανού,
που πέρνει από τις σπηλιές της γης
τη σκοτεινιά του 'Αδη,
και την απλώνει στα κοράλλια των βυθών.
και χείλη άφωνα ψαριών μονολογούν,
και χείλη άφωνα ανθρώπων ενδολογούν
κοιτώντας με υπερήφανα μάτια
που βγάζουν κραυγή κι αστραποβρόντι!..

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΪΠΛΙΑΔΗΣ ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ... ΔΙΠΛΑ ΜΑΣ

Πρόσφατα (5.2.1994) το ΔΗ ΠΕΘΕ Βέροιας, παρουσίασε και στην πόλη μας την πρώτη φετινή του παραγωγή με το έργο του Βεροιώτη συγγραφέα Γιάννη Ταϊπλιάδη «Κι όμως κάπως έτσι...», που είχε τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο Θεάτρου το 1990. Με την ευκαιρία αυτή το περιοδικό μας θεώρησε σκόπιμο να κάνει μια πρώτη, ελλιπή κατ' ανάγκη, παρουσίαση του συγγραφέα και του έργου του, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση για μια πληρέστερη παρουσίαση στο άμεσο μέλλον, στα πλαίσια του αφιερώματος στους ντόπιους λογοτέχνες που προγραμματίζει.

Ο Γιάννης Ταϊπλιάδης γεννήθηκε στη Βέροια, όπου ζει και εργάζεται. Είναι τακτικό μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων και του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου της ΟΥΝΕΣΚΟ. Από τα ιδρυτικά μέλη του Μακεδονικού Θεάτρου, προδρόμου του σημερινού ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας.

Έγραφε έργα για μικρούς και μεγάλους, τα περισσότερα από τα οποία παρουσιάστηκαν στη σκηνή από ΔΗΠΕΘΕ, θιάσους του Ελευθέρου θεάτρου και πολλούς ερασιτεχνικούς θιάσους πολιτιστικών συλλόγων. Έτσι, τα «Όνει-

ρα μέσα στο Δάσος» παρουσιάστηκαν από το Μακεδονικό Θέατρο, τα ΔΗΠΕΘΕ Σερρών και Ρούμελης, και το Νέο Θέατρο του Τάσου Ράμση, ο «Ντίλγς ο Μεγαλοπρεπής» από το Μακεδονικό Θέατρο και το Καφεθέατρο «Αρλεκίνος», οι «Περιπέτειες στην κοιλάδα» από το Μακεδονικό Θέατρο και το «Ένα ζευγάρι κόκκινες μπότες» από το ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας. Το έργο του «Και όμως κάπως έτσι...» τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Θεάτρου του Υπουργείου Πολιτισμού στο διαγωνισμό του 1990. Παρουσιάστηκε το 1992 στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος σε σκηνοθεσία Πάνου Χαρίτογλου και φέτος ανέβηκε στη σκηνή του ΔΗΠΕΘΕ Βέροιας σε σκηνοθεσία Δημήτρη Έξαρχου. Το έργο μεταφράστηκε στα γερμανικά το 1993.

«Απ' όσο γνωρίζω», σημειώνει Ο Δημήτρης Έξαρχος, «ο Γιάννης Ταϊπλιάδης ανήκει στις δυο-τρεις περιπτώσεις των σύγχρονων θεατρικών συγγραφέων μας που αποτελούν την εξαίρεση στον κανόνα που αναγκάζει ή επιβάλλει στους θεατρικούς συγγραφείς την διαδίωξη, την παραμονή και δημιουργία μέσα στην συγκεντρωτική ισοπέδωση της πρωτεύουσας. Αντίθετα σ' αυτήν την κοσμική επιταγή, ο Ταϊπλιάδης ζει στον τόπο του. Από τη Βέροια παρακολουθεί τα γεγονότα και συμμετέχει στις εξελίξεις, δίνοντας τις μάχες του στα μέτωπα της πολιτικής, του πολιτισμού και γενικά του κοινωνικού θύου. Βαθιά ριζωμένος στον τόπο του, άρρηκτα δεμένος με την ιστορία του, εμφανίζει τα θεατρικά του κείμενα μ' εκείνη την αβίαστη συνέπεια, που μόνη της καταμαρτυρεί τον πλούτο των ιδεών και την αστείρευτη ανάγκη του συγγραφέα για καλλιτεχνική δημιουργία και

έκφραση. Η μέχρι σήμερα πλούσια δράση του στα πολιτιστικά πράγματα του τόπου, δεν τον εμπόδισαν να έχει ήδη πίσω του

Επιμέλεια: Αλέξανδρος Οικονόμου

ένα πλούσιο συγγραφικό έργο που αριθμεί δέκα παιδικά θεατρικά έργα και δυο για μεγάλους.....

... Το συγγραφικό έργο του Γιάννη Ταϊπλιάδη δεν χρειάζεται πια εγκώμια για να δικαιωθεί. Έχει δικαιωθεί και καταξιωθεί πάνω στην πιο αλάθητη ζυγαριά. Την θεατρική σκηνή και το θεατρικό σανίδι, το χώρο που καταξιώνει και απορρίπτει δια παντός συγγραφείς, σκηνοθέτες και ηθοποιούς...» (απόσπασμα από σημείωμα του Δ. Έξαρχου στο περιοδικό «Πολιτιστικά Δρώμενα» της ΔΕΤΟΠΟΚΑ - Βέροιας Νο 5/1994).

Άλλα θεατρικά έργα του Γιάννη Ταϊπλιάδη είναι «Το άρωμα της γης», «Ρετιρέ στον έβδομο», «Η γοητεία του λευκού ρόδου» και το τελευταίο του «Ο θάλατος είναι ακόμη εκεί». Από τις εξωθεατρικές του δραστηριότητες αξίζει να σημειωθεί η κινηματογραφική και φωτογραφική καταγραφή όλης σχεδόν της περιοχής του Πόντου, που έγινε σε τρεις αποστολές εκεί, τις οποίες οργάνωσε η Εύξεινος Λέσχη τα έτη 1981 - 82 και 83. Το αποτέλεσμα αυτής της δουλειάς ήταν τρία κινηματογραφικά δώρα ντοκυμαντέρ που έχουν προβληθεί κατ' επανάληψη.

Για τις διακρίσεις και την συγγραφική του δραστηριότητα, τον Ιούλιο του 1991, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Βέροιας, ο συγγραφέας τιμήθηκε με το μετάλλιο της πόλης.

ΕΝΑΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ (και όχι μόνο) ΦΛΕΒΑΡΗΣ

Γκρινιάζουμε συχνά εμείς οι κάτοικοι της μικρής αυτής πόλης, δικαιολογημένα τις περισσότερες φορές, αδικαιολόγητα κάποιες άλλες και ονομάζουμε την Νάουσα «νεκρούπολη» και «κοιμητή-

Του Χρήστου Μπαταντζή

ρι» και ότι άλλο θυμίζει νέκρα, ύπνο χωρίς όνειρα, απραξία, στασιμότητα, για να χαρακτηρίσουμε την ανυπαρξία ουσιαστικής πολιτιστικής δραστηριότητας ή πιά απλά την μή παραγωγή, αναπαραγωγή, εισαγωγή και κατανάλωση προϊόντων που έχουν να κάνουν με την καλλιτεχνική έκφραση της ανθρώπινης σκέψης.

Έρχονται όμως, κάποτε, κάποιες μέρες, εβδομάδες ή και μήνες ολόκληρος μερικές φορές, που όλα ανατρέπονται και η πόλη μας μετατρέπεται ξαφνικά σε ένα δυναμικό πνευματικό εργαστήριο, μέσα στο οποίο δουλεύονται και προσφέρονται για απόλαυση όλες οι μορφές της καλλιτεχνικής έκφρασης. Κατά τη διάρκεια μιάς τέτοιας φωτεινής δραστηριοποίησης της γνώσης, της φαντασίας, της ευστοχής παρατήρησης, του καλού γούστου, η Νάουσα απογειώνεται από την πολιτιστική της μιζέρια και παύει να υπάρχει ο λόγος για παρόμοιες μεμφίμοιρες εκφράσεις και χαρακτηρισμούς.

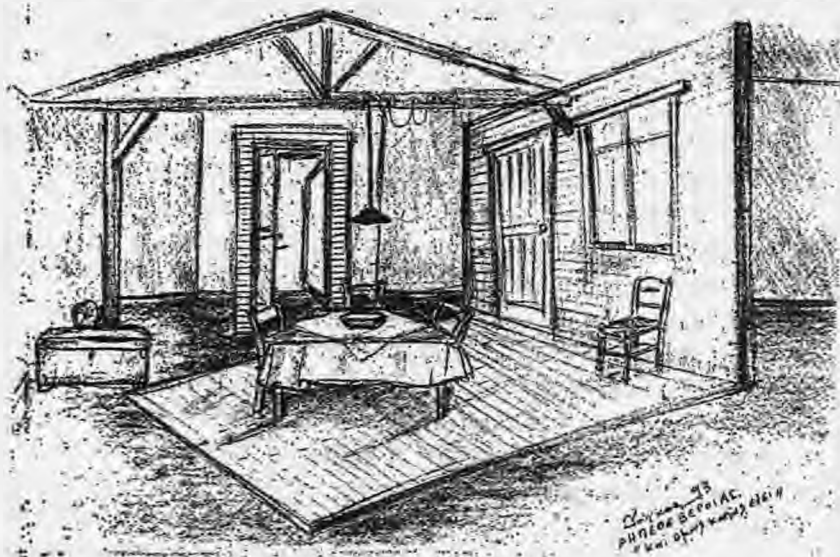
Ένας τέτοιος μήνας ήταν και ο φετινός Φλεβάρης που μας έδωσε τόσες χαρές πολιτιστικής υφής, όσες δεν μάς δίνει, πολλές φορές, χρόνος ολόκληρος.

Η καλή αρχή έγινε με μια θεατρική παράσταση και μια έκθεση ζωγραφικής.

Η παράσταση ήταν του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βεροίας με το έργο του Βεροιώτη συγγραφέα Γιάννη Ταϊπλιάδη «ΚΙ ΟΜΩΣ ΚΑΠΩΣ ΕΤΣΙ».

Είχαμε χρόνια να απολαύσουμε ένα τόσο γνήσιο και καλογραμμένο νεοελληνικό έργο με σαφέστατους στόχους και προθέ-

σεις ξεκάθαρες. «Ένας αθέατος μεγαλοκτηματίας με τα οικονομικά του συμφέροντα, στήνει γύρω από τους κατοίκους ενός μικρού χωριού, με συνθήκες ζωής αφόρητα πιεστικές, ένα βρόγχο, που αργά, αλλά σταθερά και αμετάκλητα, τους πνίγει. Πίσω από μια, πάντα κλειστή πόρτα υπάρχει το καθυστερημένο παιδί που γίνεται το εύκολο υποχείριο

Το σχέδιο του σκηνικού και η ενδυματολογική πρόταση του Μιχάλη Σδούγκου για το έργο του Γιάννη Ταϊπλιάδη «ΚΙ ΟΜΩΣ ΚΑΠΩΣ ΕΤΣΙ».

των συμφερόντων αυτών και η πρόσφορη και ανυπεράσπιστα αφορμή που πυροδοτεί την κατάσταση. Ταυτόχρονα ένας κρατικός μηχανισμός, στημένος μακριά από κάθε έννοια κοινωνικής πρόνοιας, αφήνει τους ανθρώπους αβοήθητους και έρμαια της τύχης τους». Αλλά «...τα έξι πρόσωπα του έργου...» σημειώνει στο πρόγραμμα ο σκηνοθέτης του έργου Δημήτρης Ξεάρχος «...έστω και αργά, θα σταθούν στο τέλος απέναντι στα πραγματικά τους πρόσωπα. Με ρεαλισμό θα σπάσουν τα πλαστά κάτοπτρα και θα δούν ότι ο αντίπαλος δεν είναι πάντα ο άλλος... Δε θα διστάσουν να αναμετρηθούν με τους εαυτούς τους... από κεί και πέρα θα πορευτούν και δεν έχει σημασία το κατά πού. Θα είναι πλέον αληθινό!...».

Αυτή η συνεχής θεματική κορύφωση της δράσης του έργου, αποδόθηκε σκηνοθετικά με θαυμάσιους ρυθμούς και με μια σοφή «φυσική» κινητικότητα που απέτρεψε τη δημιουργία «κουλιάς», ακόμα και στα πιο χαλαρά μέρη του κειμένου. Η διάσχιση του χώρου της σκηνής καθώς και οι προσεγγίσεις και αποσείσεις των προσώπων δημιούργησαν ένταση στην πυκνότητα του έργου και δυναμώσαν ακόμα περισσότερο τη δραματική του συνοχή.

Όλοι οι ηθοποιοί απέδωσαν τους χαρακτήρες με μιά χαμηλών τόνων δυναμική εκφραστική, χωρίς να καταφύγουν στιγμή σε κραυγαλέους θεατρινισμούς. Η Πελαγία Αγγελίδου, στο ρόλο της Μαρίας, θασίστηκε στην εκφραστικότητα τεχνική της και με πειστικές κινήσεις, στάσεις, χειρονομίες, άγγιξε αποτελεσματικά το τραγικό, σ' όλη τη διαδρομή του δράματός της μέχρι την κορύφωσή του. Εξαιρετικός και ο Αλέξανδρος Τσακίρης, στο ρόλο του Κυριάκου, αποδείχτηκε ιδανι-

κός ερμηνευτής του αδιέξοδου και καιροσκοπικού χαρακτήρα του «συζύγου».

Η πυκνή και θεατρικότητα γραφή του Γιάννη Ταϊπλιάδη, η αδρή νατουραλιστική σκηνοθετική αντιμετώπιση του κειμένου από τον Δημήτρη Ξεάρχο και η έξοχη ερμηνεία των έξι ηθοποιών, συνέτελεσαν τα μέγιστα για μια υπέροχα δημιουργική επαγγελματική παράσταση. Το ΔΗΠΕΘΕ Βεροίας δεν μας είχε συνηθίσει στο παρελθόν σε τόσο δυνατές θεατρικές στιγμές.

Την ίδια βραδυά που προσφέρονταν στο κοινό της πόλης μας αυτή η παράσταση, είχαμε και τα εγκαίνια της έκθεσης ζωγραφικής του Κώστα Νέστωρα. Ο Ναουσάκιος Ζωγράφος, από νεαρή ηλικία, πριν από χρόνια, στην πρώτη του έκθεση, μάς είχε αποκαλύψει το ιδιόρρυθμο και ιδιόμορφο ταλέντο του. Τώρα όμως μάς εντυπωσίασε με τη δύναμη της γραμμής του και την τόλμη των υλικών του. Η έκθεσή του ήταν ένα πανηγύρι χρωμάτων και σχημάτων. Ταυτόχρονα ήταν και ένας κόσμος μυστηριώδης, ονειρικός, γεμάτος ταραχή, αγωνία και προβληματισμό. Πώς αλλιώς θα μπορούσε να απεικονίσει ο καλλιτέχνης, τον αλλοπρόσαλλο, συγχισμένο, ερεβώδη κόσμο της σημερινής και να εκφράσει το δικό του παρών στον κόσμο αυτό;

Στα μέσα του Φλεβάρη, μαζί με το χιόνι, μας ήρθε και η δεύτερη θεατρική παράσταση του μήνα. Η ερασιτεχνική θεατρική ομάδα του Ε.Γ.Σ. «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ», μιά ομάδα με θεατρική δραστηριότητα δυο σχεδόν δεκαετιών, παρουσίασε την «επιθεώρηση» του Κώστα Κόλλα «ΚΑΡΑΒΙ ΑΠΟΨΕ Τ' ΟΝΕΙΡΟ».

Μετά την θαυμάσια περυσινή παράσταση του συλλόγου αυτού με το έργο του Γρ. Ξενοπούλου «ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΕΓΩ» που χάραξε

κάποιους διαφορετικούς δρόμους στον δύσκολο χώρο του ερασιτεχνικού μας θεάτρου, δικαιολογημένα περιμέναμε ένα προχώρημα ή τουλάχιστον μια εμπέδωση των όσων κερδίστηκαν τότε. Δυστυχώς όμως, η παράσταση αυτή δεν οδήγησε τα πράγματα προς τα εκεί.

Η σκηνογραφία και σκηνοθεσία ήταν του Κώστα Κόλλα. Η μουσική επιμέλεια του Τάσου Κτώνα. Το «Μπαλέτο» της Καίτης Νίκου-Τσιικίτικου.

Τους διάφορους «τύπους» των σκέτς παρουσίασαν οι: Φώτης Ιγνατιάδης, Ρίτσα Τριανταφυλλίδη, Νίκος Τραφιώτης, Κώστας Κόλλας, Τασούλα Κάππα, Πασχάλης Γιανκούλας, Παύλος Ιωσήφιδης, Γιώργος Βογιατζούλης, Σταύρος Εξηντάρας, Βαίτσα Μπυγιάλα, Αγγελική Αντιφάκου, Σοφία Καλπαξίδου, Δημήτρης Αποστόλου, Λαμπρινή Γκέσιου και Ιωσήφ Ιωσήφιδης.

Ταυτόχρονα με την παράσταση αυτή, είχαμε κι' άλλη μια έκθεση ζωγραφικής με γενικό τίτλο «DIAGONAL», που έφτασε και στην πόλη μας με τη φροντίδα των ανθρώπων του Πολιτιστικού μας Κέντρου. Η έκθεση αυτή ήταν μια αντιπροσωπευτική ανασκόπηση του σύγχρονου δημιουργικού έργου 39 Γερμανών ζωγράφων (οι περισσότεροι), αλλά και ζωγράφων από την Πολωνία, Ρωσία, Κουρδιστάν, Βουλγαρία, Ελλάδα και Τσεχία, που εργάζονται στη Γερμανία και ανήκουν στις συνδικαλιστικές ενώσεις των ζωγράφων της Βάδης - Βιτεμβέργης και του Βραδεμβούργου. Ήταν μιά προσπάθεια, που καταβάλλεται σ' αυτές τις Γερμανικές επαρχίες, για την υποστήριξη σχεδίων που είναι κατάλληλα για τη δημιουργία και σταθεροποίηση πολιτιστικών σχέσεων όχι μόνο στα πλαίσια της Ενωμένης Γερμανίας, αλλά και του εξωτε-

Από την παράσταση της Θεατρικής Ομάδας του «Ζαφειράκη»
«ΚΑΡΑΒΙ ΑΠΟΨΕ Τ' ΟΝΕΙΡΟ».

ρικού.

Η έκθεση αυτή έδειξε τον πλουραλισμό των καλλιτεχνικών μέτρων και του καλλιτεχνικού περιεχομένου δημιουργών που εργάζονται σε μια συγκεκριμένη Ευρωπαϊκή περιοχή, σε μια σχεδόν ολοκληρωμένη μορφή. Ήταν μια από τις ελάχιστες ευκαιρίες που έχει το φιλότεχνο κοινό της πόλης μας να έρθει σε επαφή και να γνωρίσει, όσο το επέτρεπε το περιεχόμενο αυτής της έκθεσης, τη δουλειά κάποιων σύγχρονων Ευρωπαίων ζωγράφων, και όχι μόνο, και να την αντιπαραβάλλει με τη δουλειά σύγχρονων Ελλήνων ζωγράφων και κυρίως με τη δουλειά των γνωστών ζωγράφων της πόλης μας.

Με τον «Ταρτούφο» του Μολιέρου, συμμετείχε στα θεατρικά πράγματα του μήνα το Πολιτιστικό μας Κέντρο, κλείνοντας θριαμβικά την αυλαία αυτού του θεατρικότερου Φλεβάρη.

Ο «ΤΑΡΤΟΥΦΟΣ», το σπουδαιότερο ίσως έργο του Γάλλου δραματουργού του 17ου αιώνα, αυτή η «πικρή» κωμωδία που έχει για θέμα της την ψευδοθρησκευόμενη

υποκρισία ορισμένων (το φαινόμενο είναι και σημερινό) οι οποίοι για να ικανοποιήσουν τους ιδιοτελείς σκοπούς τους χρησιμοποιούν την εξωτερική εμφάνιση της αγιότητας και της αρετής, καπηλεύονται κάθε ιερό και όσιο, έχει ενταχθεί στα αριστουργήματα του παγκόσμιου θεατρικού δραματολογίου και το όνομα του κεντρικού ήρωά του, έχει ενσωματωθεί στα λεξικά ως συνώνυμο της υποκρισίας και της ψευτοθρησκείας.

Η θεατρική ομάδα του Πολιτιστικού μας Κέντρου, μια ομάδα με αξιοθαύμαστη πορεία δέκα και πλέον ετών στο χώρο του ερασιτεχνικού θεάτρου, απέδειξε για μια ακόμα φορά πως έχει την ικανότητα να καταπιαστεί με ένα καταξιωμένο έργο του παγκόσμιου δραματολογίου και να φτάσει μ' αυτό σε ένα αξιόλογο θεατρικό αποτέλεσμα.

Το έργο αποδόθηκε σκηνοθετικά από τον Δημήτρη Αραμπατζόγλου, τον μόνιμο σκηνοθέτη της ομάδας αυτής κατά τα τελευταία επτά χρόνια, με γρήγορους ρυθμούς, σαφήνεια και ζωντάνια, αλ-

λά και με τον γνωστό ακαδημαϊσμό του, που στην περίπτωση όμως αυτού του έργου, υπηρέτησε και πρόβαλε τυπικά το πνεύμα του κειμένου. Γενικά, όπως έχουμε διαπιστώσει και από τις προηγούμενες δουλειές του σκηνοθέτη, ο Δημήτρης Αραμπατζόγλου αποφεύγει κατά κανόνα το ρισκάρισμα μιας καθαρά προσωπικής ματιάς, ή αλλιώς το τόλμημα της σκηνικής διατύπωσης κάποιας προσωπικής άποψης, κάτι δηλαδή που σίγουρα, αλλά πάντα ανάλογα με τους χειρισμούς, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μιά διαφορετική «ανάγνωση» του έργου και κατ' επέκταση μιά, πιθανόν, πιο ενδιαφέρουσα σκηνοθετική αντιμετώπισή του. Αυτός ο χειρισμός πιστεύω, θα διευκόλυνε πολύ τα πράγματα και κυρίως τους ερασιτέχνες ηθοποιούς που δεν έχουν διδαχθεί τον τυπικό τρόπο κίνησης και εκφοράς λόγου που απαιτείται για παρόμοια ανεδάσματα, αλλά θα διευκόλυνε και τον ίδιο σκηνοθέτη που εύκολα κανείς μπορεί να υποψιαστεί τί τεράστιες προσπάθειες κατέβαλε για να πετύχει ότι πέτυχε. Θασισμένος στην «παραδοσιακή» άποψη για το ανέδασμα τέτοιων έργων.

Το σκηνικό του Αλέξανδρου Οικονόμου λειτουργικό και πανέμορφο θύμιζε γκραβούρες εποχής, χωρίς να λείπουν και κάποιες λεπτομέρειες από εικονογραφήσεις δικών μας μνημείων που τόνισαν τη διαχρονικότητα της αληθινής τέχνης. Το ίδιο ισχύει και για τα θεατρικότερα κοστούμια που σχεδιάστηκαν από τον ίδιο.

Το σταθερό «δίδυμο» της ομάδας (Γ. Μπέκας - Μ. Αδαμίδης) απέδειξε για άλλη μια φορά τις εκφραστικές δυνατότητες που διαθέτει. Ειδικά ο Γ. Μπέκας απέδωσε τον εξωθημένο στα άκρα χαρακτήρα του κεντρικού ήρωα, με θαυμάσια μαεστρία και με

Σκηνή από την παράσταση του Π. Κ. Νάουσας «Ο ΤΑΡΤΟΥΦΟΣ» του Μολιέρου

χαμηλούς φωνητικούς και κινητικούς τόνους, που του επέτρεψαν να «εικονοποιήσει» εύστοχα το ύπουλο πάθος του υποκριτή, του Ταρτούφου. Αλλά και η ερμηνεία του Μελέτη Αδαμίδη με τις μεγαλόσημες κινήσεις και τις έντονες φωνητικές εναλλαγές, συνετέλεσε αποτελεσματικά στην προβολή του «κλασικού» ευκολόπιστου τύπου, του Οργκόν. Πολύ καλοί στις ολιγόλεπτες εμφανίσεις τους ο Φ. Ιγνατιάδης και ο Χάρης Αδαμίδης που σκιαγράφησαν με αδρές γραμμές τους τύπους του δικαστικού κλητήρα ο πρώτος και του αστυνομικού ο δεύτερος.

Οι υπόλοιποι, ακόμα και τα πολύ νεαρά άτομα, που εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στη σύνθεση της ομάδας, κατόρθωσαν, οδηγημένοι από τον σκηνοθέτη τους, να ξεπεράσουν ως ένα βαθμό τις όποιες αδυναμίες τους και να σταθούν στο ύψος της παράστασης.

Η όλη προσπάθεια θα πρέπει να θεωρηθεί σαν μια από τις ευτυχισμένες στιγμές του ερασιτεχνικού θεάτρου στην πόλη μας. Και σίγουρα αυτό δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός, αλλά αποτέλεσμα της συνέχειας της δουλειάς

και της συνέπειας των βασικών στελεχών της ομάδας αυτής.

Τους ρόλους ερμήνευσαν, μαζί με τους προαναφερόμενους, και οι: Μιχάλης Καμπουρόπουλος, Δόμνα Γεωργιάδου, Μαρία Τορορή, Έλενα και Ευαγγελία Κιτερικόγλου, Άκης Γαλανός, Κώστας Γιάντσης και Ελισσάβετ Λόγγου.

Μια ακόμα έκθεση ζωγραφικής Ναουσαίου και πάλι καλλιτέχνη εκτός Ναούσης αυτή, προστίθεται στις πολιτιστικές δραστηριότητες που σημειώθηκαν μέσα στον

ίδιο μήνα. Ήταν η έκθεση του Γιώργου Μπαδόλα στην γκαλερί ALBA των Αθηνών, όπου ο συμπολίτης ζωγράφος παρουσίασε τα νέα του έργα. Η έκθεση αυτή είχε, όπως πληροφορηθήκαμε από «αυτόπτες μάρτυρες», εντυπωσιακή επιτυχία.

Αν σ' όλα αυτά προστεθούν και οι μουσικές βραδυές με γνωστά ονόματα συνθετών, τραγουδιστών και συγκροτημάτων που εμφανίστηκαν σε νυχτερινό κέντρο της πόλης μας (Γ. ΣΠΑΘΑΣ - Β. ΛΕΚΑΣ με μια αναδρομή παλιών και νέων τραγουδιών τους, J. MASSINO - Γ. ΓΑΚΗΣ - TRUBLEMAKERS με μια ξενάγηση στους ρυθμούς της τζάζ και του ρόκ, ΜΑΝΩΛΗΣ ΡΑΣΟΥΛΗΣ με γνωστά και άγνωστα τραγούδια του και τέλος το συγκρότημα THE BLUES WIRE με ελληνικά μπλούζ), καθώς και μια συναυλία μουσικής δωματίου με έργα για πιάνο και κλαρινέτο στην Εστία Μουσών, τότε δεν θα ήταν υπερβολή αν χαρακτηρίζαμε τον φετινό Φλεβάρη, με την έντονη πολιτιστική δραστηριότητα, σαν έναν από τους πιό «ζωντανούς» μήνες των τελευταίων ετών στην πόλη μας. Μακάρι τέτοιοι μήνες να βρεθούν πολλοί μπροστά μας.

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπει
σε κάθε Ναουσαϊκό σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράφει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

Βιβλιοθήκη Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τα ιδιαίτερα προβλήματα της καλλιέργειας της κερασιάς και η αντιμετώπισή τους

Τα ιδιαίτερα προβλήματα που έχει η καλλιέργεια της κερασιάς και δύσκολα αντιμετωπίζονται, όπως είναι γνωστό σε όλους τους κερασοκαλλιεργητές, είναι η κακή γονιμοποίηση και το σχίσμο των καρπών, όταν ο καιρός είναι βροχερός κατά την περίοδο της άνθησης και της ωρίμασής του καρπού αντίστοιχα.

Άλλα προβλήματα μικρότερης σημασίας για τη χώρα μας, είναι η διδυμία των καρπών, η κοιμώση, η ευαισθησία της κερασιάς σε διάφορες ασθένειες κ.λπ.

Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων είναι δύσκολη γιατί δεν υπάρχει πρόπος θεραπείας με χημικές ουσίες ή άλλα μέσα. Ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης είναι η αποφυγή τους με προληπτικά μέσα, τα οποία πρέπει να γνωρίζουν οι κερασοκαλλιεργητές και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα πριν εμφανισθούν τα προβλήματα.

Α. Η κακή γονιμοποίηση των ανθών

Όλες οι ποικιλίες κερασιάς, με εξαίρεση τη Stella, τις νεώτερες Sunburst και Lapins και μερικές άλλες, είναι αυτόστειρες. Δηλαδή, τα άνθη τους δεν μπορούν να αυτογονιμοποιηθούν και για να γίνει η γονιμοποίηση αυτών χρειάζεται να υπάρχουν στον κερασιώνα και άλλες ποικιλίες, που να χρησιμοποιούνται ως επικονιάστριες.

Πολλές ποικιλίες είναι μεταξύ τους και σταυρογονιμοποιούνται μεταξύ τους.

Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και σε άλλα είδη σπιροφόρων,

όπως στη μηλιά, αχλαδιά, αμυγδαλιά κ.ά. Στην κερασιά όμως έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί σχηματίζει καρπού μικρού μεγέθους και μια κανονική καρπόδεση χρειάζεται ποσοστά γονιμοποίησης των ανθών μεγαλύτερα του 40%.

Για τους παραπάνω λόγους όλα τα Ιδρύματα Έρευνας, πριν διαδό-

Του Ιωάννη Α. Χατζηχαρίση ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. Ινστιτούτο Φυλλοδόλων Δένδρων

σουν μια αξιολογή ποικιλία, διεξάγουν ειδικά πειράματα για να διαπιστώσουν και ποιές ποικιλίες είναι οι κατάλληλοι επικονιαστές.

Για να είναι μια ποικιλία κατάλληλος επικονιαστής χρειάζεται να παράγει μεγάλες ποσότητες και γόνιμη γύρη. Να συνανθίζει με την κύρια ποικιλία και να σταυρογονιάζεται μαζί της.

● Παράγοντες που επιδρούν στη γονιμοποίηση

Η γονιμοποίηση χωρίζεται σε τρεις φάσεις. Την επικονίαση, τη γονιμοποίηση και το σχηματισμό του εμβρύου με το ενδοσπέρμιο. Για να σχηματισθεί ο καρπός πρέπει και οι τρεις φάσεις να εξελιχθούν ομαλά και αδιάταχτα. Κάθε παράγοντας που διαταράσσει ή παρεμποδίζει την εξέλιξη έστω και μιας φάσεως έχει δυσμενή επίδραση στο τελικό αποτέλεσμα.

1) Κατά την επικονίαση, η γόνιμη μεταφέρεται από τα άνθη της κύριας ποικιλίας, πάνω στο οποίο προσκολλάται με το στιγμιαίο υ-

γρό.

Η μεταφορά της γύρης στην κερασιά γίνεται σε ποσοστό 99% από τις μέλισσες. Βροχερός καιρός, ισχυροί άνεμοι ή χαμηλές θερμοκρασίες, παρεμποδίζουν την πτήση των μελισσών και δεν γίνεται η μεταφορά της γύρης.

Οι όροχοπτώσεις αυτή την περίοδο έχουν και άλλες δυσμενείς επιπτώσεις στην επικονίαση.

— Το νασιό της βροχής κολλάει τους γυρεόκοκκους μεταξύ τους και πάνω στους ανθήρες και δεν μπορούν να μεταφερθούν.

— Ξεπλύνει το στιγμιαίο υγρό από το στίγμα του υπέρου και δεν μπορούν οι γυρεόκοκκοι να προσκολληθούν σ' αυτό.

— Παρασύρει τους γυρεόκοκκους από το στίγμα.

2) Κατά τη γονιμοποίηση, ο γυρεόκοκκος μόλις επικαθήσει και προσκολληθεί στο στίγμα του υπέρου, αρχίζει να εκδλαστώνει τον γυρεασωλήνα, ο οποίος διασχίζει όλο το μήκος του υπέρου, εισέρχεται στον εμβρύοσακκο και ελευθερώνει τους απερματικούς πυρήνες. Οι σπερματικοί πυρήνες γονιμοποιούν το ωάριο και τους δυο πολικούς πυρήνες.

Το ωάριο μόλις είναι έτοιμο για γονιμοποίηση πρέπει να γονιμοποιηθεί μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα. Εάν περάσει αυτό το χρονικό διάστημα χωρίς να γονιμοποιηθεί εκφυλίζεται. Το χρονικό αυτό διάστημα στην κερασιά είναι μικρότερο από τα περισσότερα σπιροφόρα. Διαρκεί από 72 μέχρι 120 ώρες, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες. Χαμηλές ή ψηλές θερμοκρασίες, ισχυροί άνεμοι, μεγάλη ξηρα-

σία συντομεύουν τη διάρκεια ζωής του ωαρίου. Θερμικρασίες κάτω από 0C (από -1 έως -3) μπορούν να παγώσουν το υάριο, χωρίς να ζημιώσουν άλλα μέρη του άνθους.

Από τα προηγουμένα διαπιστώνεται ότι, ο χρόνος που μεταλαβεί από την επικονίαση μέχρι που ο γυρεοσωλήνας να φθάσει στον εμβρυόσακκο και να γίνει η γονιμοποίηση είναι πολύ κρίσιμος.

Ο χρόνος αυτός εξαρτάται από τη μορφολογία του άνθους, κυρίως από το μήκος του στυλίου και από την ταχύτητα αυξήσεως του γυρεοσωλήνα μέσα στο στυλό.

Η ταχύτητα αυξήσεως του γυρεοσωλήνα επιτρέπει από τους παρακάτω παράγοντες:

— Από το είδος του σπυροφόρου. Στην κερσιά είναι υπερδιπλάσια από την αμυγδαλιά.

— Από την ποικιλία από την οποία προήλθε η γύρη.

— Από το αν έγινε σταυροεπικονίαση ή αυτοεπικονίαση. Στην σταυροεπικονίαση είναι μεγαλύτερη.

— Από τις θερμικρασίες του περιβάλλοντος. Η μεγαλύτερη ταχύτητα εμφανίζεται σε θερμοκρασίες μεταξύ 20 C και 25C.

Το ασμυδόαστο των ποικυλίων παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην ενδλάστηση και την είσοδο του γυρεοσωλήνα στον εμβρυόσακκο. Στις ασμυδόαστες ποικυλίες, δηλαδή σ' αυτές που δεν σταυρογονιμοποιούνται, παρεμποδίζεται η ενδλάστηση του γυρεοσωλήνα από το στίγμα, από το στυλό ή από τον εμβρυόσακκο και δεν μπορεί να φθάσει μέχρι το ωάριο.

Στην κερσιά υπάρχουν ειδικοί γύνοι για αυτό το σκοπό. Οι ποικυλίες που φέρουν τους ίδιους γύνους είναι: ασμυδόαστες.

3) Το ωάριο μόλις γονιμοποιηθεί σχηματίζει το ζυγώτη, ο οποίος με αλληλεπλήρες κυταροδιαρέσεις δίνει το έμβρυο.

Οι δυο πολικοί πυρήνες, μόλις γονιμοποιηθούν με τον δεύτερο σπερ-

ματικό πυρήνα, σχηματίζουν το τριπλοειδές ενδοσπέρμιο με αλληλεπλήρες επίσης κυταροδιαρέσεις.

Για να σχηματισθεί ο καρπός πρέπει να γονιμοποιηθούν και να εξελιχθούν ομαλά και τα δυο μέρη, το έμβρυο και το ενδοσπέρμιο.

Σε μαρικές περιπτώσεις γίνεται η γονιμοποίηση του ωαρίου, αλλά οι δυο γαμέτες (σπέρμα και ωάριο) δεν μπορούν να συνεργαστούν για να δώσουν το ζυγώτη. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και με το ενδοσπέρμιο. Σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να σταματήσει η εξέλιξη του ζυγώτη ή του ενδοσπερμίου.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις το πρόβλημα είναι συνήθως ορμονικό ή σχετίζεται με το ασμυδόαστο.

Άλλοι παράγοντες που επιδρούν είναι η θρεπτική κατάσταση των δένδρων, των βλαστών πάνω στους οποίους βρίσκονται τα καρποφόρα όργανα ή των καρποφόρων οργάνων πάνω στα οποία βρίσκονται: τα άνθη.

Η έλλειψη αζώτου, βορίου και πολλών άλλων στοιχείων, έχει επίσης θυμινείς επιδράσεις σε όλες τις φάσεις της γονιμοποίησης και ιδιαίτερα στο σχηματισμό του εμβρύου και του ενδοσπερμίου.

● Αντιμετώπιση του προβλήματος

Από όσα αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, γίνεται φανερό ότι λίγα μπορεί να κάνει ο κερσοκαλλιεργητής, για να αποφύγει την κακή γονιμοποίηση και ως εκ τούτου την κακή καρπώδεση. Αυτά είναι:

1) Πρέπει να μεριμνήσει, κατά την εγκατάσταση του κερσεώνα, για τη φύτευση επαρκών σε αριθμό, καλά κατανομημένων και κατάλληλων επικονιαστών.

Ποσοστά επικονιαστών, σχέδια φύτευσης και κατάλληλοι επικονιαστές των καλλιεργούμενων ποικυλίων, δόθηκαν σε άλλο δημοσίευμα του περιοδικού.

Για καλύτερα αποτελέσματα, κα-

λό είναι στους κερσεώνες να φυτεύονται περισσότερες από δυο ποικυλίες, που να σταυρογονιμοποιούνται μεταξύ τους. Η φύτευση να γίνεται με εναλλαγή των ποικυλίων ανά δυο σειρές η κάθε ποικιλία.

Στην περίπτωση αυτή έχουμε καλύτερη γονιμοποίηση, μεγαλύτερη περίοδο συγκομιδής και αν η μία ποικιλία ζημιωθεί, θα δώσουν παραγωγή οι υπόλοιπες.

2) Τα δένδρα πρέπει να βρίσκονται σε καλή φυτική και θρεπτική κατάσταση. Αυτό επιτυγχάνεται εύκολα με τις σωστές καλλιεργητικές φροντίδες. Την ορθολογιστική λίπανση, την κανονική άρδευση, τα σωστά κλαδεύματα, την αντιμετώπιση των εχθρών και ασθενειών κ.λ.π.

3) Κατά την περίοδο της άνθησης, πρέπει να υπάρχουν πολύ κοντά στον κερσεώνα ή αν είναι δυνατόν μέσα σ' αυτόν, ζυγών μελισσών με επαρκή πληθυσμό. Η αξία αυτών φαίνεται περισσότερο, όταν επικρατούν δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Στις περιπτώσεις αυτές, οι μέλισσες επωφελούνται από μικρά διαλείμματα καλοκαιρίας κατά την διάρκεια της ημέρας, και κάνουν μικρές πτήσεις στα κοντινά δένδρα.

4) Για την προστασία των μελισσών δεν πρέπει να γίνονται ψεκασμοί κατά τη διάρκεια της άνθησης, με επικίνδυνα φάρμακα για τις μέλισσες, γιατί τις σκοτώνουν και δεν γίνεται επικονίαση. Επί πλέον ζημιώνονται και οι μελισσοκόμοι: που διαθέτουν τα μελίσσια.

5) Μαρικά μυκητοκτόνα, όπως το Θιράμ, το Ζινέμ, κ.ά. είναι τοξικά για τη γύρη και δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για ψεκασμούς την περίοδο άνθησης. Κυρίως όταν είναι ανοιχτό το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθέων.

6) Η χρησιμοποίηση ορμονικών σκευασμάτων με ψεκασμό για τη βελτίωση της καρπώδεσης, όπως είναι οι γιβερελλίνες (GA3) και το ναφθαλινικό οξύ (NAA), δεν έ-

δωσε στη χώρα μας ενθαρρυντικά αποτελέσματα για την κερασιά και δεν συνιστάται η χρησιμοποίησή τους.

7) Εάν κάποια χρονιά τα δένδρα είναι υπερφορτωμένα και η ετήσια δόξαση πολύ μικρή, πρέπει να λιπαίνονται αμέσως μετά την συγκομιδή, με ένα περίπου κιλό νιτρική αμμωνία ή ανάλογη ποσότητα νιτρικού καλίου, για να δώσουν ικανοποιητική παραγωγή και τον επόμενο χρόνο.

Β. Το σχίσσιμο του καρπού κατά την ωρίμανση

Όλες οι τραγανές ποικιλίες κερασιές, που χρησιμοποιούνται κυρίως για κωπή, κατανάλωση και έχουν τη μεγαλύτερη εμπορική αξία, παρουσιάζουν ευαισθησία στο σχίσσιμο του καρπού, όταν επικρατούν βροχοπτώσεις κατά την περίοδο της ωρίμανσης.

Από τις καλλιεργούμενες ποικιλίες την μεγαλύτερη ευαισθησία παρουσιάζει η Τραγανά Εδέσσης, ακολουθούμενη από την Van και την B. Burlat. Την μικρότερη τη B. Stark Hardy Giant ακολουθούμενη από την Larian και Vogue.

Ο καρπός της B. Burlat εμφανίζει συνήθως κυκλικές, αβαθείς σχισμές, στη ζώνη γύρω από τη βάση του ποδίσκου. Την Van βαθείες εγκοπές στο ακροκάρπιο. Των άλλων ποικιλιών βαθείες απλές ή σταυροειδείς σχισμές στα πλευρά ή κυκλικές γύρω από το περικάρπιο.

Τα σχίσματα του καρπού επιτρέπουν την είσοδο στο εσωτερικό αυτού μυκήτων και βακτηρίων και κυρίως της Μονιλίας, στην οποία η κερασιά παρουσιάζει μεγάλη ευαισθησία, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι ζημιές και ο καρπός να γίνεται ακατάλληλος για εμπορία.

Η ζημία που μπορούν να υποστούν οι κερασσοκαλλιεργητές είναι συνήθως η ολοκληρωτική απώλεια της παραγωγής, ακόμη και στις περιπτώσεις που τα ποσοστά των

σχισμένων καρπών είναι μικρά.

Στις περιπτώσεις που τα ποσοστά των σχισμένων καρπών είναι μικρά, πρέπει να γίνει αυστηρή διαλογή των καρπών κατά τη συγκομιδή. Η εργασία αυτή αυξάνει τόσο πολύ το κόστος συγκομιδής, ώστε η συγκομιδή να γίνεται ασύμφορη. Εκτός αυτού υποβαθμίζεται και η ποιότητα του καρπού.

● Τα αίτια του σχίσματος και φυσιολογία αυτού

Τα αίτια του σχίσματος των κερασιών οφείλονται κυρίως στην απορρόφηση μεγάλων ποσοτήτων νερού από τον καρπό, δια μέσου του φλοιού.

Η απορρόφηση του νερού οφείλεται σε οσμωτικά φαινόμενα που εμφανίζονται στα κύτταρα του καρπού. Ο κυτταρικός χυμός, κατά τη διάρκεια της ωρίμανσης, περιέχει μεγάλες ποσότητες στερεών διαλυτών και κυρίως σακχάρων, τα οποία αυξάνουν την οσμωτική πίεση των κυττάρων. Το νερό της βροχής καλύπτει τον καρπό και εισέρχεται δια μέσου των στοιματιών στους μεσοκυτταρίους χώρους. Τα κύτταρα του καρπού, λόγω της μεγαλύτερης οσμωτικής πίεσης, απορροφούν νερό, διογκώνονται, προκαλούν τάνση των κυτταρικών μεμβρανών και της επιδερμίδας. Εξαντλήται η αντοχή αυτών και σχίζονται.

Για να γίνουν όλα τα προηγούμενα, είναι ευνόητο ότι ο καρπός πρέπει να είναι καλυμμένος με νερό ή να επικαθόνται πάνω σ' αυτόν σταγονίδια νερού, για επαρκές χρονικό διάστημα.

Στην περίπτωση που σημειώνονται βροχοπτώσεις μετά περίοδο ξηρασίας το ισοζύγιο του νερού στους ιστούς των δένδρων είναι ελλειμματικό, ο καρπός αφού απορροφήσει μεγάλες ποσότητες νερού, στη συνέχεια, λόγω της διαφοράς υδατικού δυναμικού, τις αποβάλλει βίαια από τα κύτταρά του στους μεσοκυτταρίους χώρους και από εκεί στους άλ-

λους ιστούς του δένδρου, δια μέσου του ποδίσκου. Στην περίπτωση αυτή οι κυτταρικές μεμβράνες σχίζονται και πάλι, ακόμη και αν δεν είχαν σχισθεί κατά τη διάγκωση.

Το μέγεθος του καρπού κατά την ωρίμανση αυξάνεται ταχύτατα. Μέσα σε λίγες ημέρες ο όγκος του σχεδόν διπλασιάζεται. Η αύξηση αυτή γίνεται με διάγκωση των κυττάρων και τάνση των κυτταρικών μεμβρανών, από την αύξηση του μεγέθους των χυμοτοπίων. Οι κυτταρικές μεμβράνες των κυττάρων και της επιδερμίδας λεπταίνουν και μειώνεται η αντοχή τους, με αποτέλεσμα να μην αντέχουν σε περαιτέρω τάνση που προκαλεί η απορρόφηση νερού.

● Παράγοντες που επιδρούν

1) Ο βασικότερος παράγων που επιδρά στο σχίσσιμο των κερασιών είναι οι βροχοπτώσεις. Όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκειά τους, η δραμτικότητα πτώσης και η ποσότητα του νερού, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ζημία που προκαλούν.

Βροχοπτώσεις που συνοδεύονται από χαμηλές θερμοκρασίες περιβάλλοντος ή το νερό τους έχει χαμηλή θερμοκρασία, αυξάνουν τα ποσοστά σχίσματος. Εάν αμέσως μετά τη βροχοπτώση επικρατήσει ηλιοφάνεια ή άνεμοι, τα ποσοστά σχίσματος μειώνονται.

Τροφοδοσία του καρπού με μεγάλες ποσότητες νερού, λόγω υπερβολικής άρδευσης, σπάνια προκαλεί σχίσσιμο αυτού και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Μία από αυτές είναι, όταν εφαρμοσθεί υπερβολική άρδευση, μετά από μεγάλη περίοδο ξηρασίας, κατά την οποία τα δένδρα υπέφεραν από έλλειψη νερού.

Είναι ευνόητο ότι κάτω από τέτοιες συνθήκες ξηρασίας, εάν στη μειωθούν βροχοπτώσεις, οι ζημιές που θα προκληθούν θα είναι πολύ μεγαλύτερες από ότι συνήθως.

2) Ένας άλλος βασικός παράγων, που έχει ιδιαίτερη σημασία

στο σχίσμα, είναι η ευαισθησία των ποικυλίων.

Οι διαφορές των ποικυλίων, όσον αφορά την ευαισθησία στο σχίσμα, οφείλονται σε ορισμένα φυσιολογικά χαρακτηριστικά που εμφανίζουν και κυρίως στον καρπό.

Τα σπουδαιότερα από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

— Το πάχος της επιδερμίδας του καρπού. Η πλαστικότητα αυτής. Η αντοχή της στην τάνυση. Η διαπερατότητα των επιδερμικών ιστών και η περιεκτικότητα αυτής σε πηκτίνες.

— Η περιεκτικότητα του κυτταρικού χυμού σε σάκχαρα ή άλλα στερεά διαλυτά. Αυξημένη περιεκτικότητα, αυξάνει την οσμωτική πίεση του κυτταρικού χυμού και ως εκ τούτου την ευαισθησία στο σχίσμα.

— Η σπαργή των κυττάρων του καρπού. Όσο μεγαλύτερη είναι τόσο ευκολότερα σχίζονται τα κύτταρα.

— Η τραγανότητα της σάρκας. Οι τραγανές ποικιλίες είναι περισσότερο ευαίσθητες από τις μαλακόσαρκες κι' αυτές από τις υδαρείς.

3) Η ευαισθησία των καρπών στο σχίσμα επηρεάζεται έμμεσα και από παράγοντες που έχουν σχέση με το δένδρο και τον ίδιο τον καρπό.

— Το φορτίο των δένδρων. Δένδρα που φέρουν υπερβολικό φορτίο ή μικρότερο του κανονικού, εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά σχίσματος από δένδρα με κανονικό φορτίο.

— Το μέγεθος του καρπού. Καρποί μεγαλύτερου μεγέθους από το κοινό της κάθε ποικιλίας, σχίζονται ευκολότερα από καρπούς κανονικού μεγέθους κι' αυτοί από καρπούς μικρότερου μεγέθους από το κανονικό.

— Η θέση του καρπού στο δένδρο. Οι καρποί που βρίσκονται στις κορυφές εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά σχίσματος από τους καρπούς που βρίσκονται στις ποδιές, ό-

ταν οι βροχοπτώσεις είναι μεγάλης διάρκειας. Όταν οι βροχοπτώσεις είναι μικρής διάρκειας παρατηρείται το αντίθετο.

— Το στάδιο ωρίμανσης στο οποίο βρίσκεται ο καρπός. Οι καρποί στο στάδιο της πλήρους ωρίμανσης παρουσιάζουν μικρότερη ευαισθησία από ότι στα άλλα στάδια ωρίμανσης, σε όλες τις ποικιλίες. Η ευαισθησία στα άλλα στάδια ωρίμανσης εξαρτάται από την ποικιλία. Στην Τραγανά Εδέσσης η μεγαλύτερη ευαισθησία παρατηρείται στο στάδιο του κόκκινου χρώματος. Στην Β. Burlat στο στάδιο του κόκκινου προς το μαύρο.

4) Η θεραπευτική κατάσταση των δένδρων και η τροφοδοσία τους με νερό, ασκούν επίσης δυσμενείς ή ευμενείς επιδράσεις στο σχίσμα.

— Υπερβολική λίπανση με άζωτο ευνοεί το σχίσμα. Μεγάλη περιεκτικότητα του καρπού σε ασβέστιο το περιορίζει.

— Έλλειψη ή περίσσεια νερού αυξάνει την ευαισθησία του καρπού, ενώ κανονική περιεκτικότητα την μειώνει.

— Η πυκνή φύτευση του κερασεώνα ευνοεί το σχίσμα. Όπως και η πυκνή βλάστηση των βένδρων.

— Δένδρα που έχουν καλό αερισμό και όλα τα κλαδιά τους λούζονται από το φως του ήλιου, εμφανίζουν μικρότερη ευαισθησία.

● Αντιμετώπιση του προβλήματος

Δυστυχώς το πρόβλημα του σχίσματος των κερασιών δεν είναι εύκολο να αντιμετωπισθεί. Τρόπος θεραπείας μετά την εμφάνιση του προβλήματος δεν υπάρχει. Το μόνο που μπορούν να κάνουν οι κερασοκαλλιεργητές είναι να φροντίσουν για τον περιορισμό των ζημιών με προληπτικά μέσα και να προστατέψουν τον εναπομείναντα καρπό από δευτερογενείς προσβολές, κυρίως από τη Μονίλια.

Παλλά από τα προληπτικά μέ-

σα, που μπορούν να εφαρμόσουν οι κερασοκαλλιεργητές, συμπεραίνονται από τα όσα αναφέρθηκαν στους παράγοντες που επιδρούν στο σχίσμα.

Κανονικές αποστάσεις φύτευσης των δένδρων, κανονική πυκνότητα και ζωνρότητα της ετήσιας βλάστησης, κανονικό φορτίο και μέγεθος καρπού, ορθολογιστική λίπανση και άρδευση, περιορίζουν τα ποσοστά του σχίσματος. Όλα αυτά είναι εύκολο να επιτευχθούν με την εφαρμογή σωστών καλλιεργητικών φροντίδων και κυρίως του κλαδέματος των δένδρων.

Η άρδευση ασκεί ιδιαίτερη επίδραση στο σχίσμα. Τα δένδρα που τροφοδοτούνται με κανονική ποσότητα νερού παρουσιάζουν μεγαλύτερη αντοχή. Σε περιπτώσεις δε, που οι βροχοπτώσεις είναι μικρής διάρκειας, οι καρποί τους δεν εμφανίζουν σχίσματα. Για να επιδράσουν ευνοϊκά οι αρδεύσεις πρέπει να ξεκινήσουν από πολύ νωρίς. Από την εποχή που ο καρπός έχει το μέγεθος ρεθυού και ιδιαίτερα όταν η Άνοιξη είναι πολύ ξηρή και να συνεχισθούν κανονικά μέχρι την ωρίμανση.

Να αποφεύγεται η λίπανση με άζωτο την Άνοιξη και ιδιαίτερα μετά την άνθιση των δένδρων.

Αμέσως μετά τη βροχή τα δένδρα πρέπει να ψεκάζονται με κατάλληλα μυκητοκτόνα, για να προστατευθεί ο καρπός από προσβολές από μονίλια, που συνήθως επακολουθούν και επιδεινώνουν την κατάσταση.

Οι ψεκαμοί των δένδρων με αντιδιαπνευστικές ουσίες, ορμονικά σκευάσματα ή ουσίες που εμποδίζουν την είσοδο του νερού στον καρπό, δεν έδωσαν ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Στην καλύτερη περίπτωση μείωσαν τα ποσοστά σχίσματος μέχρι 10% και όταν οι βροχοπτώσεις ήταν μικρής διάρκειας. Σε βροχοπτώσεις μεγάλης διάρκειας δεν είχαν αποτέλεσμα.

Οι ουσίες που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς για αυτό το σκοπό και κυκλοφορούν στο εμπόριο με διάφορα ονόματα είναι: Παραφίνες, έλαια, κηροί, ρητίνες, άλατα αλουμινίου, σόδασιτου, χαλκού, σιδήρου, ορμονικά σκευάσματα καφθαλινοξικού οξέως (NAA), κ.ά.

Γαλακτώματα αυτών των ουσιών ψεκάζονται στα δένδρα από 10 έως 30 ημέρες, πριν την ωρίμανση του καρπού, ανάλογα με την ουσία και τον τρόπο δράσεως αυτής.

Πολλά απ' αυτά λερώνουν τον καρπό ή αφήνουν επικίνδυνα υπολείμματα, που είναι: δύσκολο να απομακρυνθούν.

Οι περισσότερες από αυτές τις ουσίες μειώνουν και το τελικό μέγεθος του καρπού μέχρι και ποσοστό 10%.

Γ. Η διδυμία των κερασιών

Ένα άλλο πρόβλημα της κερασιάς, όχι πολύ σοβαρό, αλλά που απασχολεί τους κερασοκαλλιεργητές και δεν έχει γραφτεί τίποτε σχεδόν γι' αυτό, είναι η διδυμία των καρπών.

Μερικές φορές οι ποδίσκοι ή αλλιώς τα κοτσάνια των καρπών, αντί να φέρουν έναν καλοσχηματισμένο καρπό, φέρουν δυο μαζί ενωμένους στις πλευρές συνήθως, τους διδύμους ή διπλούς. Οι δυο ενωμένοι καρποί σπάνια έχουν το ίδιο μέγεθος. Ο ένας από τους δυο είναι συνήθως μικρότερου μεγέθους. Σε πολλές περιπτώσεις ο μικρότερος καρπός παραμένει ατροφικός και στην πορεία προς την ωρίμανση μαρασμοποιείται και μαυρίζει.

Οι διδυμοί καρποί δεν έχουν εμπορική αξία και κατά τη συγκομιδή πρέπει να αφαιρούνται με διαλογή, γιατί υποβαθμίζουν την ποιότητα. Η διαλογή αυξάνει το κόστος συγκομιδής και όταν τα ποσοστά είναι υψηλά μειώνεται και η εμπορεύσιμη ποσότητα καρπών.

Δίδυμοι καρποί εμφανίζονται κάθε χρόνο, αλλά σε πολύ μικρά πο-

σοστά. Μερικές χρονιές το φαινόμενο παρουσιάζει μεγάλη έξαρση και σε σπάνιες περιπτώσεις το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής είναι δυνατόν να αποτελείται από διδυμους καρπούς. Σ' αυτές τις περιπτώσεις μεγάλη σημασία έχει η καλλιεργούμενη ποικιλία.

Οι ποικιλίες παρουσιάζουν διαφορές όσον αφορά την τάση σχηματισμού διδύμων καρπών. Οι ποικιλίες B. Burlat και Τραγανά Εδέσσης παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη τάση ενώ η B. Stark Hardy Giant τη μικρότερη.

Τα αίτια σχηματισμού διδύμων καρπών πρέπει να αναζητηθούν στην περίοδο διαφοροποίησης των οφθαλμών.

Η διαφοροποίηση των οφθαλμών γίνεται κατά την βλαστική περίοδο του προηγούμενου έτους. Αρχίζει από το τέλος της περιόδου της ταχείας ανάπτυξης της νέας ετήσιας βλάστησης, την Άνοιξη και συνεχίζεται ολόκληρο το Καλοκαίρι, ανάλογα με την εξέλιξη της βλάστησης και την περίοδο έκπτυξης των καταβολών των οφθαλμών.

Πιο συγκεκριμένα στην κερασιά και στους οφθαλμούς που θα δώσουν καρπό για πρώτη φορά, αρχίζει αργά την Άνοιξη και από τους οφθαλμούς που βρίσκονται στη βάση των ετήσιων βλαστών προς την κορυφή. Στους οφθαλμούς που βρίσκονται στα μόνιμα καρποφόρα όργανα αμέσως μετά την ωρίμανση του καρπού.

Η διαφοροποίηση των οφθαλμών διέρχεται τρία κυρίως στάδια. Στο τρίτο στάδιο οι καταβολές των διαφόρων μερών του άνθους δίνουν βαθμιαία τα διάφορα μέρη αυτού. Η κρίσιμη περίοδος είναι όταν οι ανθικές καταβολές αρχίζουν να σχηματίζουν τα καρποφύλλα, δηλαδή το θηλυκό μέρος του άνθους.

Διαταραχή της ομαλής διαδικασίας στη φάση αυτή, έχει ως αποτέλεσμα τον σχηματισμό διπλών καρποφύλλων και ως εκ τούτου σχη-

ματισμό των διδύμων καρπών.

Τα αίτια των διαταραχών αυτή την περίοδο είναι: συνήθως οι διάφοροι κλωνισμοί (SOK) που υφίστανται τα δένδρα, από εξωτερικούς κυρίως παράγοντες.

Παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν κλωνισμούς στα δένδρα είναι:

— Μεγάλη ή ξαφνική ξηρασία.

— Υπερβολική ή ξαφνική υγρασία εδάφους.

— Ισχυροί ξηροί και θερμοί άνεμοι.

— Πολύ υψηλές θερμοκρασίες.

— Μεγάλες μεταβολές θερμοκρασίας ή υγρασίας εδάφους.

— Έντονες προσβολές από εχθρούς ή ασθένειες, που μπορούν να προκαλέσουν φυλλόπτωση.

— Ψεκασιμοί με φάρμακα που έχουν μεταλλαξογόνες ιδιότητες ή προκαλούν τοξικά φαινόμενα κ.ά.

Οι κερασοκαλλιεργητές για να αποφύγουν την εμφάνιση των διδύμων καρπών, θα πρέπει να φροντίζουν ώστε τα δένδρα τους να μην υφίστανται ισχυρούς κλωνισμούς κατά τη διάρκεια του Καλοκαιριού που γίνεται συνήθως η διαφοροποίηση των οφθαλμών.

Δ. Κομμίωση της κερασιάς

Η κομμίωση είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο σε όλα τα πυρηνόκαρπα, αλλά στην κερασιά εμφανίζεται πιο συχνά και σε πολύ έντονο βαθμό, με αποτέλεσμα να αντιστοιχεί ιδιαίτερα τους κερασοκαλλιεργητές.

Η κομμίωση δεν είναι ασθένεια, αλλά μια φυσιολογική αντίδραση των δένδρων, που εμφανίζεται ως δευτερογενές σύμπτωμα, όταν αυτά αντιμετωπίσουν κάποιο σοβαρό πρόβλημα.

Τα συμπτώματα της κομμίωσης είναι η έκρηξη κόκκινης από ένα ή περισσότερα σημεία του δένδρου, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Τα σημεία αυτά μπορεί να βρίσκονται στον λαιμό, στους βραχίονες, στους

θλαστούς, στην όαση των καρποφόρων οργάνων ή των οφθαλμών.

Το κόμμι μάλιστα ελευθερωθεί από το δένδρο και έρθει σε επαφή με τον ατμοσφαιρικό αέρα, προσκαλλάται γύρω από το σημείο έκρυσσης και ισπερσοποιείται. Η διάρκεια έκρυσσης μπορεί να είναι μεγάλη ή μικρή, καθώς και οι ποσότητες, ανάλογα με τη διάρκεια και την ένταση της αιτίας που την προκαλεί.

Η έκρυσση κόμμιως σημειώνεται κατά τη διάρκεια της θλαστικής περιόδου. Δηλαδή από την Άνοιξη μέχρι το Φθινόπωρο. Σπάνια σημειώνεται έκρυσση κόμμιως κατά τη διάρκεια της χειμερινής νάρκης.

Η φυσιολογία του φαινομένου, οι μηχανισμοί της έκρυσσης και η χημική σύνθεση του κόμμιως δεν παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τον δονοκαλλιεργητή, γιατί δεν έχουν να προσθέσουν τίποτε στη γνώση για την αντιμετώπιση του προβλήματος, γι' αυτό και δεν θα αναφερθούμε σ' αυτά.

Τα αίτια που προκαλούν την κομμιώση είναι πάρα πολλά και οφείλονται σε διάφορους παράγοντες.

— Κλιματικοί παράγοντες.

— Μεγάλη εδαφική υγρασία ή ξηρασία.

— Απότομες και μεγάλες μεταβολές της θερμοκρασίας κατά τη θερινή περίοδο, έχουν ως αποτέλεσμα την έκρυσση κόμμιως από διάφορα σημεία του δένδρου.

Προσβολή του ριζικού συστήματος, του λαιμού, του κορμού ή των βραχιόνων από ασθένειες όπως είναι οι φυτοφθορές, ο καρκίνος των ριζών, διάφορα βακτήρια ή μύκητες ξύλου και πολλές άλλες έχουν ως

αποτέλεσμα την έκρυσση μεγάλων ποσοτήτων κόμμιως από τα σημεία του δένδρου που έχουν προσβληθεί ή από τη όαση των οφθαλμών.

Προσβολή των θλαστών, των καρποφόρων οργάνων ή των οφθαλμών από έντομα που προκαλούν πληγές ή απομυζούν τους χυμούς, καθώς και από μύκητες ή βακτήρια που δημιουργούν έλκη, έχουν επίσης ως αποτέλεσμα την έκρυσση κόμμιως από τους ιστούς που έχουν προσβληθεί.

Πληγές των δένδρων από μηχανήματα, καλλιεργητικές εργασίες ή οποιαδήποτε άλλη αιτία που φθάνουν μέχρι το κόμμιδο, προκαλούν έκρυσση κόμμιως από τα σημεία των πληγών.

Οι τομές του κλαδεύματος, όταν αυτό γίνεται την Άνοιξη και κυρίως το Καλοκαίρι, δεν προκαλούν κομμιώση, εκτός από την περίπτωση που αφαιρείται μεγάλος αριθμός χονδρών κλάδων.

Η ασυμφωνία εμβολίου - υποκειμένου προκαλεί επίσης έκρυσση κόμμιως στο σημείο της ένωσης και σε περιπτώσεις που η ασυμφωνία είναι μεγαλύτερου βαθμού, από διάφορα σημεία, τα οποία εξαπλώνονται σιγά - σιγά σε ολόκληρο το σκελετό του δένδρου.

Η κακή θρεπτική κατάσταση των δένδρων ή ελλείψεις θρεπτικών στοιχείων, που έχουν αποτέλεσμα την καχεκτική ετήσια ελάσσηση και το πρόωρο γήρας αυτών, καθώς επίσης και η καταστροφή μεγάλου μέρους του ριζικού συστήματος, προκαλούν εκρύσεις κόμμιως από διάφορα σημεία του σκελετού του δένδρου.

Πολλοί ακόμη είναι οι παράγον-

τες που συντελούν στην έκρυσση κόμμιως. Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι, κάθε αιτία που διαταράσσει την ομαλή προφοδοσία των ιστών του δένδρου με θρεπτικές ουσίες και νερό ή προκαλεί λύση της συνεχείας των ιστών του κομμιού, έχει ως αποτέλεσμα την έκρυσση κόμμιως.

Για να επιλυθεί το πρόβλημα πρέπει να αναζητηθούν και να διαπιστωθούν τα αίτια που το προκαλούν. Αφού διαπιστωθούν τα αίτια, πρέπει να αντιμετωπισθούν. Με την αντιμετώπιση των αιτίων λύνεται το πρόβλημα και τα δένδρα επανέρχονται στη φυσιολογική τους κατάσταση.

Πολλοί κερασσοκαλλιεργητές συνηθίζουν να χαράζουν τον λαιμό, τον κορμό ή τους βραχιόνες των δένδρων παραληπτικά ή μετά την εμφάνιση της κομμιώσης, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Οι χαραγές αυτές δεν έχουν κανένα αποτέλεσμα και μάλιστα προκαλούν την εμφάνιση ή την ένταση του προβλήματος.

Οι χαραγές μπορούν να βοηθήσουν μόνο στην περίπτωση που το παραγόμενο κόμμι, δεν έχει διέξοδο για να εξέλθει από το δένδρο και εναποτίθεται μεταξύ κομμιού και φλοιού, αποκολλώντας τον φλοιό από το κόμμιδο.

Στην περίπτωση αυτή, η χαράγη του φλοιού πάνω από το σημείο συγκέντρωσης του κόμμιως και μέχρι το βάθος του κομμιού, διευκολύνει την έξοδο αυτού και αποφεύγεται η αποκόλληση του φλοιού από το κόμμιδο σε μεγάλη έκταση και οι κίνδυνοι προσβολής του κομμιού από βακτήρια ή μύκητες ξύλου.

Τα εξωκκλήσια της Νάουσας

Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης 2ου Γυμνασίου Νάουσας

Η ομάδα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του 2ου Γυμνασίου Νάουσας, έκανε μιά πολύ σωστή δουλειά για τα εξωκκλήσια της Νάουσας.

Από το προσεγμένο έντυπο όπου παρουσιάστηκε αυτή η εργασία,

Η Π.Ε. ΣΤΟ 2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΝΑΟΥΣΑΣ

Στο σχολείο μας είναι η 6η χρονιά που ασχολούμαστε με την Π.Ε.

Τη σχολική χρονιά 1984 - 85, 45 μαθητές της Β' τάξης, προσπάθησαν να γνωρίσουν τις βιομηχανίες της Νάουσας.

Το επόμενο πρόγραμμα έγινε το 1986 - 87. Τότε όλοι οι μαθητές της Β' τάξης ασχολήθηκαν με τη γεωργία στην πόλη μας και τα προβλήματά της.

Τη σχολική χρονιά 1989 - 90, 75 μαθητές της Β' τάξης πλησίασαν και γνώρισαν το βουνό μας το Βέρμιο. Περπάτησαν μέσα στα δάση του, το φωτογράφησαν, μελέτησαν τις διάφορες διαπλάσεις του, μάζεψαν δείγματα φυτών που αποξείρανταν και προσδιόρισαν, και κυρίως το έζησαν και το αγάπησαν.

Την επόμενη χρονιά 1990 - 91, το θέμα μας ήταν το ποτάμι μας η «Αράπιτσα». Ήταν μια δουλειά από 36 μαθητές της Β' τάξης που εκτός από τα στοιχεία που παρουσίασε, διατύπωσε και προτάσεις που αφορούν το μέλλον του ποταμού μας.

παραθέτουμε αποσπάσματα, που δείχνουν την δουλειά των παιδιών μέχρι σήμερα και το σκεπτικό με το οποίο αποφάσισαν να ασχοληθούν φέτος με τα εξωκκλήσια μας.

Την περσινή σχολική χρονιά 1991 - 92, το θέμα μας ήταν το «Αμπέλι και το κρασί της Νάουσας». Το θέμα αυτό το τόσο δεμένο με την παράδοση, την ιστορία, την οικονομία και την σύγχρονη καθημερινή ζωή της πόλης μας, απασχόλησε πάνω από ένα χρόνο 53 μαθητές του σχολείου μας. Παρακολούθησαμε όλη τη διαδικασία καλλιέργειας και επεξεργασίας του σταφυλιού με πολλές εξορμήσεις, οργανώσαμε εκδηλώσεις και τελειώσαμε με τη γιορτή του Τρύγου που έγινε το Νοέμβριο του 1992 στην αυλή του σχολείου μας.

Φέτος, 1992 - 93, στην ομάδα μας συμμετείχαν 50 μαθητές της Β' τάξης και 10 μαθητές της Γ' τάξης και διάλεξε ως θέμα της «Τα εξωκκλήσια της Νάουσας», επειδή τα θεωρεί χαρακτηριστικά στοιχεία της φύσης και της παράδοσης της πόλης μας.

Χωριστήκαμε σε τρεις ομάδες. Κάθε ομάδα ανέλαβε να συγκεντρώσει στοιχεία για πέντε εξωκκλήσια. Ήρθαμε σε επαφή με τον Αρχιερατικό Επίτροπο κ. Κουτσο

πιά, με επιτρόπους των εξωκκλησιών, και οργανώσαμε στο σχολείο ενδιαφέρουσες εισηγήσεις σχετικές με το θέμα μας από τον τ. Λυκειάρχη θεολόγο κ. Μ. Βαλσαμίδα, τον δασολόγο κ. Χ. Καρυδά και τον καθηγητή του σχολείου μας κ. Π. Στοϊδη. Ετοιμάσαμε ερωτηματολόγια που απευθύνουμε στους συμπολίτες μας που με προθυμία τα συμπλήρωσαν.

Όλα τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε, τα επεξεργαστήκαμε και τα συγκρίναμε με τα σημαντικότερα που αποκομίσαμε από τις επισκέψεις μας σ' όλα τα εξωκκλήσια μας. Αυτές ήταν και οι σημαντικότερες και πιο ευχαρίστες εμπειρίες της χρονιάς. Απολάυσουμε τη φύση τους, χαρήκαμε την ομορφιά και την λιτότητά τους, διασκεδάσαμε στον προαύλιο χώρο τους και απολαύσαμε τη φιλοξενία των ανθρώπων που τάχτηκαν να τα υπηρετούν.

Από τη θέση αυτή θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους κ. Βαρβαρέσσο Γρηγόριο (Έξω Πρόδρομο) και Μπάιτση Τάκη (Άγιο Σωτήρη), για την επιπλέον μένη ξενάγηση στα αντίστοιχα μοναστήρια.

Επίσης ευχαριστούμε όλους όσους μας βοήθησαν και κυρίως τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου μας που βρίσκεται πάντα πλάι μας.

Για την ομάδα
Οι καθηγητές!
Αθάνης Γιώργος
Βλάχου Θανάη
Μέσκος Γιώργος

ΤΑ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ: ΧΩΡΟΣ και ΡΟΛΟΣ

Ο χώρος

Αν κάποιος θέλει να επισκεφθεί τα ωραιότερα μέρη της Ελλάδας, δεν έχει παρά να σημειώσει στο χάρτη του τα μοναστήρια και τα εξωκκλήσια κάθε περιοχής και να αρχίσει την περιοδεία του.

Όλα βρίσκονται σε περίοπτα μέρη που συνδυάζουν την καλύτερη θέση σε σχέση με τον ήλιο, την ωραία θέα, την ύπαρξη νερού και την πλούσια βλάστηση.

Αποτελούν τόπους ιδανικούς για αυτοσυγκέντρωση, ψυχική ανάνσταση και γαλήνη που συνδέονται λειτουργικά με τις ανάγκες του ανθρώπου και τον βοηθούν στην επικοινωνία του με τον Θεό.

Συνήθως βρίσκονται στη θέση τους από πολλούς αιώνες. Τα περισσότερα μοναστήρια και εξωκλήσια που σημαδεύουν σήμερα το ελληνικό τοπίο ήταν άλλοτε αρχαίοι ναοί και ιερά. Οι θεοί των αρχαίων Ελλήνων έγιναν, μετά την νίκη του Χριστιανισμού, ξωτικά, που πλανιόνταν τις νύχτες στα ιερά και οι χριστιανοί για να τα διώξουν, αφιέρωσαν τα ιερά σε μορφές Χριστιανών Αγίων που η επιλογή τους δεν έγινε τυχαία. Οι ναοί της Αθηνάς και της Άρτεμης έγιναν ναοί της Παναγίας, οι ναοί του Δία και του Απόλλωνα, ναοί του προφήτη Ηλία.

Ακόμη είναι σημεία αναφοράς για να προσανατολιστεί κανείς στην Ελληνική ύπαιθρο, γι' αυτό και τα βρίσκουμε να σημειώνονται σε λεπτομερείς χάρτες και να χαρακτηρίζουν με το όνομά τους ολόκληρες περιοχές.

Ο ΡΟΛΟΣ

Ιστορικός

Σ' όλη τη διάρκεια της πολυτάραχης ιστορίας της Ελλάδας

και ιδίως στην εποχή της Τουρκοκρατίας, επειδή οι κατακτητές δεν τολμούσαν να τα αγγίζουν, υπήρξαν καταφύγιο για τον άνθρωπο τον κυνηγημένο, χώρος συνάντησης για τους επαναστάτες, χώροι διατήρησης της εθνικής συνείδησης μέσω της θρησκείας και της παιδείας.

Συγχρόνως προστάτευσαν ένα

μεγάλο μέρος της Ελληνικής υπαίθρου (τα βακούφικα δάση, βοσκοτόπια και αγρούς).

Ακόμη εξασφάλισαν το νερό στους γύρω οικισμούς, μια που συχνά ανήκαν σ' αυτά οι πηγές και κανένας ιδιοκτήτης δεν μπορούσε να απαγορεύσει τη χρήση του.

Κοινωνικός

Η σχέση ανάμεσα στο φυσικό περιβάλλον και την τελετουργική μορφή της λατρείας, εκφράζεται με τον εντυπωσιακότερο τρόπο στο χώρο μπροστά από το εξωκλήσι. Το ειδικό τοπίο προσελκύει προσκυνητές στη γιορτή του Αγίου, το πανηγύρι, αλλά και άλλες μέρες αργίας όπου παράλληλα με την εκτέλεση των θρη-

σκευτικών καθηκόντων οι άνθρωποι ικανοποιούν την ανάγκη που νιώθουν να συναντηθούν, να διασκεδάσουν, να γιορτάσουν και να χαρούν, απλά και ανεπιτήδευτα. Αυτή την κοινωνική ανάγκη, η Ελληνική θρησκεία (από την αρχαιότητα ως σήμερα), τη σεβάστηκε και τη βοήθησε να εκφραστεί διαμορφώνοντας με μια σοφή διευθέτηση των ανοιχτών χώρων γύρω από τα εξωκλήσια, τους πανηγυρότοπους, έτσι ώστε να δημιουργούν κατάλληλο περιβάλλον με τη χρήση μόνο των στοιχείων της φύσης, του νερού, των δένδρων και της κλίσης του εδάφους, σωστά όμως διευθετημένων.

Οικολογικός

Μέσα στο ελληνικό τοπίο, η εικόνα του εξωκκλησιού του περιτριγυρισμένου από δένδρα είναι πολύ ευδιάκριτη. Τα δένδρα του περιβάλλοντος της εκκλησιάς διέφυγαν ως τώρα την κοινή μοίρα των δασών μας που οι συνεχείς πόλεμοι, τα κατσίκια, οι φωτιές, οι οικοπεδοφάγοι, οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί και οι άλλες πληγές της ελληνικής υπαίθρου κατέστρεψαν και συστηματικά καταστρέφουν ακόμη και σήμερα.

Μια ακόμη προσφορά των εξωκκλησιών μας είναι η σοφή αρμονία που προσφέρουν ανάμεσα στη φυσική μορφή του τοπίου και την αρχιτεκτονική μορφή του κτίσματος. Τα ταπεινά αυτά μνημεία εντάσσονται - στο περιβάλλον, το οργανώνουν και του δίνουν προσανατολισμό. Τα υλικά, το χρώμα τους, η κάτοψή τους, οι αναλογίες τους, δείχνουν ασύγκριτη ευαισθησία για τον τόπο, έτσι ώστε να αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητές του. Αυτή η γνησιότητα όμως σιγά - σιγά αλλοιώνεται. Στο όνομα του εξωραϊσμού και του εκσυγχρονισμού προστί-

θενται μοντέρνοι ξενώνες, τσι-
μεντένοι νάρθηκες, καμπαναριά,
γκρεμίζονται παλιά πέτρινα προ-

σκυνητάρια και στη θέση τους
μπαινουν σιδερένια που υποβαθ-
μίζουν την αισθητική του τοπίου.

ΤΑ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Το Βέρμιο με τις ανατολικές,
καταπράσινες και ομαλές πλαγι-
ές του σχηματίζει τοποθεσίες που
σημαδεύτηκαν από την ύπαρξη ε-
ξωκκλησιών.

Τα εξωκλήσια γύρω από τη
Νάουσα είναι ασυνήθιστα πολλά.
Αν ξεκινήσουμε για το βουνό α-
πό τον ομώνυμο λόφο του Αη Λια
στα βόρεια της πόλης, συναντάμε
τον Άγιο Παντελεήμονα (Μου-
σταφά), την Αγία Τριάδα και
πιο ψηλά τον Άγιο Ταξιάρχη. Α-
πό εκεί ανηφορίζουμε μέχρι τον
Προφήτη Ηλία και αν έχουμε κου-
ράγιο φτάνουμε στην Υπαπαντή.
Παίρνοντας το κατηφορικό από-
τομο μονοπάτι θρискόμαστε στον
Άγιο Νικόλα. Λίγο πιο νότια,
στο δρόμο για το Σέλι, συναντά-
με τον Άγιο Σωτήρη και τον Ά-
γιο Θεολόγο.

Κάτω από την πόλη είναι η Πα-
ναγιωπούλα, ενώ λίγο πιο μακριά
ο Έξω Πρόδρομος, ο Άγιος Γε-
ώργιος ο Περιστερεώτας, η Με-
ταμόρφωση (του Πουρέγκα), η
Μεταμόρφωση στο Ντραζίλοβο

και ακόμη η Παναγία στα Πριό-
νια, του Κων)νου και Ελένης στο
Άνω Σέλι και το Άγιο Πνεύμα
στην ομώνυμη κορυφή, χωρίς να
αναφέρουμε τα εξωκλήσια των
χωριών μας.

Όλη η ιστορία της πόλης μας
περνά από κάθε εξωκλήσι μας.
Τα πιο πολλά από αυτά συνδέον-
ται με κάποια ενορία της πόλης,
σύμφωνα με το σύστημα οργάνω-
σης σε γειτονιές που ίσχυε παλαι-
ότερα για τις περισσότερες Ελ-
ληνικές πόλεις.

Μερικά από αυτά υπήρξαν μο-
ναστήρια, με πιο φημισμένο τον

Έξω Πρόδρομο, αφού το Βέρμιο
από τα Βυζαντινά χρόνια είχε ε-
πιλεγεί σαν μοναστικό κέντρο.

Άλλα ήταν εκκλησίες ορεινών
οικισμών που εγκαταλήφθηκαν.
Στο Βέρμιο αναφέρονται πάνω α-
πό 100 τέτοιοι οικισμοί.

Οι ιστορίες και οι θρύλοι που
συνοδεύουν κάθε Ναουσαϊκό ε-
ξωκλήσι είναι πολλοί και σε κά-
θε περίπτωση δείχνουν το δεσμό
των Ναουσαίων με αυτά. Επειδή
το βουνό μας είναι θατό και δεν
παρείχε ασφάλεια από τους κατά
καιρούς επιδρομείς, έγιναν πολ-
λές καταστροφές. Πάντα όμως
βρίσκονταν άνθρωποι πρόθυμοι
να τα ξανακτίσουν και να τάξουν
την ζωή τους στην υπηρεσία των
εξωκκλησιών μας. Είναι πολύ χα-
ρακτηριστικές οι επιγραφές, ό-
που αναφέρονται οι πολυάριθμοι
δωρητές που προέρχονται από κά-
θε κοινωνική τάξη, από γειτονιές
ολόκληρες όπως και από χώρους
εργασίας.

Το ευχάριστο είναι ότι η παρά-
δοση αυτή συνεχίζεται. Πολλοί
συμπολίτες μας με μεράκι ανα-
λαμβάνουν τη φροντίδα τους και
προσφέρουν πολλά. Όλα είναι
περιποιημένα με έντονη την αν-
θρώπινη παρουσία.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται

στην αγάπη και το ενδιαφέρον των συνδρομητών της

Παρακαλούμε να μερμνήσετε

για την ανανέωση της συνδρομής σας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

I. «Ειρηνευτική» επέμβαση στη Βοσνία

II. «Μακεδονία» των Σκοπίων

Με ευλάβεια ακούει όλος ο κόσμος και ιδίως οι κάτοικοι των χωρών της Ευρώπης, λόγω ευθυξίας και γειτονιάς, τα περί «ειρηνευτικής» επέμβασης του ΟΗΕ, με πρωτοπόρο τις Ηνωμένες Πολιτείες στις εμφύλιες πολεμικές συγκρούσεις και κανιβαλικές α-

Του δικηγόρου Ν. Μαρκοβίτς

γριότητες των αδελφών πληθυσμών (Σέρβων, Κροατών και Μουσουλμάνων) έως πριν ένα χρόνο, της τέως Δημοκρατίας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, της 3ης αυτής Δημοκρατίας της άλλοτε λαϊκής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

Θεάρεστη κατ' αρχήν, η προσπάθεια αυτή ειρήνευσης στη γειτονική μας Γιουγκοσλαβία επαινετή και παραδεκτή υποθέτω και από όλους τους εμπόλεμους στη Βοσνία, εφόσον περιορίζονταν στην άσπλη φροντίδα του Ο. Η.Ε. να νουθετήσει και βοηθήσει τους ταλαιπωρημένους (νεκροί, τραυματίες - ξεσπιτωμοί - βασανιστήρια - υλικές καταστροφές) και συμπλεκόμενους ένοπλα στη Βοσνία αδελφούς λαούς, να σταματήσουν τις συγκρούσεις των, αλλά και οι χώρες του ΟΗΕ, να παύσουν να τους εφοδιάζουν με όπλα. Θεϊκή και ανθρώπινη αυτή προσπάθεια, αλλά προϊόντος του χρόνου άρχισε να χάνει την ωραιότητά της.

1) Διότι μέσα στα δέματα της ανθρωπιστικής βοήθειας (τρόφι-

μα - φάρμακα - κουβέρτες) που έφταναν από ξηράς ή τον αέρα στους Μουσουλμάνους της Βοσνίας δρέθηκε κρυμμένος και σημαντικός αριθμός όπλων.

2) Διότι το «ειρηνευτικό» των μεσολαβητών διαμελίζει ακόμη πιο πολύ την τέως Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, γιατί προβλέπει τη δημιουργία και άλλου, νέου κράτους εντός αυτής, ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟ τώρα, μετά την απόσπασή, με τη βοήθεια και παρότρυνση των βόρειων γειτόνων των, της Σλοβενίας (ή Σλαβονίας) και Κροατίας.

3) Διότι η πρόταση του «ειρηνευτικού» σχεδίου, άρχισε να διανθίζεται και συνοδεύεται στην περίπτωση απόρριψής του, και με απειλές στρατιωτικής (διάβαζε πολεμικής) επέμβασης δυνάμεων των ΗΠΑ και ΟΗΕ α) με απειλές βομβαρδισμού επιλεκτικών στόχων του καθαρού σερβικού εδάφους, β) με άρσιν του εμπάργκο όπλων για τους Μουσουλμάνους της Βοσνίας μόνον, και

4) πιθανότητας επέκτασης του πολέμου (όχι της ειρήνης) νοτιότερα δηλ. στο Κοσσυφοπέδιο - κυρίως Σερβία Δημοκρατία των Σκοπίων Ελλάδα κ.λ.π.) Νέα - (απειλές) τα οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μας Κ. Καραμανλής, ήπια, χαρακτήρισε ως «ανοησίες» των απειλούντων για να μη τις ονομάσει ειρηνευτικές υποκρισίες. Μετά απ' αυτά βλέπουμε η ειρηνευτική επέμβαση - παρέμβαση του ΟΗΕ και ΗΠΑ να ε-

ξελίσσεται σε διαλυτική της Γιουγκοσλαβίας (Κροατία, Σλοβενία - Σκοπιανό κράτος και Μουσουλμανικό τώρα) και πολεμική διαλυτική επέμβαση για τις οποίες καμιά δικαιολογία δεν υπάρχει για τον ΟΗΕ ή τις ΗΠΑ, γιατί πρόκειται για εμφύλια σύγκρουση (βλ. και Αφγανιστάν και Ταμίλ με Ινδούς κλπ.) και οι λεγόμενοι κυανόκρανοι - είναι προχειροκατασκευασμένες στρατιωτικές μονάδες του Συμβουλίου Ασφαλείας ανώφελες και χρονίζουσες - (βλέπε 20ετή παρουσία των στην Κύπρο, παρά την πρώτη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για ενωμένη αποστρατικοποιημένη και ανεξάρτητη Κύπρο) και όχι μόνιμες με συνάρτηση και άλλων προϋποθέσεων, όπως τις περιγράφω στο βιβλίο μου «ΟΙ ΛΑΟΙ ΠΡΟΣΤΑΖΟΥΝ» (σελ. 127 - 134), η δε Σερβία και η εσωτερική αυτή διαμάχη των Λαών της, αποδείχτηκε ότι καμιά τρίτη χώρα απειλεί ως τώρα, για τις Η. Π.Α. δε μπορούμε να πούμε ακόμη, από κανέναν απειλούνται οι ίδιες, ούτε δε η Γιουγκοσλαβία ήταν - είναι χώρα του ΝΑΤΟ, ώστε να πρωτοστατεί και ανυπομονεί στη στρατιωτική επέμβαση στη Βοσνία, στην περίπτωση μή αποδοχής από τους Σέρβους του «ειρηνευτικού» και ν' απειλεί με μονομερή άρση για τους Μουσουλμάνους της Βοσνίας του εμπάργκου εξοπλισμού των έξοθεν. Γι' αυτό και κολώνει, αντιμετωπίζει κρύα, όλος ο πληθυσμός της Ευρώπης και ΗΠΑ την οιαδήποτε στρατιωτική επέμβαση του ΟΗΕ

στα εσωτερικά της πρώην Γιουγκοσλαβίας, διότι εξελίχθηκε και είναι μια τέτοια πράξη ενέργειας «εκ του πονηρού». Εμείς δε οι ό-που Γης πιστοί φίλοι της Ειρή-νης, για τη διατήρησή της σαλ-πίζουμε, προς όλες τις κατευθύν-σεις, στα πέρατα της γης το σύν-θημα «Κανέννας στρατιώτης ένο-πλος έξω από τη Χώρα του».

Σκοπιανό Κράτος — πρόβλημα

Γιατί ο ΟΗΕ θιάστηκε, χωρίς μάλιστα να ριχτεί και μια σφαί-ρα, ν' αναγνωρσεί τη «Δημοκρα-τία των Σκοπίων» ως ξεχωριστό Κράτος, και να κάνει μέλος του, καθ' ήν στιγμήν όλοι οι Ευρώπη και Λαοί πάμε να σμιζουμε σε έ-να κράτος, στην Ενωμένη Ευρώ-πη και η Σκοπιανή Δημοκρατία είναι τμήμα της Κυρίως Σερβίας, με την οποία έχει την ίδια θρη-σκεία -γλώσσα και καταγωγή- ι-στορία και είναι η κυρίως Σερ-βα μέλος του ΟΗΕ; Κοιλοπονού-σε ο ΟΗΕ και ο Γεν. Γραμματέας Μπούτρος Γκάλι για τον Γκριγκό ρωφ να τον δει και καμαρώσει Πρόεδρο ή Πρωθυπουργό χωρι-στού μικροκράτους, με προθέσεις αναστάτωσης των γειτονικών χω-ρών και ιδίως με τις φανερές ή υπονοούμενες εδαφικές του αξιώ-σεις κατ' αυτής, της Ελλάδας; Και σήμερα Συμβούλια Υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ και κόντρα συσκέψεις να θρούμε όνομα για το νέο αυτό Κράτος - μέλος του ΟΗΕ, που προέκυψε από την πε-ραιτέρω διάλυση της Γιουγκοσλα

βίας με τις «ευλογίες» στα κρυ-φά και κάτω από τη ψάθα, ορι-σμένων - γνωστών ισχυρών κρα-τών, που ακολουθούν και εφαρμό-ζουν την αντιΟΗΕ τακτική του «διαίρει και βασίλευε». -Διαίρε-σε - κομμάτιασε τις άλλες χώρες και έχον τότε περισσότερο τα κομ-μάτια της την ανάγκη σου, τις διαφεντεύεις, τις «προστατεύ-εις!!» τις κηδεμονεύεις, και τις υποτάσεις ευκολότερα.

Ζαλάδες, μεγάλες τώρα για το όνομα του νέου Κράτους, και η α-πασχόληση μ' αυτό θεωρείται ύ-ψιστη Εθνική φροντίδα, και μεί-ζον Εθνικό μας ζήτημα.

Απαντούμε. 'Απαξ και τα Σκό-πια «αμαχητί», έγιναν ξεχωριστό Κράτος καταπόστασή τους (με ποιο δικαιολογητικό;) από τη Μά να τους και κορμό τους Σερβία, πρέπει να ξέρουν ότι ως κράτος - μέλος του ΟΗΕ και των όσων α-κολούθησαν συμφωνιών (τελική Ελσίνκι και ΔΑΣΕ), υποχρεούν-ται ν' αφήσουν κατά μέρος οποι-εσδήποτε φανερές ή υπονοούμε-νες εδαφικές ή άλλες διεκδική-σεις εις βάρος άλλων κρατών - μελών του ΟΗΕ (και Ελλάδας).

Το πώς θα λέγονται; Η εμμονή τους στην ονομασία «Μακεδονία» των Σκοπίων ή «Μακεδονική» Δη-μοκρατία, εναι ύποπτη και αβάσι-μη, ούτε δε το όνομα μόνο, αν οι προθέσεις των Σκοπίων να γίνουν ξεχωριστό και ειρηνικό κράτος, του ΟΗΕ δεν είναι αγνές, ωφελεί και βοηθά καθόλου στις καθημερι-νές εργασίες και επιδόσεις του λα-ού του νέου Κράτους. Θέλησε και

μπήκε στον ΟΗΕ ο Γκλικόρωφ και τρέφει το λαό του με τέτοια ύπο-πτα εθνικά εις βάρος άλλων, ιδα-νικά;

Εξ άλλου το όνομα Γιουγκο-σλαβία ή Νοτιοσλαβία, η καλή μας στο σύνολό της, ως προ διε-τίας γειτόνισα προς βορρά (;) το πήρε επίσημα - εσωτερικά το 1867, όταν στο Ζάγκρεπ ιδρύθηκε η Γιουγκοσλαβική Ακαδημία και χρησιμοποιούνταν έκτοτε γενι-κώς, σε όλες τις κινήσεις των Νο-τιοσλαβών, τμήμα και κλάδο των οποίων νοτιοσλαβών, αποτελούσε και αποτελεί και το σημερινό Σκο-πιανό Κράτος, για την εθνική τους ένωση.

Η ουσιαστικότερη και ορθότερη επομένως ονομασία του νέου Σκο-πιανού κράτους - τμήματος της σημερινής Σερβίας, σύμφωνη δε και με την καταγωγή του, γλώσ-σα, ιστορία και θρησκεία, είναι η «ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑ-ΤΙΑ». Θέλουν παρακάτω να λένε Νοτιοσλαβική Δημοκρατία των Σκοπίων, του Κουμάνοβου ή Μπι-τολίων θέμα δικό τους.

Εμείς οι Έλληνες - Μακεδόνες, Δημοκρατία της Μακεδονίας των Σκοπίων ή Μακεδονική Δημοκρα-τία των Σκοπίων δεν αναγνωρί-ζουμε, γιατί συνεργούμε αλλιώς στην πλαστογράφηση της ιστορί-ας της δικής μας πρώτιστα, αλ-λά και των ιδίων των Σκοπιανών, που δεν μας λένε επιτέλους, γιατί δεν θέλουν να μείνουν και φύγαν από το πατρικό τους σπίτι της Σερβίας;

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

**Για να μη χάνονται τα τεύχη, ενημερώστε μας έγκαιρα
την νέα διεύθυνση, κάθε φορά που αλλάζετε τόπο κατοικίας.**

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ ΑΕ

ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΑΡΙΘ. ISSN 1106 - 2118